

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU BASININDA ADALET PARTİSİ (1965-1973)

ELİF UYSAL IRMAK

Danışman : Prof. Dr. Şerif DEMİR

Jüri Üyesi : Doç. Dr. İbrahim Halil TANIK

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ayça BAYDAR REYHANOĞULLARI

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Elif UYSAL IRMAK

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU BASININDA ADALET PARTİSİ (1965-1973)

ELİF UYSAL IRMAK

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN: PROF. DR. ŞERİF DEMİR

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1938 yılında vefatının ardından Cumhurbaşkanlığı görevine İsmet İnönü'nün gelmesiyle birlikte Türkiye'de "Milli Şef Dönemi" başlamış, bu süreçte Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek parti olarak yönetimde mutlak hâkimiyet kurduğu bir dönem yaşanmıştır. Ancak II. Dünya Savaşı'nın etkileri, toplumsal-siyasal talepler ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin daha ılımlı bir tutum benimsemesiyle çok partili hayata geçişin önü açılmıştır. Bu doğrultuda 1945'te Milli Kalkınma Partisi, 1946'da ise Demokrat Parti kurulmuştur. Demokrat Parti 1950'de iktidara gelmiş, ancak 1960 darbesiyle kapatılmıştır. Demokrat Parti'nin kapatılmasının ardından, 1961 yılında Ragıp Gümüşpala liderliğinde kurulan Adalet Partisi, halk tarafından Demokrat Parti'nin manevi mirasçısı olarak görülmüş ve kısa sürede geniş bir taban desteği kazanmıştır. Merkez sağ siyasette önemli bir aktör haline gelen parti, halkın beklentilerine duyarlılığıyla dikkat çekmiştir. Bu çalışmada, 1965–1973 yılları arasında Kastamonu'da yayınlanmış olan Açığsöz, Adalet, Terazî, Yeni Kastamonu ve Hür Anadolu gazetelerinden Adalet Partisi ile ilgili çıkan haberler temel alınarak; partinin yerel düzeyde yürüttüğü seçim kampanyaları, mitingler, aday tanıtımları ve propaganda faaliyetleri değerlendirilmiştir. Ayrıca ile seçim sonuçlarına erişebilmek için Kastamonu ilinin Küre ilçesine ait olan Küre'nin Sesi gazetesi Azdavay ilçesine ait olan Azdavay Haftası gazetesi, Cide ilçesine ait Cide Postası gazetesi ile Tosya ilçesine ait Tosya Açığsöz gazeteleri incelenmiştir. Çeşitli akademik çalışmalar ve arşiv belgeleri incelenerek, Adalet Partisi'nin Kastamonu'daki siyasi etkisi analiz edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Adalet Partisi, Kastamonu, Gazete, Seçim, Belediye.

Ekim 2025, 100 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

ACCORDING TO THE KASTAMONU PRESS THE JUSTICE PARTY (1965-1973)

ELİF UYSAL IRMAK

KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE

DEPARTMENT OF HISTORY

SUPERVISOR: PROF. DR. ŞERİF DEMİR

Following the death of Mustafa Kemal Atatürk in 1938, İsmet İnönü assumed the presidency, marking the beginning of the "National Chief Era" in Turkish political life. During this period, the Republican People's Party held absolute power as the sole ruling party. However, social and political dynamics, along with the influence of World War II and a gradual shift in the Republican People's Party's authoritarian stance, paved the way for a transition to a multi-party system. The establishment of the National Development Party in 1945 and the Democrat Party in 1946 were key milestones in this process. The Democrat Party came to power in 1950 but was dissolved following the military coup in 1960. In response, the Justice Party was founded in 1961 under the leadership of retired General Ragıp Gümüşpala. Seen by the public as the spiritual successor of the Democrat Party, the Justice Party quickly garnered broad support. With its emphasis on center-right politics and responsiveness to public demands, it became a prominent actor in Turkish political life. This is the primary focus of news about the Justice Party published in the newspapers Açıksöz, Adalet, Terazî, Yeni Kastamonu, and Hür Anadolu, published in Kastamonu between 1965 and 1973, covering the relevant time periods. The party's election campaigns, rallies, candidate promotions, and propaganda activities at the local level are analyzed. Additionally, the Küre'nin Sesi newspaper, published in the Küre district of Kastamonu province, the Azdavay Haftası newspaper, published in the Azdavay district, the Cide Postası newspaper, published in the Cide district, and the Tosya Açıksöz newspaper, published in the Tosya district, are used to carry out district elections. Various academic developments and archival reports are examined to analyze the Justice Party's political influence in Kastamonu.

KEYWORDS: Justice Party, Kastamonu, Newspaper, Vote

October 2025, 100 Page

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, 1961 yılında kurulan ve 1965-1973 yılları arasında en parlak dönemini yaşayan Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Partisi olan Adalet Partisi'nin 1965-1973 yılları arasındaki faaliyetleri, Kastamonu basınına yansımaları üzerinden ele alınmıştır. Kastamonu basınında söz konusu dönemde etkinlik gösteren gazeteler, arşiv belgeleri, kitap ve makaleler başlıca kaynakları oluşturmuştur. Bu çalışmanın alana katkı sunmasını ve sonraki çalışmacılara kaynak teşkil edilmesini temenni ederim.

2018 yılında lisans eğitimime başladığım Kastamonu Üniversitesi'nde, 2022 yılında Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimime başladım. Uzun ve yorucu geçen eğitim sürecinde en büyük şansım örnek hocalara sahip olmaktı. Tezimin şekillenmesine katkı ve desteklerinin yanı sıra yüksek lisans sürecinde her zaman yanımda olan Tarih Bölümü değerli hocalarıma ve Sayın Prof. Dr. Şerif DEMİR hocama katkılarından dolayı sonsuz teşekkür ediyorum. Eğitim hayatım boyunca beni her zaman destekleyen ve yanımda olan aileme çok teşekkür ediyorum.

Elif UYSAL IRMAK

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Demokrat Parti ve 27 Mayıs Askerî Darbesi.....	2
1.2 Adalet Partisi'nin Kuruluşu	4
2. KASTAMONU GENEL SİYASETİ.....	8
2.1 1965 Genel Seçimleri	8
2.1.1 1965 Kastamonu Milletvekili Genel Seçimleri	11
2.1.1.1 Ahmet Muzaffer Akdoğanlı	12
2.1.1.2 Ahmet Şevket Bohça.....	12
2.1.1.3 Hüseyin Sabri Keskin.....	13
2.1.1.4 Osman Zeki Oktay	14
2.2 1969 Genel Seçimleri	15
2.2.1 1969 Kastamonu Milletvekili Genel Seçimleri	19
2.2.1.1 Ahmet Muzaffer Akdoğanlı	19
2.2.1.2 Mustafa Kemal Topcular	20
2.2.1.3 Hüseyin Sabri Keskin.....	20
2.2.1.4 Ali Orhan Deniz	20
2.3 1973 Genel Seçimleri	21
2.3.1 1973 Yılı Kastamonu Milletvekili Genel Seçimleri	25
2.3.1.1 Sabri Keskin	27
2.3.1.2 Mehdi Keskin	27
2.3.1.3 Hilmi Öztürk	28
2.4 Senato Seçimleri.....	28
2.4.1 Ahmet Nusret Tuna.....	28
2.4.2 Mehmet Çamlıca.....	29
3. KASTAMONU YEREL SİYASETİ	31
3.1 1966 Yılı Kastamonu Belediye Başkanlığı Seçimleri	31
3.1.1 1966 Yılında Kastamonu'da Belediye Başkanının Hizmetleri	36
3.1.2 Kastamonu Adalet Partisi Üyelerinin İstifa ve İhraç Kararları.....	45
3.1.3 1966-1968 Yılı Kastamonu Merkez Adalet Partisi Üyelerinin İstifa ve İhraç Kararları	45
3.1.4 1966-1968 Yılı Kastamonu İlçeleri Adalet Partisi Üyeleri İstifa ve İhraç Kararları.....	50
3.2 1968 Yılı Yerel Seçimleri.....	52
3.2.1 1968 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu Belediye Başkanlığı Seçimleri	54
3.2.2 1968 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu İlçeleri Seçim Sonuçları	55

3.2.3	1968 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu Belediye Meclis Üyeliği Seçimleri	56
3.2.4	1968 Yılında Kastamonu'da Adalet Partili Belediye Başkanının Hizmetleri	57
3.2.5	1968-1973 Yılı Kastamonu Merkez Adalet Partisi Üyeleri İstifa ve İhraç Kararları	62
3.2.6	1968-1973 Yılı Kastamonu İlçeleri Adalet Partisi Üyeleri İhraç ve İstifa Kararları	64
3.3	1973 Yılı Yerel Seçimleri	65
3.3.1	1973 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu Belediye Başkanlığı Seçimleri	66
3.3.2	1973 Yılı Yerel Seçimleri Kastamonu İlçeleri Seçim Sonuçları	68
3.3.3	1973 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları	69
4.	SONUÇ VE TARTIŞMA	70
	KAYNAKLAR	72
	EKLER	86
EK A	Yeni Kastamonu Gazetesi'nin 1966 yılı Belediye Başkan Adayları ile İlgili Manşeti	87
EK B	Hür Anadolu Gazetesi'nin Belediyenin Faaliyetlerini Anlatan Manşeti	88
EK C	Adalet Gazetesi'nin Adalet Partisi Milletvekilinin Faaliyetlerini Anlatan Manşeti	89
EK D	Yeni Kastamonu Gazetesi'nin Adalet Partisi Adayıyla İlgili Manşeti	90
EK E	Yeni Kastamonu Gazetesi'nin Adalet Partisi'nden İstifa Edenlerle İlgili Manşeti	91
EK F	Yeni Kastamonu Gazetesi'nin Eski Adalet Partisi Adayının Açıklamasıyla İlgili Manşeti	92
EK G	Açık Söz Gazetesi'nin 1968 Yılı Senatörlük Seçimleriyle İlgili Haberi	93
EK H	Adalet Gazetesi'nin Adalet Partisi'nin Güçleniyor Olması ile İlgili Haberi	94
EK I	Adalet Partisi Milletvekili Ahmet Muzaffer Akdoğanlı	95
EK J	Adalet Partisi Kastamonu Milletvekili Ahmet Şevket Bohça	96
EK K	Adalet Partisi Kastamonu Milletvekili Sabri Keskin	97
EK L	Adalet Partisi Kastamonu Milletvekili Hilmi Öztürk Hal Tercümesi	98
EK M	Adalet Partisi Kastamonu Milletvekili Mustafa Kemal Topçular Hal Tercümesi	99
EK N	Adalet Partisi Kastamonu Milletvekili Muzaffer Akdoğanlı Hal Tercümesi	100

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1 1965 yılı genel seçimleri seçim sonuçları.....	11
Tablo 2.2 1965 yılı genel seçimleri Kastamonu ili sonuçları.....	12
Tablo 2.3 1969 yılı genel seçimleri seçim sonuçları.....	18
Tablo 2.4 1969 yılı Kastamonu ili genel seçim sonuçları.....	19
Tablo 2.5 1973 yılı genel seçimleri partiler ve oy oranları	24
Tablo 2.6 1973 genel seçimi Kastamonu ili seçim sonuçları.....	27
Tablo 3.1 1966 yerel seçimi belediye başkanlığı seçim sonuçları	36
Tablo 3.2 1968 yılı yerel seçimleri Türkiye geneli oyların ve başkanlıkların siyasi partilere dağılımı yerel seçim sonuçları	53
Tablo 3.3 1968 yerel seçimi Kastamonu Belediye Başkanlığı seçim sonuçları	55
Tablo 3.4 1968 yılı yerel seçimlerinde Kastamonu ilçeleri aday ve oy oranları.....	55
Tablo 3.5 1968 Belediye Meclis Üyeliği seçim sonuçları	57
Tablo 3.6 1973 yılı yerel seçimleri Türkiye geneli oyların ve başkanlıkların siyasi partilere dağılımı	66
Tablo 3.7 1973 Yerel seçimi Kastamonu Belediye Başkanlığı seçim sonuçları.....	67
Tablo 3.8 1973 yılı yerel seçimlerinde Kastamonu ilçeleri aday ve oy oranları.....	68
Tablo 3.9 1973 yılı yerel seçimleri Kastamonu belediye meclis üyeliği seçim sonuçları	69

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
AP	: Adalet Partisi
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C	: Cilt
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DP	: Demokrat Parti
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MHP	: Milliyetçi Halk Partisi
MP	: Millet Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
s	: Sayfa
S	: Sayı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBP	: Türkiye Birlik Partisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, kuruluşundan itibaren Türk siyasetinde önemli bir aktör olan Adalet Partisi'nin (AP) 1965-1973 yılları arasında Kastamonu basınında nasıl yansıtıldığını incelemektir. Bu dönemde partinin bölgedeki siyasi faaliyetleri, halkla ilişkileri ve sağladığı katkılar değerlendirilerek, aynı zamanda yerel basının partiye yönelik tutumları ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bir diğer hedefi ise ileride bu alanda araştırma yapacak akademisyenler için kaynak teşkil etmektir.

Araştırmanın kaynakları ağırlıklı olarak Milli Kütüphane arşivinden temin edilen ve 1965-1973 yılları arasında Kastamonu'da yayımlanan Açığsöz, Adalet, Yeni Kastamonu, Hur Anadolu, Karadeniz, Yenises ve Terazî gibi yerel gazetelerdir. Bunun yanı sıra, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ndeki belgeler ve çeşitli dijital kaynaklardan da yararlanılmıştır. İnceleme sürecinde, aynı olayın farklı gazetelerde farklı şekillerde aktarılması ve bazen içerik açısından çelişkilerle karşılaşılması nedeniyle, titizlikle analiz edilip, doğrulanamayan bilgiler çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda dönem gazetelerinde Kastamonu Milletvekilleri ile ilgili yeterli bilgi olmadığı için alternatif kaynaklardan yararlanılmıştır.

Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçiş, 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi'nin kurulmasıyla başlamış, ardından 1946 yılında Demokrat Parti'nin (DP) kuruluşuyla hız kazanmıştır. DP'nin 1950-1960 yılları arasında sürdürdüğü iktidar dönemi, 1960 askerî müdahalesiyle sona ermiş ve parti kapatılmıştır. Bu dönemin ardından 1961 yılında emekli Genelkurmay Başkanı Ragıp Gümüşpala liderliğinde AP kurulmuş ve kısa sürede DP'nin manevi mirasçısı olarak geniş bir halk desteği elde etmiştir.

AP, 1965, 1969 ve 1973 genel seçimleri ile 1968 ve 1973 yerel seçimlerinde aktif rol almış; hem iktidar hem de muhalefet dönemlerinde Türkiye'nin siyasi hayatında önemli bir konum edinmiştir. 1965 ve 1973 yılları AP'nin birinci dönemi olarak geçmekte ve siyasi parti aktif olarak rol oynamaktadır. 1973 yılı seçimlerinde ise 1971 askerî muhtırasının etkileri görülerek AP'nin ülke genelinde iktidarının sarsıldığı görülmektedir. Bu sebeple araştırmamızda çalışma konusu olarak 1965 ve 1973 yıl aralığını hedef aldık. Çalışma kapsamında, partinin özellikle Kastamonu'daki seçim

alışmaları, aday profilleri, propaganda faaliyetleri ve süreçlerin yerel basındaki yansımaları detaylı olarak ele alınmaktadır. Böylece yerel basının siyasi sürece katkısı ve parti ile halk arasındaki etkileşim daha iyi anlaşılmaya çalışılmıştır.

1.1 Demokrat Parti ve 27 Mayıs Askerî Darbesi

7 Ocak 1946'da Refik Koraltan Demokrat Parti'nin kuruluş dilekçesini İçişleri Bakanlığına sunmuştur.¹Partinin resmi kuruluşu ile birlikte Celal Bayar partinin genel başkanı olmuştur. DP'nin kurulması ile birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) karşı muhalefet eden bir siyasi oluşum doğmuştur. Parti bünyesinde, ağırlıklı olarak CHP iktidarından memnun olmayan kişiler yer almıştır. Partiyi kuranlar, genel amaçlarının Türkiye'de demokrasiyi geliştirmek olduğunu beyan etmişlerdir. DP, parti içi demokrasiye büyük önem vererek teşkilatıyla sıklıkla bir araya gelerek demokratik ilkelerin geliştirilmesi doğrultusunda faaliyetleri amaç edinmiş siyasi bir örgütlenmedir.²

DP, 1950 genel seçimlerini kazanarak siyasal hayatın gelişimi ve ilerlemesinde büyük sorumluluklar üstlenmiştir. 1950 yılında iktidara gelen DP, özellikle ekonomi alanında sağladığı başarılar ve siyasal hayatı özgürleştiren politikaları sayesinde halkın desteğini kazanmıştır. 1954 seçimlerine gelindiğinde DP 503 sandalye kazanırken CHP ise yalnızca 31 sandalye elde etmiştir. Bu büyük fark, DP'nin izlediği politikaların halk nezdinde karşılık bulduğuna dair partide bir kanaat oluşturmuş ve Başbakan Adnan Menderes, bu politikaları aynı şekilde sürdürme yoluna gitmiştir.³ DP'nin ikinci kez iktidara gelişi, büyük ölçüde Menderes'in katkılarıyla gerçekleşmiştir. 1954 seçimlerindeki büyük zaferin ardından, Menderes'in kendisini adeta tek başına bir parti olarak görmeye başlaması, yönetimde tek adam anlayışının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Her ne kadar bu durum açık bir muhalefetle karşılaşmasa da halkın bir kesiminde hoşnutsuzlukla karşılanmıştır. ⁴ 1957 seçimlerinde DP'nin sandalye sayısı 424'e gerilerken, CHP'nin 178 milletvekili

¹ Şerif Demir, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*, İstanbul, Paraf Yayınları, 2010, s.87; Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara, Phoenix Yay., 2004, s. 52

² Enis Şahin- Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947)", Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, 2015, C. I, S.2, s.41.

³ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi İdeolojisi*, Ankara, İmge Kitabevi, 1990, s.35.

⁴ Tark Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler*, C3. İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.95

çıkarması, halk desteğinde bir azalma yaşandığını göstermektedir. DP, iktidarını sürdürmekle birlikte, ilk yıllardaki geniş halk desteğini koruyamamış; zamanla partiden memnun olmayan kesimlerin sayısı artmıştır. Üç genel seçimi üst üste kazanarak yaklaşık on yıl iktidarda kalan DP, 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi ile iktidardan düşürülerek parti başkanları ve milletvekilleri Yassıda Mahkemeleri'nde yargılanmış ve parti kapatılmıştır.⁵

14 Ekim 1960'ta başlayan ve yaklaşık on bir ay süren Yassıda yargılamaları, 27 Mayıs 1960 askerî darbesinin ardından oluşturulan, olağanüstü yetkilerle donatılmış özel mahkemelerce gerçekleştirilmiştir.⁶ Bu yargılamalar yalnızca darbe öncesindeki son DP hükûmetini değil, partinin iktidarda bulunduğu 1950–1960 yılları arasındaki tüm siyasi faaliyetlerini kapsamlı şekilde sorgulamıştır. Süreç, hukuki olmaktan çok siyasi bir mahiyet taşımış; DP ile doğrudan ya da dolaylı ilişkisi bulunan birçok kişi siyasetten men edilme, müebbet hapis ve hatta idam cezası gibi ağır yaptırımlarla karşı karşıya kalmıştır.⁷

DP üyeleri, 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından “Anayasayı ihlal” suçu kapsamında yargılanmıştır.⁸ Yassıda Mahkemelerinde açılan davada, 1950 ile 1960 yılları arasında görev yapan DP hükûmetleri anayasayı ihlal ettikleri iddiasıyla çeşitli suçlamalarla yargılanmışlardır.⁹ Söz konusu suçlamalar arasında; 1951 ve 1953 yıllarında CHP'nin malvarlığına el konulması ile Halkevlerinin kapatılmasına yol açan yasaların çıkarılması, 1953 yılında hükûmete yüksek yargı mensupları ile üniversite öğretim üyelerini resmen emekli etme yetkisi tanıyan yasanın çıkarılması, 1954 yılında Kırşehir'in il statüsünden ilçe statüsüne düşürülmesi, 1954 ve 1957 yıllarında muhalefetin ifade ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlandıran seçim yasası değişiklikleri ve 1960 yılında Tahkikat Komisyonunun kurulması ile birlikte bu komisyona verilen olağanüstü yetkiler nedeniyle anayasanın geçersiz hale getirilmesi yer almaktadır.¹⁰

⁵ Yusuf Ziya Keskin, “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.5, 2012, s.111-120.

⁶ Eroğlu, a.g.e., s.82.

⁷ Akşin, a.g.e., s.25.

⁸ Akşin, a.g.e., s.26.

⁹ Eroğlu, a.g.e., s.82-84.

¹⁰ Tunaya, a.g.e. s.178-180.

Bu yargılamalar sonucunda, bazı sanıklar müebbet hapis cezasına çarptırılmış, bazıları ise idam cezasına mahkûm edilmiştir.

Anayasanın halk oylamasına sunulmasından yaklaşık iki ay sonra, 15 Eylül 1961’de Yassıda yargılamalarının sona erdiği ilan edilmiştir. Mahkeme kararına göre, yargılanan 592 sanıktan 123’ü beraat etmiştir. Beraat edenler arasında Kastamonu Milletvekili Şükrü Esen’de yer almıştır. Yargılamalar sonucunda 31 sanık müebbet hapis cezasına, 15 sanık ise idam cezasına çarptırılmıştır.¹¹ Yassıda Mahkemesi tarafından verilen idam kararlarının yürürlüğe girmesi Milli Birlik Komitesi’nin (MBK) onayına bağlanmıştır. Verilen 15 idam kararından yalnızca 4’ü oy birliğiyle alınmış; MBK, bu dört idam kararını onaylamıştır. Ancak bu kararlardan biri eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a aittir. Bayar’ın 65 yaşını geçmiş olması nedeniyle hakkında verilen idam cezası MBK tarafından müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. Geriye kalan üç idam kararı ise MBK tarafından oy çokluğuyla onaylanmıştır. İdam edilen isimler, eski Başbakan Adnan Menderes, eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve eski Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’dur. Zorlu ve Polatkan 16 Eylül 1961’de; Menderes ise 17 Eylül 1961’de idam edilmiştir. 1990 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan bir kanunla, bu üç ismin itibarlarının iade edilmesine karar verilmiş ve naaşları İstanbul’da bir anıt mezara nakledilmiştir.¹²

1.2 Adalet Partisi’nin Kuruluşu

1960 askerî müdahalesinin ardından Türkiye’de siyasi hayata çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Bu kapsamda DP’lilere siyaset yasağı konulmuş, 1950-1960 döneminde iktidarda olan ve “Anayasayı ihlal” suçlamasıyla yargılanan DP’nin aynı isim altında siyasi faaliyetlerine devam etmesine izin verilmemiştir. Ayrıca, eski devlet adamlarının siyaset yapmaları da yasaklanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda DP resmen kapatılmıştır. Uzun bir süre boyunca iktidarda olan bu partinin kapatılması, Türk siyasi hayatında önemli bir boşluk yaratmıştır. Bu boşluğu doldurmak amacıyla hem eski DP’liler hem de farklı siyasi çevrelerden gelen kişiler bir araya gelmiştir. Yeni bir siyasi yapılanmanın hem DP’nin mirasını devam ettirmesi hem de eski demokratları

¹¹ Cemil Koçak, Türkiye’de Demokrat Parti Dönemi ve 27 Mayıs, İstanbul, İletişim Yayınları, 2013, s. 244.

¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi, *Tutanak Dergisi*, “3670 Sayılı Kanun Görüşmeleri”, 1990.

bir arada tutmanın etkili bir yolu olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda, DP'nin devamı niteliğinde ancak yeni bir kimlikle faaliyet gösterecek AP kurulmuştur.¹³

AP, 11 Şubat 1961 tarihinde kurulmuştur. Partinin kuruluşu için emekli Genelkurmay Başkanı Ragıp Gümüşpala önderliğinde Necmi Ökten, Tahsin Demiray, Şinasi Osman, Etem Menemencioğlu, Muhtar Yazır, Cevdet Perin, Kamuran Evliyaoğlu, İhsan Önal ve Emin Acar tarafından kuruluş dilekçesi verilmiştir.¹⁴ AP'nin parti programında, “*milletin devlet idaresi ile kaynaşması ve idareye sürekli olarak iştirak etmesinin esas olduğu*” vurgulanarak milli irade ön plana çıkarılmıştır. Aynı zamanda, ekonomik alanda özel teşebbüsün desteklenmesi ve yabancı sermayenin teşvik edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Programda, iktisadi kalkınmanın temel şartlarından birinin emek ile sermaye arasındaki çatışmaların önlenmesi ve bu iki unsurun uyum içinde çalışmasının sağlanması olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, idarede âdemi merkeziyetçiliğin uygulanmasıyla beraber mahallî idarelerin de güçlendirilmesi öngörülmüştür.¹⁵

AP'nin ilk logosu, “*rahle içinde doğan güneş*” olarak belirlenmiştir. Bu logo ile hem dini çağrışımlar yapması hem de güneş simgesi aracılığıyla karanlığa karşı aydınlık mesajı verilmesi amaçlanmıştır. Partinin adının “Adalet” olarak seçilmesi de bu değerlerle ilişkilendirilmektedir. AP, askeri rejime ve bu rejimin oluşturduğu yeni düzene karşı adeta bir siyaset öncüsü durumundaydı. AP, her ne kadar kapatılan DP'nin siyasi mirasını büyük ölçüde devralmış olsa da, bu durumu hiçbir zaman açıkça ilan etmemiştir. Partinin ilk sınavı olan 1961 Referandumu sürecinde de kayda değer bir etki yaratamamıştır. Ancak siyasal idamların ardından düzenlenen Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Seçimlerinde, DP mirası üzerinde rekabet eden Yeni Türkiye Partisi (YTP) ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ni (CKMP) geride bırakarak Senato'da birinci, Meclis'te ise ikinci parti konumuna yükselmiştir. Buna rağmen, siyasal denge arayışında olması sebebiyle CHP ile büyük koalisyon kurmak durumunda kalmıştır. Bu koalisyonun temel sebebi “*denge*” arayışından ileri

¹³ Hanife Kuru, Türk Siyasal Yaşamında Adalet Partisi, T.C Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Doktora Tezi), İzmir, 1996, s.13.

¹⁴ “Ankara’da altı siyasi parti dun kuruluş müracaatlarını yaptılar”, *Cumhuriyet*, 12 Şubat 1961, S.13121, s.1.

¹⁵ Adalet Partisi, Tüzük ve Program, Ankara 1964, s.43-47; Tolga Şahin, Türkiye’de Çok Partili Dönemde Sağ Merkez ve Muhafazakâr Partilerin Reklam Stratejileri: Demokrat Parti, Adalet Partisi, Anavatan Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi Örneği, TC Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi), 2018, s.34.

gelmektedir. 1960'lı yıllarda AP, moderniteyi yadsınamayan bir siyaset anlayışı benimsemiş; mukaddesatçı kesimlerin siyasal arayışlarını, milliyetçi reflekslerle birlikte harmanlamaya çalışmıştır. 1970'li yıllarda ise, hem iç siyasi yapısındaki tartışmalar hem de iç ve dış konjonktürün etkisiyle daha karmaşık ve çelişkili bir siyasi görünüm sergilemiştir.¹⁶

AP'nin kurucusu ve ilk genel başkanı, emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala'dır¹⁷. Gümüşpala, parti başkanlığı öncesinde, emekli asker arkadaşlarıyla birlikte Emekli İnkılap Subayları Derneği (EMİNSU) kurmuştur.¹⁸ Siyasi faaliyetlere gelen cezaların hafifletilmesi ve yasakların kaldırılması ile birlikte Gümüşpala, eski demokratlar ve diğer destekçileriyle birlikte 18 Şubat 1961'de AP'in kuruluşun sağlamıştır.¹⁹

Partinin kalkınması için çalışmalara başlayan Gümüşpala, öncelikli görevin teşkilatlanma olduğunu düşünerek ilk olarak İzmir'de teşkilatlanmayı başlatmıştır. Kendisi gibi emekli asker olan General Mehmet Ali Aytas'ı İzmir İl İdare Heyeti Başkanı olarak görevlendirmiştir. İzmir'de düzenlediği ilk basın toplantısında, AP'nin DP'nin devamı olmadığını, parti tüzüğü ve içeriklerinin tamamen farklı olduğunu vurgulamış ve bu konuda yapılan eleştirilerin yersiz olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, yeni yönetimin ve heyetin yasalara bağlı, hükûmete ve millî birliğe saygılı bir anlayışla hareket ettiğini belirtmiştir.²⁰

Gümüşpala, 3 Mart 1961 tarihinde partinin İstanbul İl Teşkilatı'nı kurmuştur. İstanbul İl İdare Heyeti Başkanlığı'na, Ankara DP eski İl Başkanı emekli Hava Korgeneral Enver Akoğlu'nu getirmiştir. İzmir ve İstanbul teşkilatlarının ardından Ankara

¹⁶ Mahmut Deniz Tansi "Türk Modernleşme Tarihi Surecinde Adalet Partisi Bağlamında Muhafazakar Siyaset Arayışı", Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2021, s.930.

¹⁷ Tuğba Yolcu, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ile Birlikte Tek Başına İktidar Olan Partilere Yönelik genel Bir Değerlendirme", Turkish Studies, 2019, C.14, S.2, s.940.

¹⁸ Metin İlhan, "Türk Silahlı Kuvvetlerinde Tarihi Tasfiye: EMİNSU Olayı", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 2015, C.110, S.217, s.170. *Emekli İnkılap Subayları Derneği (EMİNSU), 27 Mayıs 1960 sonrasında ordudan emekli edilen subaylar tarafından kurulmuş, siyasi yasakların kaldırılması ve Yassıada yargılamaları sonucu verilen cezaların hafifletilmesi amacıyla faaliyet göstermiştir. Derneğin kurucuları arasında Ragıp Gümüşpala da yer almıştır.*

¹⁹ Burcu Tükenmez, Adalet Partisi Ağrı Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri, (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı, 2016, s.22.

²⁰ Hilal Altınbaş, İzmir'de Adalet Partisi, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Üniversitesi, İzmir 2019, s.19.

teşkilatı oluşturulmuş, Ankara İl İdare Başkanlığına da eski DP'li Avukat Adil Unlu getirilmiştir.²¹

²¹ Halit Kaya, Adalet Partisi ve Ragıp Gümüşpala (1961-1965), (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2014, s.23.

2. KASTAMONU GENEL SİYASETİ

2.1 1965 Genel Seçimleri

AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, seçimler arifesinde yani 6 Haziran 1964’de vefat etti. AP genel başkanlığına Sadettin Bilgiç ile Süleyman Demirel aday oldular. 27-29 Kasım 1964’de gerçekleştirilen Kongre ile Süleyman Demirel AP’nin ikinci genel başkanı oldu. Demirel’in başkanlığında AP’si, 10 Ekim 1965’te gerçekleştirilecek genel seçimlere CHP’si ile büyük bir siyasi mücadeleye girişti.²² İsmet İnönü başında bulunduğu CHP için, devletçi, halkçı ve laik bir parti olduğunu ileri sürerek partisinin “*ortanın solunda*” yer aldığını belirtmiştir.²³ Bu tez ile CHP, kendini mevcut düzeni koruyan, sosyal demokrat ve ılımlı bir sol parti olarak tanımlamıştır. Demirel ise kendisini “*ortanın solu*” şeklinde ifade ederek, İnönü’nün tezini amacının var olan düzeni değiştirmek olduğunu, bahsettikleri gibi ılımlı bir parti olmadığını belirterek seçim çalışmaları kapsamında ziyarette bulunduğu yirmi iki ilde de İnönü’nün propagandasını çürütmüş ve halkın gönlünü kazanmaya başlamıştır.²⁴

Seçim hazırlıkları dolayısıyla Sakarya’da bulunduğu sırada kapatılan DP hakkında “*hüküm tarihindir*” ifadesini kullanmıştır. Ayrıca, Demirel “*DP’ye oy vermiş olan milyonlarca insan suç mu işlemiştir; Anayasa, DP’ye oy verenleri suçlu mu saymıştır?*” sorularına hayır yanıtını vererek, DP’ye oy veren halkın suçlu sayılmasını yanlış gördüğünü açıkça dile getirmiştir. İnönü’nün faaliyetlerinin mevcut düzeni değiştirmeyi amaçladığını belirten Demirel, İnönü’nün iktidara gelmesinin olumsuz sonuçlar doğuracağını savunmuştur. Ayrıca, AP ve CHP arasında oyların bölünmesi halinde ülkenin koalisyon hükûmeti tarafından yönetileceğini ve bu durumunun iç açıcı olmadığını ifade etmiştir. Koalisyon hükûmetinin ülkeye zarar vereceğini belirten Demirel, bu nedenlerle kendisine oy verilmesini açıkça talep etmiştir.²⁵

²² Şule Toktaş ve Senem Görür, “Türk Siyasal Hayatından Görünüm: 1965 Genel Seçimleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi (10.10.1965-11.10.1969)”, Yüzüncü Yılında TBMM: Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri, (Editör: Yusuf Tekin TBMM Yayınları, Ankara, 2020, s.333.

²³ Altuğ Koç, “1965 Genel Seçimleri Öncesinde “Ortanın Solu” Söyleminin Ortaya Çıkışı”, Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 6, S 2, (2017), s.46.

²⁴ Kuru, a.g.m., s.72.

²⁵ Milli Bakiye Sistemi, Bu sistem, özellikle küçük partilerin parlamentoda temsil edilmesini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Milli bakiye sistemi, seçim bölgelerinde partilerin aldıkları oyların tam milletvekili sayısına

İsmet İnönü, siyasi süreçlerin kendi lehine gelişeceği düşüncesiyle Meclis'e seçim yasasında değişiklik yaparak "*Milli Bakiye Sisteminin*" uygulanmasını teklif etmiştir. İnönü'nün bu teklifine AP'nin karşı çıkmasına rağmen, YTP, CKMP ve MP destek vermiş ve "*Milli Bakiye Sistemi*" kabul edilmiştir.²⁶ Bu sistemin kabulü, küçük partilerin Meclis'te temsil edilmesini kolaylaştırmış ve böylece tek partinin iktidara gelişini zorlaştırmıştır.²⁷

Demirel, İnönü'ye karşı yoğun ve etkili bir seçim kampanyası yürütmüştür. Adalet ve aydınlığı simgeleyen "*doğan güneş*" parti amblemini, seçim sürecinde "*kır at*" olarak değiştirmiştir. Bu değişikliğin, halk arasında DP'ye yönelik kullanılan "*demir kır at*" ifadesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.²⁸ AP ise amblem değişikliğinin sebebinin, okuryazar olmayan vatandaşların oy kullanırken zorlanmamalarını sağlamak olarak açıklamış ve "*seçimlerde çileye paydos*" sloganı ile seçimlere girmiştir.²⁹

AP, 1965 Seçim Beyannamesi'ni şu ifadeler ile gerçekleştirmiştir:

"10 Ekim 1965 Genel Seçimlerine yeni bir ruh ve taze bir imanla giriyoruz. Geleceğe güvenle bakıyor, geçmişin acı tatlı bütün olaylarını gerçekçi bir akılla değerlendirerek, huzur, güven, istikrar ve kardeşlik duygularıyla ümit dolu, eşsiz fırsatlar ve imkânlar ile çevrili ileriki günlerin hazırlığını yapıyoruz. Seçim zamanı oy kullanmaya giderken, bugün nerede olduğumuzu, ne gibi zorluklarla karşı karşıya olduğumuzu, çözeceğimiz sorunları iyi düşünmek zorundayız. Aynı zamanda ileri sürülen çözüm yollarını ve yapılan teklifleri dikkatlice tartıp biçmeliyiz. Milli hayatımız için derin manası olan müstesna bir seçimin arifesindeyiz 10 Ekim 1965 günü Türk Demokrasi tarihinin, genç Cumhuriyet idaremizin dönüm noktalarından biri olarak, milli tarihimizde yer alacaktır. Gelecek nesiller Cumhuriyetin geçirdiği safhaları milli hürriyet ve kurtuluş hamlelerinin başı olarak kabul edeceklerdir".³⁰

Seçim süreci yaklaştıkça, iki güçlü rakip olan AP ve CHP arasındaki hırs artmış ve rekabet kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçte Demirel ve İnönü, siyasi kazanım elde etmek adına tüm imkânlarını sonuna kadar kullanmışlardır. Her iki lider de karşı tarafı halkın

dönüşmediği durumlarda, bu arta kalan oyların ülke genelinde toplanarak partilere ek milletvekili kontenjanı şeklinde dağıtılmasını sağlar. Böylece küçük partilerin ulusal düzeyde temsil şansı artar. Mehmet Orhan Kaya, "*Türk Siyasal Hayatında Adalet Partisi (1961-1971)*", (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat 2004, s.79.

²⁶ Güvenir, 1982, s.243; Ali Akyıldız, "*Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri*", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, sayı:7, (2016), s.135.

²⁷ Ayşe Erkmen, "*Türkiye'de 1950 ile 2002 Yılları Arasında Uygulanan Genel Seçim Sistemlerinin Halk İradesine Etkisi*", Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.17, S. 3, (2018), s.1231-1232.

²⁸ Pınar Kâhya, "*Adalet Partisi İktidarında Propaganda 4 (1965-1971)*", "*Türk Siyasal Hayatında Propaganda Çalışmaları*", (Ed. Mustafa Karaca ve Caner Çakı), Akademisyen Kitabevi, Ankara 2019, s. 101. 137

²⁹ Kuru, a.g.m., s.73.

³⁰ BCA, Fon Kodu:30.1.0.0; Yer No: 47.278.4; "*Adalet Partisi Seçim Beyannamesi (1965)*", TBMM Kütüphanesi, Ankara, 1965, s.3.

gözünde itibarsızlaştırmaya çalışmış; İnönü, Demirel'i gerici zümrelere taviz vermekle suçlarken, Demirel ise İnönü'yü dine karşı düşman ve sol eğilimli kesimleri korumakla eleştirmiştir. Bu karşılıklı suçlamalar, partilerin ideolojik farklılıklarının birer siyasal araç hâline gelmesine neden olmuş ve seçim sürecinin belirleyici unsurlarından biri olmuştur. 10 Ekim 1965 tarihinde yapılan genel seçimlere CHP, AP, MP, YTP, CKMP ve TİP katılmıştır.³¹ Yoğun ve çekişmeli bir seçim sürecinin ardından 1965 genel seçimlerinin kazananı AP olurken hükûmetin başına Süleyman Demirel geçmiştir.

Demirel'in 1964 yılında Gümüşpala'dan devraldığı siyasi mirası başarıyla yönetmesinin en etkili faktör, koalisyon hükûmetlerinin hatalarını gün yüzüne çıkararak kendisi hakkındaki suçlamaların asılsız olduğunu çeşitli açılardan ispatlaması ve kendini üstün göstermesidir.³² Demirel'in bu politikasının başarılı olduğu CHP başta olmak üzere diğer partiler olan CKMP ve YTP'nin ciddi oy kayıpları yaşamasından açıkça anlaşılmaktadır. İktidar değişikliğine paralel olarak, oy oranlarındaki farklılaşmalar meclisteki milletvekili sayılarına da yansımıştır. Örneğin, CHP'nin milletvekili sayısı 1961'de 173 iken, 1965 genel seçimleri sonrasında 134'e gerilemiştir. Benzer şekilde, önceki dönemde 65 milletvekili çıkaran YTP'nin milletvekili sayısı 1965 seçimlerinin ardından 19'a düşmüştür. CKMP ise milletvekili sayısında en fazla düşüş yaşayan partilerden biri olmuş, 1961'de 54 olan milletvekili sayısı 1965'te 11'e düşmüştür.³³ Bu veriler, Demirel'in siyasi başarısının yanı sıra, diğer partilerin yaşadığı başarısızlıkları da ortaya koymaktadır.

³¹ Servet Armağan, "Türkiye'de Parlamento Seçimleri", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.33, S.3-4, (1967), s.87.

³² Bahri Savcı, "1965 Milletvekilleri Seçimi Üzerinde Bir Analiz", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.20, S.4, 1965, s.201-202.

³³ Arslan, 2007, s.14; Ebru Gençalp, "Türk Siyasal Yaşamında Ana-Akım Dışı Bir Siyasal Parti ve Propaganda Örneği: TİP ve 1965 Seçimleri", Political Communication in theory and Practice: Non- Western Approaches, Proceeding Book, (Ed. Mustafa Arslan), Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın 2018, s.221-222.

Tablo 2.1 1965 yılı genel seçimleri seçim sonuçları³⁴

Parti Adı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	%52,87	240
Cumhuriyet Halk Partisi	%28,75	134
Millet Partisi	%6,26	31
Yeni Türkiye Partisi	%3,72	19
Bağımsızlar	%3,19	10
Türkiye İşçi Partisi	%2,97	15
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	%2,24	11

10 Ekim 1965 tarihinde gerçekleşen genel seçimde Yüksek Seçim Kurulu verilerine göre kayıtlı seçmen sayısı 13.67.753, oy kullanan seçmen sayısı 9.748.78, katılım oranı %71,3 olarak gerçekleşmiştir. Geçerli o sayısı 9.307.563'tür. Seçimi AP birinci sırada tamamlamış, CHP ise ikinci olmuştur. Dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından hükümeti kurma görev ve yetkisi 23 Ekim 1965 tarihinde Süleyman Demirel'e devredilmiştir.³⁵

2.1.1 1965 Kastamonu Milletvekili Genel Seçimleri

1965 yıl milletvekili seçimlerinin yaklaşması ile beraber ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da milletvekili adayları, kendilerini halka tanıtmaya faaliyetlerine başlamışlardır. Milletvekili seçimlerinde sadece merkezden halka ulaşmanın yeterli olmayacağı bilinciyle hareket eden adaylar, ilçe ve köylerde de aktif bir şekilde faaliyetlerini yürütmüşlerdir. 10 Ekim 1965 tarihinde yapılacak olan milletvekili seçimlerine sayılı günler kala, AP ve diğer partilerin adayları ilçeler dâhil olmak üzere geniş bir coğrafyada kendilerini halka tanıtarak propaganda yapmışlardır. Siyasi partilerin ekipleri ise köylere jeeplerle ulaşarak halkla birebir temas kurmuş ve hiçbir bölgeyi dışarıda bırakmamaya özen göstermiştir. Seçim günü sonuçların açıklanmasının ardından, 1965 yılında Kastamonu'da toplamda yedi milletvekili

³⁴Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1965, <https://data.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2025).

³⁵ Yüksek Seçim Kurulu, 1950-1977 Yılları Arası Milletvekili Genel Seçimleri, <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Turkiye.pdf> (Erişim tarihi: 11.08.2025).

seçilmiştir. Seçilen vekillerden dördü AP'ye, biri MP'ye, biri CHP'ye ve bir diğeri de CKMP'ye mensuptur.

Tablo 2.2 1965 yılı genel seçimleri Kastamonu ili sonuçları³⁶

Parti Adı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	%61,5	4
Cumhuriyet Halk Partisi	%19,9	1
Millet Partisi	%9,7	1
Yeni Türkiye Partisi	%3,3	-
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	%5,1	1

10 Ekim 1965 tarihinde yapılan genel seçimlerde Kastamonu ili 64.000 seçmen ile seçime katılmıştır. Seçim sandıklarının açılmasının ardından %61,5 oy oranı ile Kastamonu'da en çok oyu alan AP olmuştur.³⁷

2.1.1.1 Ahmet Muzaffer Akdoğanlı

Ahmet Muzaffer Akdoğanlı, 1922 yılında Kastamonu'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Kastamonu'da siyasi olarak Kastamonu Belediye Meclisi üyeliği, DP ve AP'de milletvekilliği görevlerinde bulunmuştur. XI ve II Dönem Kastamonu milletvekili olarak mecliste yer almıştır.³⁸ Vekillik döneminde tarım, turizm ve tanıtma, meclis hesaplarını inceleme, milli savunma ve dilekçe karma komisyonlarında görev yapmıştır. Genel Kurul'da ise sözlü ya da yazılı herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.³⁹ 01 Mart 2003 yılında vefat etmiştir.⁴⁰

2.1.1.2 Ahmet Şevket Bohça

Ahmet Şevket Bohça, 1920 yılında Tosya'da doğmuştur. Eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde tamamlamıştır. II (XIII) Dönem Kastamonu Adalet Partisi (AP) milletvekili olarak görev yapmıştır. Vekillik süresince Milli Eğitim

³⁶Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1965: Kastamonu İli (Erişim tarihi: 19 Temmuz 2025).

³⁷ <https://www.haberler.com/secim/1965/ap-secim-sonucu-kastamonu/> (Erişim tarihi:23.05.2025)

³⁸ TBMM Arşivi, Muzaffer Akdoğanlı'nın Hal Tercümesi Kağıdı ve Seçim Mazbatası SDN:591.

³⁹ Emine Pür, "Kastamonu Milletvekilleri ve TBMM'deki Faaliyetleri (1961-1980)", Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.31, (2022), s.203.

⁴⁰ TBMM Albümü 1920-2010, C.2, s. 869.

ve İşçileri Komisyonlarında da aktif olarak çalışmıştır. Genel Kurul'da toplam 5 konuşma yapmış olup, bu konuşmalar arasında Bozkurt ve Abana ilçelerinin kurulmasıyla ilgili kanun tasarısı, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun bazı illerde yanlış uygulanması, özellikle çırakların işçi sayılmasının iktisadi gelişme ve iş hayatına olumsuz etkileri ile gecekondu kanunu tasarısı yer almaktadır.⁴¹ 26 Şubat 1988 yılında vefat etmiştir.⁴²

Ahmet Şevket Bohça Kastamonu yerel basınına;

“Ahmet Şevket Bohça (A.P.) “1336 yılında Tosya’da dünyaya gelmiştir. İlkokulu Araç’ta, ortaokul ve liseyi Kastamonu’da tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirmiştir. Kars’ta çalıştıktan sonra 1950’de Ankara Atatürk Lisesi Edebiyat Öğretmenliğine tayin edilmiştir. El’an vazifesine devam etmektedir. Bir taraftan bu resmi vazifesine devam ederken, bir yandan da birçok gazete ve mecmuaya yazılar yazmış, memleketimizin fikir ve yazı hayatında memleketçi milliyetçi cephenin mümessillerinden biri olarak yer almıştır. 1965 yılı Kastamonu Adalet Partisi milletvekili adaydır.”⁴³

Şeklinde ki biyografisi ile halka tanıtılmak amacıyla ve de

“Kastamonu A.P. Milletvekili A.Şevket Bohça’nın “Kadın Gibi” başlıklı yazısında kadınlar ile muhalefet arasında benzetme yapması kadınlar tarafından hoş karşılanmamıştır. “Akıllı kısa, akılsız, fikirsiz, yalancı, huysuz, haysiyetsiz” gibi yaptığı yakıştırmalar kadınlar tarafından büyük tepki görmüştür ve kadınlar “bu beyefendinin tanıdığı kadın ile hakiki kadın arasında dağlar kadar fark var” demişlerdir.”⁴⁴

Şeklinde ki yazı ile eleştiri amacıyla yansımıştır.

2.1.1.3 Hüseyin Sabri Keskin

Hüseyin Sabri Keskin, 1926 yılında Daday’da doğmuştur. Eğitimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde tamamlamıştır. Siyasi olarak Belediye meclisi üyeliği, Türkiye, Milliyetçi Demokrasi Partisi kurucu üyeliği görevlerinde bulunmuştur. AP’den I. (XII) ve II. (XIII) dönem Kastamonu milletvekilliği yapmıştır.⁴⁵ Görev süresi boyunca Adalet, Enerji ve Tabii Kaynaklar ve Tarım

⁴¹ TBMM Arşivi Ahmet Şevket Bohça’nın Hal Tercümesi Kağıdı ve Seçim Mazbatası, SDN:593.

⁴² TBMM Albümü 1920-2010, 2 c., s.870.

⁴³ “Adaylarımız Ahmet Şevket Bohça (A.P.)”, *Yeni Kastamonu*, 16 Eylül 1965, S.2333, s.1.

⁴⁴ “Şevket Bohça’nın Yazısı Kadınlar Arasında İnfal Yarattı”, *Yeni Kastamonu*, 5 Ekim 1967, S.2922, s.1.

⁴⁵ TBMM Arşivi, Hüseyin Sabri Keskin’in Hal Tercümesi Kağıdı ve Seçim Mazbatası, SDN:262.

Komisyonlarında görev almıştır. Genel Kurul’da 5 konuşma yapmış ve 6 kanun teklifi sunmuştur.

Konuşmaları: 6831 sayılı Orman Kanunu’na geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifi, Orman Kanunu tasarısı, 1969 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçesi, bazı ceza ve suçların affı ile ilgili Adalet Komisyonu raporu ve kanun tasarısı ile ilgili teklifler hususundadır.

Kanun teklifleri: Kastamonu’ya bağlı Bozkurt ilçesinin kurulması, 6831 sayılı Orman Kanunu’na geçici bir madde eklenmesi ve bu Kanun’un geçici 1. maddesinin kaldırılması, çiftçi ve köylülerin T.C. Ziraat Bankası’na olan bazı borçlarının taksitlendirilmesi hususundadır.⁴⁶ Hüseyin Sabri Keskin, 16 Mayıs 2021 tarihinde vefat etmiştir.⁴⁷

2.1.1.4 Osman Zeki Oktay

Osman Zeki Oktay, 1922 yılında Çatalzeytin’de doğmuştur. Kastamonu AP’si I. (XII) ve II. (XIII) dönem milletvekili olarak görev yapmıştır.⁴⁸ Dönem içerisinde İçişleri, Ulaştırma, İmar ve İskân Komisyonlarında görev almıştır. Genel Kurul’da 2 konuşması ve 1 kanun teklifi vardır.

Konuşmalar: 1969 yılı İmar ve İskân Bakanlığı bütçesi, bazı ilaç firmalarına bazı hekimlerin ortak olmasının halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri ve bu hususta hükûmetin kanuni ve idari önlemler alması gerektiği hakkındadır

Kanun teklifi: Kastamonu iline bağlı Araç ilçesi Boyalı bucağında Boyalı adıyla bir ilçe kurulması hakkındadır.⁴⁹ Osman Zeki Oktay, 22 Mart 1992 yılında vefat etmiştir.⁵⁰

⁴⁶ Pür, a.g.m., s.212

⁴⁷ TBMM Albümü 1920-2010, C.2., s.870.

⁴⁸ TBMM Arşivi, Osman Zeki Oktay’ın Hal Tercümesi Kağıdı ve Seçim Mazbatası, SDN:262.

⁴⁹ Pür, a.g.m., s 212

⁵⁰ TBMM Albümü 1920-2010, C.2., s.870.

2.2 1969 Genel Seçimleri

Ragıp Gümüşpala'nın vefatının ardından 1965 seçimlerinde AP'nin liderliğini devralan Süleyman Demirel, 1969 genel seçimlerinde de partinin başında yer almıştır. Ancak, her seçim sürecinde olduğu gibi 1969 seçimlerinde de çeşitli siyasi karışıklıklar meydana gelmiştir. Bu kapsamda, 18 Ekim 1969 tarihinde CHP'nin 18. Kurultayı gerçekleştirilmiş ve Bülent Ecevit CHP Genel Sekreteri olarak seçilmiştir. Ecevit'in başlatmış olduğu “Orta'nın Solu Hareketi”⁵¹ parti içinde ayrışmalara ve bölünmelere yol açmıştır. Bu harekete karşı çıkan milletvekili ve senatörlerden oluşan 47 kişi CHP'den ayrılarak Turhan Fevzioğlu önderliğinde 12 Mayıs 1967 tarihinde Cumhuriyetçi Güven Partisi'ni (CGP) kurmuştur. Aynı dönemde, YTP ise güç kaybı yaşamaya devam etmiş; 1968'de genel başkan İrfan Aksu'nun görevden ayrılmasıyla, parti 1969 seçimlerine Dr. Yusuf Azizoğlu liderliğinde katılmıştır. CKMP ise Alparslan Türkeş önderliğinde ismini Milliyetçi Halk Partisi (MHP) olarak değiştirmiştir.⁵² Böylece 1969 yılı, Türk siyasi sahnesinde yalnızca bir parti için değil, birçok parti açısından karmaşık ve çalkantılı bir dönem olmuştur. Seçimler, bu belirsizlik ve karışıklık ortamında gerçekleştirilmiştir.

Meclis, seçimlerin yapılmasına karar vererek tarihini 12 Ekim 1969 olarak belirlemiştir. Seçimlerden önce ise AP, seçim kanununda değişiklik yaparak “*Milli Bakiye Sistemini*” kaldırmış ve yerine nispi temsil olarak “*d'Hond Sistemini*” getirmiştir.⁵³

1969 genel seçimleri öncesinde AP, halkın gönlünü kazanmak amacıyla bir seçim beyannamesi yayımlayarak kendini ifade etmiştir. Beyanname ise şu şekildedir:

“1965 ve 1969 arası dönemin siyasi hayatımız açısından çok zor bir dönem olmasına rağmen, Adalet Partisi kendi iktidarı döneminde olağanüstü idare usullerine başvurmamış, ülkeyi Hükümet ve Parlamento krizlerine sürüklememiştir. Yurt içerisinde sağlanan siyasi ve iktisadi istikrar dış ilişkilerde ülkemizin itibarını arttırmıştır. Türkiye kendisine güvenilen ve dostluğu aranan bir ülke konumuna gelmiştir. Adalet Partisi

⁵¹ Erkmen, a.g.m. 2018, s.1232; Bülent Ecevit, Ortanın Solu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 5.

⁵² Ayşegül Komsuoğlu, 1969 Seçimleri ve XIV. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yüzüncü Yılında TBMM Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri, (II. Cilt), (Ed. Yusuf Tekin), TBMM Yayınları, Ankara 2020, s. 484.

⁵³ Erkmen, 2018, s.1232.

olarak iktidara geldiğimiz ilk günden bugüne kendimize vazife bildiğimiz Türk milletine huzur, refah ve güven getirici hizmetlerde bulunmak en büyük hedefimizdir”.⁵⁴

AP, 1969 yılı seçim beyannamesinde yaptığı tüm icraatları detaylı şekilde sunarak kendisini övmüş ve özellikle ekonomiye geniş bir yer ayırmıştır. “*Planlı Kalkınma ve Refah Devleti*” uygulamaları ile istenilen neticenin alındığını, bu şekilde devam ettiği takdirde Türkiye’nin “*Refah Devleti*” olma yolunda ilerlediğini belirtmiştir. Ayrıca, bu başarının ülke için önemli olduğunu vurgulayarak, kendilerinin bir koalisyon hükûmeti olmadığını dile getirmiş ve tek başlarına daha başarılı olduklarını da önemle vurgulamıştır.⁵⁵

1965 seçimlerinde yaptığı propagandalar ve beyannameler ile başarılı bir iş çıkaran Demirel, 1969 seçimlerine de aynı şekilde önem vermiş ve ciddi bir seçim kampanyası ve propagandası yürütmüştür. Ülkemizin birçok yerinde propaganda ve konuşma yapan Demirel, bir konuşmasında “*AP huzur, sükûn içerisinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı hedef almıştır. Böylece memleketimizde işsizlik ve fukaralık canavarını yok edebiliriz.*”⁵⁶ diyerek halkın asıl sorunu olan yoksulluğu gidereceğinin ve iş istihdamı sunacağının ön garantisini vermiştir. Erzurum’da yaptığı konuşmada ise seçimi kazanmaları durumunda Doğu Anadolu’nun kalkınması için İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın hayata geçirileceğini vurgulamıştır.⁵⁷ Lakin 1969 seçimleri Türkiye’de ideolojik kamplaşmaların hızlandığı bir süreçte yapılmış ve bu süreç hem AP’nin hem de CHP’nin seçim kampanyasına yansımıştır.⁵⁸

1969 seçim kampanyaları için birçok yeri gezen Demirel, 4 Ekim 1969 tarihinde Samsun’a gitmiş ve orada yaptığı konuşmasında “*huzur ve istikrar üzerinde*” baskın bir şekilde durmuştur.⁵⁹ Huzur ve istikrar kararlılığını Eskişehir, Trabzon, Adana ziyaretlerinde yaptığı propagandalarda da dile getirerek halka bu konu üzerinde uzunca vaat vermiştir. Tek vaadi huzur ve istikrar olmamış, diğer illerde bu vaadinin yanı sıra üniversite eğitimi, öğrencilerin sorunları, sosyal adalet, fakirlik, işsizlik ve çiftçilerin sorunları gibi halkın tamamını derinden etkileyen ve halkın çoğunluğu için önem arz

⁵⁴ BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.283.7.

⁵⁵ Tükenmez, a.g.m., s.32.

⁵⁶ BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.3.

⁵⁷ BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.2.

⁵⁸ Doğan Duman ve Serçin Sun İpekşen, “*Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)*”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, C.7, S.8, (2013), s.124.

⁵⁹ BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.5.

eden konular üzerinde durarak halkın gönlünü kazanmıştır.⁶⁰ Yaptığı propaganda ile halkın en temel sorunlarını esas alan ve bunun da bilincinde olan Demirel, seçim gününe kadar aynı şekilde devam etmiştir.

CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit ise propaganda faaliyeti olarak köylerin kalkınması için “*toprak işleyen su kullananın*” sloganını yayınlamıştır. Ecevit’in amacı halkın gönlünü fethetmeye çalışmak olsa da bu slogan tartışmalara sebebiyet vermiştir. Ecevit, seçim kampanyalarında Demirel’in aksine devrimcilik ve altyapı devrimciliği, toprak reformu, bağımsız ekonomi sözü vermiştir.⁶¹ Ancak Ecevit’in vaatleri, Demirel kadar halk üzerinde etki bırakmamıştır.

1969 seçimleri öncesinde, DP’lilerin affedilmesi konusunda Demirel üzerinde her zamanki gibi baskılar artmıştır. Daha önce bu tür talepleri kabul etmese de, bu kez reddetmesi durumunda sürecin daha da kötüleşeceğinin farkına vararak, mecburen affi kabul etmek zorunda kalmıştır. DP’lilerle sorun yaşamak istemeyen Demirel, affi nedeniyle kendi partisi AP içinde sert tepkilerle karşılaşmıştır. Affin ardından Celal Bayar’ın kızı Nilüfer Gürsoy ile Samet Ağaoğlu’nun eşi Neriman Ağaoğlu partiden istifa etmiştir.⁶² DP’lileri yanına çekme çabası, Demirel’in AP içindeki birlik ve düzeni zedelemiş, bu durum 1969 seçimlerinde oy kaybı olarak yansımıştır.

1969 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi AP ile CHP arasında yoğun bir rekabet yaşanmış; ancak bu rekabet, seçim meydanlarında zaman zaman çirkinleşmeye dönüşerek taraflar arasında karşılıklı suçlamalara yol açmıştır. En belirgin tartışmalar ise AP’nin CHP’yi dinsizlikle, CHP’nin ise AP’yi dini siyasete alet etmekle itham etmesi şeklinde olmuştur.⁶³

1969 genel seçimlerine dönemin siyasi partileri olan “*AP, CHP, CGP, MHP, TBP, YTP, TİP*” katılmıştır. Toplam 14.789.356 kayıtlı seçmenden 9.516.062 kişi oy

⁶⁰ BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.6; BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.7; BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.8.

⁶¹ Durmuş Yalçın (ed.), Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, 7. Baskı, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010, s.596, Gürcan Bozkır, “Cumhuriyet Halk Partisi’nde Bülent Ecevit ve Ortanın Solu Düşüncesi”, Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, C.4, S.11, (2005), s.243.

⁶² Turan, 2016, s.26.

⁶³ Erkmen, a.g.e., s.1232.

kullanmıştır.⁶⁴ Bu seçimlerde AP'nin yeni uygulamaya koyduğu “*d'Hond Sistemi*” kullanılmıştır. Seçimlere katılım oranı %64,4 olarak gerçekleşmiş ve önceki yıllara göre gerilemiştir. Önceki yıllara nazaran en düşük katılımın yaşandığı seçim döneminin 1969 seçimlerindeki bu düşük katılım, sürekli değişen seçim sistemi ve yaşanan siyasi kargaşaya seçmen tepkisinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

AP, %46,550 oy oranı ile seçimi kazanırken CHP %27,371 oy oranı ile seçimi kaybetmiştir. AP'nin 1965 seçimlerine göre oy oranı %71'den %46,550'ye düşmüş olsa da milletvekili sayısı 240'tan 256'ya yükselmiştir.⁶⁵ Seçim sonuçlarının ardından Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, hükûmeti kurma görevini AP lideri Süleyman Demirel'e vermiştir. Demirel, 31. Hükûmeti kurarak 3 Kasım 1969 tarihinde göreve başlamıştır.⁶⁶ Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen AP'nin tek başına iktidara gelmesi, halkın hâlâ kendileri için en uygun parti olarak AP'yi düşünmelerinden ileri gelmektedir.

Tablo 2.3 1969 yılı genel seçimleri seçim sonuçları⁶⁷

Parti Adı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	%46,6	256
Cumhuriyet Halk Partisi	%27,4	143
Güven Partisi	%6,6	-
Millet Partisi	%3,2	-
Milliyetçi Hareket Partisi	%3	-
Türkiye İşçi Partisi	%2,7	-
Yeni Türkiye Partisi	%2,2	-
Diğer	%2,8	35

⁶⁴ Servet Armağan, “*Memleketimizde Son Parlamento Seçimleri (1968-1973)*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.40, S.1-4, (1974), s.159.

⁶⁵ Kuru, a.g.m., s.109.

⁶⁶ Tarım, 2013, s.79.

⁶⁷Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1969, <https://data.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2025).

2.2.1 1969 Kastamonu Milletvekili Genel Seçimleri

12 Ekim 1969'da gerçekleştirilen seçimlerde, genel oy oranında bir düşüş yaşanmasına rağmen, ülke genelinde oy çokluğunu elde ederek iktidara gelen parti, Süleyman Demirel liderliğindeki AP olmuştur. Kastamonu ilinde de AP %50,5 oy oranıyla birinci çıkmış ve dört AP milletvekili görevlerine başlamıştır.

Tablo 2.4 1969 yılı Kastamonu ili genel seçim sonuçları⁶⁸

Parti Adı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	%60,3	4
Cumhuriyet Halk Partisi	%17,9	1
Güven Partisi	%8,3	-
Milliyetçi Hareket Partisi	%6,8	-
Bağımsızlar	%2,5	-

Kastamonu'da seçmen sayısı 219.144, oy kullanan seçmen sayısı 138.033, geçerli oy sayısı 130.208, geçersiz oy sayısı 7.825 şeklindedir.

2.2.1.1 Ahmet Muzaffer Akdoğanlı

Ahmet Muzaffer Akdoğanlı 1922 yılı Kastamonu doğumludur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Siyasi olarak Kastamonu Belediye Meclisi Üyeliği, DP ve AP'si milletvekilliği görevlerinde bulunmuştur. XI ve II Dönem Kastamonu Milletvekilidir.⁶⁹ Vekillik yaptığı süre zarfında tarım, turizm ve tanıtma, meclis hesaplarını inceleme, milli savunma ve dilekçe karma komisyonlarında çalışmıştır. Genel Kurul'da sözlü ya da yazılı herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır. 01 Mart 2003 yılında vefat etmiştir.⁷⁰

⁶⁸ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1969: Kastamonu İli, <https://data.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2025).

⁶⁹ TBMM Arşivi, Ahmet Muzaffer Akdoğanlı'nın Hal Tercümesi Kağıdı ve Seçim Mazbatası, SDN:591.

⁷⁰ TBMM Albümü 1920-2010, C.2, s.833.

2.2.1.2 Mustafa Kemal Topcular

Kastamonu ilinin Taşköprü ilçesinde 1920 yılında dünyaya gelmiştir. Yüksek eğitimini Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinde tamamlamıştır. III.(XIV) Dönem Kastamonu AP Milletvekilidir.⁷¹

Vekil olduğu süre boyunca Sanayi ve Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonlarında görev almıştır. Ayrıca, Araştırma Komisyonunda çalışmıştır. Genel Kurul'da Tarım ve İçişleri Bakanlarının sığır vebasında gerekli ve etkili tedbirleri almadığı iddiası, 1972 yılı bütçe kanunu tasarısı ve Türk ekonomisinde Meksika buğdayının oluşturduğu etkileri saptamak amacıyla bir meclis araştırması yapılması hakkında 3 konuşması vardır. 19 Şubat 1994 yılında vefat etmiştir.⁷²

2.2.1.3 Hüseyin Sabri Keskin

Kastamonu ilinin Daday ilçesinde 1926 yılında dünyaya gelmiştir. Yüksek eğitimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır. I. (XII) dönem Kastamonu AP'si milletvekilidir. Vekillik süresi boyunca Anayasa Orman Komisyonunda görev yapmıştır.⁷³ Milletvekilliği süresinde genel kurulda toplamda 20 tane konuşması vardır. Konuşma konularından bazıları şu şekildedir: 1970 yılı bütçe tasarısı, emlak vergisi, İçişleri Bakanlığı Bütçesi, Başkanlık Divanı Seçimi, İçişleri Bakanlığı bütçesi, çiftçilerin Tarım Kredi Kooperatifi ve T.C. Ziraat Bankası'na olan borçlarının taksitlendirilmesi hakkındadır.⁷⁴

2.2.1.4 Ali Orhan Deniz

1916 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Yüksek eğitimini Almanya da gerçekleştiren Deniz, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi mezunudur. III.(XIV) Dönem Kastamonu AP milletvekilliği faaliyetlerinde bulunmuştur.⁷⁵ Vekillik yaptığı

⁷¹ TBMM Arşivi, Mustafa Kemal Topcular'ın Hal Tercümesi Kağıdı ve Seçim Mazbatası, SDN: 845.

⁷² Pür, a.g.m., s.214.

⁷³ Millet Meclisi Tutanak Dergisi", Dönem:3, C.9, Birleşim:18, 8.12.1970, 157-158

⁷⁴ www.tbmm.gov.tr, Millet Meclisi 3. (XIV) Döneme Ait Tutanak Dergileri

⁷⁵ TBMM Albümü 1920-2010, C.2., s.934.

süre boyunca Dışişleri, İmar ve İskân Komisyonlarında çalışmıştır. Genel Kurul'da Bayındırlık, İmar ve İskân Bakanlığı bütçesi ile ilgili 3 konuşması vardır.⁷⁶

2.3 1973 Genel Seçimleri

1973 yılı seçimlerine gelindiğinde, farklı ve zorlu bir siyasi ortam hâkimdi. Siyasetteki iktidar boşluğu nedeniyle toplumsal gerilimler giderek artıyordu. Bu gerilimlerin temelinde, 12 Mart 1971'de askerî muhtıranın ardından “*kurtarıcı*” gözüyle bakılan “*teknokrat hükûmet*” lerin denemelerinin başarısız olması yatmaktaydı. 12 Mart Muhtırası, demokrasinin üzerinde adeta bir gölge gibi duruyordu; bu nedenle 1973 seçimleri, demokratikleşme süreci açısından büyük önem taşıyordu.

1973 seçimlerine AP lideri Süleyman Demirel, CHP lideri Bülent Ecevit, MHP lideri Alparslan Türkeş, Milli Selamet Partisi (MSP) lideri Necmettin Erbakan önderliğinde girilmiştir. Ayrıca, yaklaşık on yıl boyunca siyasi sahneden uzak kalan ve 27 Mayıs askerî darbesi ile kapanan DP'de 1973 seçimlerinde yeniden aktif rol almıştır.

Seçim öncesinde siyasi partiler, hak ettiklerini düşündükleri konuma ulaşmak amacıyla kendilerini ön plana çıkarmışlardır. Bu süreçte Bülent Ecevit, CHP'nin seçim kampanyasında oldukça aktif rol oynamış; “*Mavi Gömlek*” ile gezerek “*Beyaz Güvercin*” uçurmuştur. Bu semboller ile özgürlük kahramanı olarak algılanmıştır. Seçime yeni bir başkan önderliğinde giren CHP, Ecevit'in seçim propagandaları sayesinde uzun süredir iktidarda olan AP'yi yerinden ederek seçimi kazanmıştır.

Öte yandan seçim yaklaşırken siyasi partiler arasında suçlamalar da artmıştır. CHP, pahalılığın sorumlusu olarak AP ve CGP'yi göstermiştir. CHP'ye göre AP, karşı çıktığı yasa tekliflerini seçim bildirgesine dâhil etmiş ve bu dönemde demokrasinin zedelendiğini savunmuştur. Celal Bayar ise AP'yi eski DP'nin halefi olarak tanımlayarak seçmeni uyarmıştır. DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli, AP ve Demirel'e yönelik eleştirilerde bulunmuş; iktidar oyu almalarına rağmen iktidar olamadıklarını ifade etmiştir. CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, devlet yönetiminde ciddiyet ve dürüstlük çağrısında bulunmuştur. Türkiye Birlik Partisi

⁷⁶ TBMM Arşivi, Ali Orhan Deniz'in Hal Tercümesi Kâğıdı ve Seçi Mazbatası, SDN: 843.

(TBP) Genel başkanı Mustafa Timisi ise ortanın solu kavramını uydurma olarak nitelendirmiştir. MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş, köylünün huzur ve güvene kavuşturulması gerektiğini vurgulayarak önceki iktidarların bu konuda başarısız olduğunu belirtmiştir. MSP Konya Milletvekili Necmettin Erbakan, CHP'nin ilk ve orta öğretime kötü tohumlar ektiğini, AP'nin de bunun bahçıvanlığını yaptığını belirtmiştir. Ayrıca, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin AP'yi koruma ve farklı görüşleri bastırma amacıyla kurulduğunu savunmuştur. MP Genel Başkanı Cemal Tural da önceki iktidarları eleştirmiştir. Öte yandan, AP MSP'yi dini siyasete alet etmekle suçlamış; MSP ise giderek daha açık bir şekilde dine vurgu yaparak, iktidar olmaları halinde zekât ve fitre verenlere valiler aracılığıyla altın anahtar verilmesi gibi vaatlerde bulunmuştur.

Feroz Ahmad değerlendirmesinde;

“Demirel’ in üstesinden gelmek zorunda olduğu bir engel de, aynı seçmen için yarışan partilerin çoğalmasıyla belirginleşen sağdaki parçalanmaydı. Bu durum, AP’ nin oy bankasından bir kısmını eline geçirmesi kesin olan Demokrat Parti için özellikle geçerliydi. Güven Partisi kağıt üzerinde 1969’dakinden daha güçlüydü ve sağ kanat CHP oylarını almaya umabilirdi. Selamet Partisi bilinmiyordu; fakat “dini oyları” çekmesi bekleniyordu. Beklenti AP’ nin yine birinci parti olacağı yönündeydi.”⁷⁷

şeklinde bahsetmiştir.

1970 yılında AP, CHP ve CGP arasında yapılan anlaşma ile seçim kanunu ve anayasada değişiklik yapılmasına karar verilmiştir. Anayasa konusunda partiler arası komisyonda, anayasanın peyderpey değiştirilmesi yerine aksayan yönlerin tespit edilerek düzeltilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda, her sene seçim yapılmasını önleyecek şekilde seçim takvimi düzenlenecek, Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Hâkimler Kurulu'na parlamentonun her kanadından üye seçilmesi usulü sona erdirilecek ve üye seçimleri, bu kuruluşlara üye seçen diğer kurumlara bırakılacaktır. Ayrıca, orman suçlarının affedilmesine ilişkin madde anayasadan çıkarılarak yerine orman içi köylerin ormanların yönetim ve işletmelerine katılmasına dair hüküm konulacaktır. Seçim kanununda yapılan değişiklikler ise yabancı ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarına oy hakkı tanınmasını, seçmen kütüklerinin daimi hale getirilmesi için özel bir büro kurulmasını ve ön seçimlerin sakıncalarını azaltmak için ön seçimde

⁷⁷ Feroz Ahmad, Demokrasi Süresinde Türkiye (1945-1980), Hil Yayınları İstanbul, 1966, s.319.

oy kullanabilecek kadronun genişletilmesini içermektedir. Partiler kendi iç işleyişlerinde aday belirleme konularını halledecek, aday listelerinde tarafsız adayların daha etkin olabilmesi için ara sıra tercih usulü ya da *Karma Liste* yapma imkânı sağlanacaktır. Bu düzenlemelerle seçimlere katılımın artırılması hedeflenmiştir. Diğer taraftan, komisyon çalışmalarında seçmen yaşının 18'e indirilmesi ile *Mecburi oy kullanma usulü* benimsenmemiştir.⁷⁸ Her ne kadar AP seçimi kazanmış olsa da anayasa ve seçim kanununda yapılan değişiklikler, diğer siyasi partilerle bazı konularda uzlaşmaktan kaçınmadığını açıkça göstermektedir. Ancak ikinci iktidar döneminde ciddi sorunlar ile karşılaşmıştır.⁷⁹ Bu dönemde yaygınlaşan anarşi olayları, 12 Eylül 1971 Askerî Muhtırasının verilmesine zemin hazırlamıştır. Askerî muhtıranın gerekçesi olarak ise Demirel hükûmetinin ülkeyi siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan kargaşaya sürüklediği ileri sürülmüştür.⁸⁰

Muhtırada, ülkede anarşi ortamının sona erdirilebilmesi için partiler üstü bir hükûmetin kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Bu gelişmeler üzerine Başbakan Demirel istifa mektubunu Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a ileterek istifa etmiştir. Demirel'in istifasının ardından, tarafsız bir hükûmet oluşturulması amacıyla CHP'nden istifa ettirilen Nihat Erim, Sunay tarafından başbakan olarak atanmıştır. Her ne kadar muhtıra ile kargaşa ortamına son verilmek istenmiş olsa da ülkedeki toplumsal ve siyasal istikrarsızlık devam etmiş, beklenen istikrar sağlanamamıştır. Dolayısıyla 1973 Milletvekilliği Genel Seçimleri bu kargaşalı ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte birçok yeni siyasi parti kurulmuştur. Ancak dönemin en önemli olaylarından biri AP'nin, Bülent Ecevit liderliğinde yükselişe geçen CHP karşısında ciddi oranda oy kaybetmiş olmasıdır.⁸¹ İzleyen yıllarda da bu güç dengesi değişimi etkisini sürdürmüştür.

Seçimler büyük ölçüde AP ile CHP arasında çekişmeli olarak geçmiştir. Her iki parti lideri de seçim sürecinde karşılıklı suçlamalara dayalı bir propaganda dili kullanmıştır. AP, kuruluşunda eski Demokratların katılımıyla şekillense de 1970'li yıllarda aynı

⁷⁸ "Anayasa ve Seçim Kanununda Değişiklik ", *Açık Söz*, 12 Mart 1970, S.86, s.1.

⁷⁹ Çavdar, 2013, s.160-161.

⁸⁰ Ergün Özboğun, "Türkiye'de Demokratikleşme Süreci (Anayasa Yapımı ve Anayasa Yargısı)", İstanbul Üniversitesi Bilgi Yayınları, İstanbul 2014, s. 83.; Turgay Ahmad, 1976, s.409.

⁸¹ Murat Karataş, "Türkiye'de Asker-Sivil İlişkileri Bağlamında 12 Mart Muhtırası ve Partiler Üstü Hükümet Modeli Üzerine Bir Değerlendirme", *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.3, (2019), s.82.

tabana hitap eden DP'nin yeniden siyaset sahnesine çıkması, seçmenlerin oylarının bölünmesine yol açmıştır. Nitekim DP kendi eski seçmenlerini toplamak için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın desteğini aldı. Bu bağlamda, DP eski tabanını yeniden kazanmak adına Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın desteğini almış; Bayar da DP'nin il kongrelerine katılarak konuşmalar yapmış, bu konuşmalarında gönlünün DP'den yana olduğunu ifade etmiş ve eski Demokratların da bu partiye destek verdiğini vurgulamıştır.

Seçim sürecinde AP genellikle halk tarafından “*renksiz*”, CHP ise “*solcu*” olarak nitelendirilmiştir. Seçime katılım oranı %66,8 olarak gerçekleşmiş ve bu oran, %64,3'lük katılımı gerçekleştiren 1969 seçimlerinin yalnızca 2,5 puan üzerinde kalmıştır. Toplam sekiz partinin katıldığı seçimde; CHP %33 oy oranıyla 185 milletvekili, AP %29 oy oranıyla 149 milletvekili, DP %11 ile 45 milletvekili, MSP %11 oyla 48 milletvekili ve CGP %5 oyla 13 milletvekili çıkarmıştır.⁸² Sonuç olarak, seçimler CHP ile AP arasında çekişmeli olarak gerçekleşmiştir. Uzun süredir iktidarda bulunan AP, bu seçimde kamuoyunu etkileyen çeşitli siyasi ve toplumsal dinamiklerin yanı sıra, CHP'nin etkili seçim kampanyaları sonucunda iktidarı kaybetmiştir. Seçimlerin ardından CHP iktidara gelmiştir.

Tablo 2.5 1973 yılı genel seçimleri partiler ve oy oranları⁸³

Parti Adı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Cumhuriyet Halk Partisi	%33,30	185
Adalet Partisi	%29,82	214
Demokrat Parti	%11,89	-
Milli Selamet Partisi	%11,80	48
Cumhuriyetçi Güven Partisi	%5,26	3
Milliyetçi Hareket Partisi	%3,38	-
Bağımsız	%2,83	-
Türkiye Birlik Partisi	%1,14	-

⁸² Bir Darbe Bir Muhtıra Arasında 1961 Seçimleri ve 1973 Seçimleri “...kendi kafasında kargaşaya düşen bir lider sağlam karar veremez...” İsmet İnönü, Seyit Sevdî* s.9-11

⁸³Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1973, <https://data.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2025).

14 Ekim 1973 tarihinde Türkiye’de genel seçimler yapılmıştır. Yapılan genel seçimde Türkiye genelinde CHP en fazla oyu almıştır ve uzun zaman sonra iktidara gelmiştir.⁸⁴

2.3.1 1973 Yılı Kastamonu Milletvekili Genel Seçimleri

Milletvekili seçimlerinin yaklaşması ile seçim hazırlıkları resmî olarak başlamıştır. Bu kapsamda ilk adım olarak seçmen kütüklerinin tanzimine başlanmıştır. İlçe seçim kurulu üyeleri, mahalle muhtarları ile görüşerek seçmen kütükleri hakkında bilgilendirme yapmıştır. Aynı dönemde siyasi partiler de ilçe seçim kurullarında görev yapacak temsilcilerini belirlemişlerdir.

Yüksek Seçim Kurulu (YSK), 1973 yılında yapılacak milletvekili genel seçimleri için 1965 yılına ait seçim verilerini esas alarak her ilin çıkaracağı milletvekili sayısını yeniden belirlemiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin toplam nüfusu 450 milletvekili sayısına oranlanarak illere düşen milletvekili sayıları hesaplanmış ve buna göre bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme sonucunda, 1965 seçimlerinde 7 milletvekili çıkaran Kastamonu, 1973 seçimlerinde 6 milletvekili ile temsil edilmiştir.

Milletvekili genel seçimlerinin yaklaşmasıyla birlikte AP’den Kastamonu milletvekilliği için başvurular alınmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Turhal Şeker Fabrikası Müdürü Mustafa Topçular, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdür Muavini Necati Benderlioğlu ve Sümerbank Kendir Sanayi Müessesesi Müdür Muavini Cemal Kök müracaat etmiştir. 10 Ağustos tarihine kadar süreceği belirtilen başvuru sürecinde, ilerleyen günlerde müracaatların artması beklenmiştir. Nitekim bu beklenti gerçekleşmiştir. Süreç sonunda, AP’ye milletvekilliği adaylığı için başvuruda bulunan isimler şu şekilde olmuştur: Mevcut milletvekili devam eden Sabri Kekin, Osman Oktay, Muzaffer Akdoğanlı, Şevket Bohça, Turhal Şeker Fabrikası Müdürü Mustafa Topçular, Türkiye Kömür İşletmeleri Umum Müdürü Muavini Necati Benderlioğlu, Y. Mühendis Feyzi Baydar, Mimar Orhan Deniz, Tüccar Kuddusi Akay, Avukat Kemal Nabi Bulut, BMM Memur Nurettin Ayanoglu, Tarım Bakanlığı Baş Müşaviri Hakkı Özkan, Tüccar Mahmut Bamyacı. Yapılan ön seçimler sonucunda AP’nin Kastamonu milletvekili adayları; Sabri Kekin, Mustafa Topçular, Muzaffer

⁸⁴ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1973 – Kastamonu İli

Akdoğanlı, Orhan Deniz, Necati Benderlioğlu ve Nurettin Ayanoglu olarak belirlenmiştir.

Adayların belirlenmesinin ardından, özellikle AP ve CHP, il, ilçe ve köy ayrımı yapmaksızın seçmenlere ulaşarak propaganda faaliyetlerine başlamıştır. Adaylar, kendilerini tanıtip seçim vaatlerini anlatarak halkın desteğini kazanmayı amaçlamışlardır. Propaganda sürecinin ardından gerçekleştirilen seçimde, 1.277 sandıkta kayıtlı 219.144 seçmenden 138.030'u oy kullanmıştır. Seçim sonuçlarına göre AP 65.805 oy, CHP 29.520 oy, CGP 16.685 oy, MHP 6.696 oy, MP 7354 oy, TİP 3177 oy ve bağımsızlar ise 917 oy almıştır. Bu sonuçlara göre Kastamonu'da AP 4, CHP 1 ve CGP 1 milletvekili çıkarmıştır.

AP Meclis Grubunda yapılan görev dağılımı neticesinde, Sabri Keskin Grup Başkanvekilliği görevine seçilmiştir. Muzaffer Akdoğanlı ise Merkez Temsilciler Meclis üyeliğine getirilmiştir.

AP Merkez İlçe Kongresi, 7 Ekim 1970 tarihinde Mustafa Sarımsakçı başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Samimi bir atmosferde geçen kongrede, Kastamonu Milletvekili Sabri Keskin partinin çalışmaları hakkında halka bilgiler vermiştir. Yapılan seçimler sonucunda Merkez İlçe Başkanlığına Cemal Denemiş seçilirken, asil üyeliklere İhsan Abas, Nahit İğdirli, Ali Küçük, Salim Bayraktar, Hüseyin Kaygılı ve Cafer Ünsür getirilmiştir. Ayrıca yedek üyelikler için de seçimler yapılmış ve sonrasında kongre sona ermiştir.

14 Ekim tarihinde yapılacak olan milletvekili genel seçimleri için adaylar belli olmaya başlamıştır. Ön seçimde yarışacak olan AP aday adayları: Erdoğan Demiryürek, Mustafa Topçular, Ahmet Niyazi Tamaç, Muzaffer Akdoğanlı, Hasan Yurtsever, Oran Deniz, Nihat Karol, İsmail Şengel, Sabri Keskin, Hilmi Öztürk ve Mehdi Keskin şeklindedir. Yapılan ön seçim sonucunda iki aday liste dışında kalmış; Sabri Keskin, Mehdi Keskin, Hilmi Öztürk, Erdoğan Demiryürek, İsmail Şengel ve Orhan Deniz, AP'nin kesin aday listesine girmiştir. Buna karşılık, Muzaffer Akdoğanlı ve Mustafa Topçular liste dışında kalmıştır. 14 Ekim'de gerçekleştirilen genel seçimlerin ardından milletvekili dağılımı netleşmiş ve AP Kastamonu'dan 3 milletvekili çıkarmıştır.

AP'nin Kastamonu milletvekilleri Sabri Keskin, Mehdi Keskin ve Hilmi Öztürk olmuştur. CHP ise bu seçimde Kastamonu'dan 2 milletvekilliği kazanmıştır.

Tablo 2.6 1973 genel seçimi Kastamonu ili seçim sonuçları⁸⁵

Partiler	Oy Oranları	Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	%46,3	3
Cumhuriyet Halk Partisi	%30,7	2
Cumhuriyetçi Güven Partisi	%4,8	-
Demokrat Parti	%3,6	-
Milli Selamet Partisi	%14,6	-

2.3.1.1 Sabri Keskin

1926 yılında Kastamonu'nun Daday ilçesinde doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur.⁸⁶ Keskin, 1961 yılında yapılan genel seçimlerde XII. Dönem Kastamonu Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir. 18 Ekim 1961 tarihli seçim tutanağı ile 25 Ekim 1961'de Meclis'e katılmıştır.⁸⁷ Ardından XIV, XV, XVII ve XVIII. Dönemlerde de Kastamonu'dan milletvekili seçilerek görevini sürdürmüştür. Milletvekilliği süresince Millet Meclisi Başkanlık Divanı Kâtip Üyeliği ile T.C. Merkez Bankası Denetleme Kurulu Üyeliği görevlerinde bulunmuştur.⁸⁸ 16 Mayıs 2021 tarihinde vefat etmiştir.

2.3.1.2 Mehdi Keskin

1939 yılında Kastamonu'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yükseköğrenim görerek mezun olmuştur. 1973 yılında yapılan genel seçimlerde AP'den XV. Dönem Kastamonu milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne seçilmiştir. 16 Ekim 1973 tarihli seçim tutanağı ile 24 Ekim 1973'te Meclis'e katılmış,⁸⁹ görev süresi boyunca Millet Meclisi Başkanlık Divan Kâtip üyesi olarak

⁸⁵ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1973 – Kastamonu İli, <https://data.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2025).

⁸⁶ TBMM Arşivi Sabri Keskin'in Hal Tercümesi Kağıdı SDN:262

⁸⁷ TBMM Arşivi Sabri Keskin'in Hal Tercümesi Kağıdı ve Seçim Mazbatası SDN:262

⁸⁸ TBMM Albümü C. 2 2010:805

⁸⁹ TBMM Arşivi Mehdi Keskin'in Hal Tercümesi Kağıdı ve Seçim Mazbatası SDN:1114

görev yapmıştır.⁹⁰ 10 Nisan 2021 tarihinde geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etmiş ve Kastamonu'da toprağa verilmiştir.⁹¹

2.3.1.3 Hilmi Öztürk

1923 yılında Kastamonu'nun Azdavay ilçesinin Kabacı köyünde doğmuştur.⁹² 1973 yılında yapılan genel seçimlerde AP XV. Dönem Kastamonu milletvekili olarak seçilmiştir. 16 Ekim 1973 tarihli seçim tutanağı ile 24 Ekim 1973 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katılmıştır.⁹³ 1 Ocak 2003'te vefat etmiştir⁹⁴.

2.4 Senato Seçimleri

2 Haziran 1968 tarihinde yapılan senato seçim sonuçlarının tüm yurtta kesinleşmesinin ardından, AP 38, CHP 13, MP 1 ve CGP 1 senatör çıkarmıştır. 1968-1973 yılları arasında Cumhuriyet Senatosu'nda Kastamonu ilini temsilen AP'den Ahmet Nusret Tuna ve Mehmet Çamlıca görev yapmışlardır.

2.4.1 Ahmet Nusret Tuna

1916 yılında Kırşehir'in Mucur ilçesinde doğmuştur. Babası Kaymakam Şakir Bey, annesi ise Emine Hanım'dır. 1936 yılında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümü'nden mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından bir süre Çankırı'da öğretmenlik yapmıştır. Ancak daha sonra hukuk eğitimi almak amacıyla öğretmenlik görevinden istifa etmiştir. 2 Temmuz 1941-13 Ağustos 1942 tarihleri arasında İstanbul Defterdarlığı'nda memur olarak görev yapmış, II. Dünya Savaşı nedeniyle 13 Ağustos 1942 tarihinde askerî göreve çağırılmıştır. 22 Kasım 1943 tarihinde terhis edilmesinin ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni tamamlayarak hukuk öğrenimini de başarıyla bitirmiştir. 1944 yılında Hafize Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten üç çocuğu olmuştur. Meslek hayatına Tosya, Kastamonu ve Devrekani'de çeşitli görevlerde bulunarak devam etmiş; Kastamonu Barosu'na bağlı olarak avukatlık

⁹⁰ TBMM Albümü C. 2 2010:999

⁹¹ Kastamonu Sözcü 12 Nisan 2021. 2

⁹² TBMM Arşivi Hilmi Öztürk'un Hal Tercümesi Kağıdı SDN:1115.

⁹³ TBMM Arşivi Hilmi Öztürk'un Hal Tercümesi Kağıdı SDN:1115

⁹⁴ TBMM Albümü C.2 2010:999

yapmış ve aynı zamanda Yeni Kastamonu gazetesinde yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenmiştir.⁹⁵

1961 yılında yapılan Cumhuriyet Senatosu seçimlerine YTP listesinden katılmış ve 62.264 oy alarak Kastamonu senatörlüğüne seçilmiştir. 18 Ekim 1961 tarihli seçim tutanağı ile 25 Ekim 1961’de Senato’ya katılmıştır. 1964 yılında YTP’den istifa ederek aynı yıl AP’ye AP katılmıştır. 1968 yılında yapılan senato yenileme seçimleri sonucunda yeniden Kastamonu senatörü olmuştur. 1977 yılında görev süresi sona ermiştir. 1978 yılına kadar Başbakan Süleyman Demirel’in danışmanlığını yürütmüş; daha sonra Doğru Yol Partisi’nin Kurucu Genel Başkanı olmuştur. 22 Kasım 1988 tarihinde vefat etmiştir.⁹⁶

2.4.2 Mehmet Çamlıca

Çankırı’nın Çerkeş ilçesinde 1921 yılında doğmuştur. Babası Hakkı Bey, annesi Esmâ Hafize Hanım’dır. İlk ve ortaöğretimini tamamladıktan sonra 1942 yılında Sivas Öğretmen Okulu’nda eğitim görmüş, ardından Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Bölümü’nü bitirmiştir. Öğretmen okulundaki tahsilinin ardından Çankırı’da öğretmenlik yapmış, daha sonra Kastamonu Göl Köy Enstitüsü’ne tayin olmuştur. 1947 yılında askerlik hizmetini yerine getirebilmek amacıyla görevine ara vermiş, askerlik hizmetini tamamladıktan sonra mesleğine dönmüştür. 1961 Anayasası’nın yürürlüğe girmesinden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 1.(XII.) Dönemi için 15 Ekim 1961’de yapılan genel seçimlerde YTP listelerinden Cumhuriyet Kastamonu Senatosu Üyeliğine seçilmiştir.⁹⁷ 1964 yılında YTP’den istifa ederek aynı yıl AP’ye katılmıştır. 1968 yılında yapılan üçte bir yenileme seçimlerinde yeniden seçilerek Senato’daki görevini 1977 yılına kadar sürdürmüştür. Bu dönemde Senato Milli Eğitim Komisyonu üyeliğinde bulunmuştur. 5 Haziran 1977’deki üçte bir yenileme seçimiyle Senato üyeliği sona ermiştir. 1977-1980 yılları arasında Taşköprü Belediye

⁹⁵ TBMM Arşivi, Ahmet Nusret Tuna’nın Hal Tercümesi, SDN: 110.

⁹⁶ Pür, Emine, “Kastamonu Senatörleri ve Cumhuriyet Senatosu’ndaki Faaliyetleri (1961-1980)”, Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 8/15, s.403-416.

⁹⁷ TBMM Arşivi, Mehmet Çamlıca Hal Tercümesi, SDN:100.

Başkanlığı görevini yürütmüştür. 1989 yılında İstanbul'da vefat etmiş, evli ve iki çocuk babasıdır.⁹⁸

⁹⁸ *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961-1964)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakıf Yayınları, C.1, s 317.

3. KASTAMONU YEREL SİYASETİ

11 Şubat 1961 tarihinde, DP'nin devamı niteliğindeki AP, 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında oluşan siyasi boşluğu doldurmak amacıyla, DP'nin eski üyeleri ve dönemin önde gelen siyasi figürleri tarafından kurulmuştur. Türkiye siyasetinde önemli bir rol üstlenen AP, Kastamonu ilinde de teşkilatlanmaya başlamış ve bu süreci genel parti kuruluşunu takiben hızla tamamlanmıştır. Parti, Kastamonu'daki kuruluşu ile birlikte halkın geniş kesimlerinden destek görmüş ve bölgede güçlü bir siyasi hareket olarak konumlanmıştır. Kuruluşundan itibaren yerel yönetimlerdeki etkinliği sayesinde hem ilçe hem de merkez düzeyinde halkın beklentilerini karşılamaya yanıt veren politikalar geliştirmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda partide yaşanan çeşitli iç ve dış gelişmeler, Kastamonu'daki AP teşkilatının yapısını ve işleyişini etkilemiş; özellikle seçim kayıplarının ardından partide çözümler yaşanmıştır.

3.1 1966 Yılı Kastamonu Belediye Başkanlığı Seçimleri

1963 yılı Kastamonu Belediye Başkanlığı seçimleri, AP'nin başkan adayı Tahsin Kurtoğlu öncülüğünde kazanılmıştır. Ancak 16 Temmuz 1965 tarihinde, vali ile yaşadığı çekişmelerin ardından Kurtoğlu, Kastamonu Yenises Gazetesi'ne yaptığı açıklamada, “Valimizin bazı taleplerine direnmem kendileri tarafından hoş karşılanmamıştır.”⁹⁹ ifadelerini kullanarak belediye başkanlığından istifa etmiştir. Bu açıklamaya karşılık olarak, Vali Necdet Yalçın, Kurtoğlu'nun iddialarının gerçeği yansıtmadığını belirterek belediye hizmetlerini iyi yürütemediği gerekçesiyle kendisinin uyarıldığını ifade etmiştir. Aynı şekilde, AP Kastamonu İl Başkanı Aleaddin Himmetoğlu da Kurtoğlu'nun istifasına ilişkin öne sürdüğü gerekçelerin mesnetsiz olduğunu ve kendisine hakaret edilmediğini ifade etmiştir. Himmetoğlu ayrıca, “Kurtoğlu'nun istifası kesinleşmiştir. Seçim Kurulu'nun durumu 48 saat içinde ilan etmesi ve yeni başkanın 60 gün içerisinde seçilmesi gerekmektedir.” şeklinde

⁹⁹ “Kurtoğlu'nun istifası üzerine Valimiz Sayın Necdet Yalçın'ın Kastamonululara Açıklaması”, *Yeni Kastamonu*, 20 Temmuz 1965, S.2318, s.1.

açıklamada bulunmuştur¹⁰⁰. Valinin aldığı karar doğrultusunda, belediye başkanlığı makamının boş kalmaması için erken seçim hazırlıkları başlatılmıştır.

1963 yılı belediye seçimlerine 1.410 oy alarak ikinci sırada yer alan Yaşar Karaca, Tahsin Kurtoğlu'nun istifasının ardından 20 Eylül 1965 tarihinde Kastamonu Belediye Başkanı olarak göreve başlamıştır.¹⁰¹ Ancak kısa bir süre sonra, geçirdiği rahatsızlıklar sebebiyle görevini etkin bir şekilde sürdürememiş; yaklaşık dört ay boyunca rapor alarak Kastamonu'dan ayrılmıştır. Daha sonra, memleketinden Vecdi İlhan'a yazdığı bir mektupla belediye başkanlığı görevinden istifa ettiğini bildirmiştir. Söz konusu mektupta şu ifadeler yer almaktadır:

“Rahatsızlığım nedeniyle istifa etmek zorunda kaldım. Gönderdiğim dilekçelerin işleme alınarak bana bildirilmesini rica ediyorum. Tüm arkadaşlarıma içten selamlarımı iletir, saygılarımı sunarım. Kastamonu halkına sağlık ve başarılar dilerim. Sizlere hizmet edemediğim için büyük bir üzüntü içindeyim. Bana gösterdiğiniz ilgi ve destek için ayrıca teşekkür eder, işlerinizde başarılar diler, saygıyla selamlarım.”¹⁰²

Karaca'nın istifasının ardından boşalan belediye başkanlığı makamı için seçim hazırlıklarına başlanmıştır.

4 Haziran 1966'da İlçe Seçim Kurulu, 24 Temmuz 1966 Pazar günü gerçekleştirilecek belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanacak seçmenlerin yapması gereken işlemleri kamuoyuna ilan etmiştir. İlçe Seçim Kurulu, seçmenlerin seçmen kütüğüne kaydedilmesini istemiş ve söz konusu kütüklerin Kurul tarafından ilan edileceğini bildirmiştir. Kütükte ismi yer almayan vatandaşların bir hafta içerisinde başvuruda bulunarak kayıt işlemlerini yaptırmaları gerektiği; bu süre içinde kayıt yaptırmayanların ise oy kullanma hakkını kaybedeceği belirtilmiştir. Alınan bu önlemlerle, vatandaşların herhangi bir hak kaybı yaşamamaları ve seçimlere katılım oranının artırılması amaçlanmıştır¹⁰³.

¹⁰⁰ A.P. İl başkanı A. Himmetoğlu Kurdoğlu'nun İstifası ile İlgili Olarak”, *Yeni Kastamonu*, 21 Temmuz 1965, S.2319, s.1.

¹⁰¹ Erdal Arslan, “Kastamonu Belediye Başkanları 1868-2004”, Kastamonu Belediye Başkanları Kültür Yayınları, Kastamonu, 2004, s.139.

¹⁰² “Yaşar Karaca Belediye Başkanlığından İstifa Etti”, *Yeni Kastamonu* 19 Mayıs 1966, S.2511, s. 1.

¹⁰³ “Belediye Başkanlığı Seçimleri İçin Seçmenler Kütüğe Yazılıyor”, *Yeni Kastamonu*, 4 Haziran 1966, S.2525, s.1.

24 Temmuz Pazar günü yapılacak olan belediye başkanlığı seçimleri öncesinde, siyasi partilerin adaylarını belirleyebilmesi amacıyla ön seçim yapılması talep edilmiştir. Adaylık için ön seçimlere katılmak üzere MP ve CHP'ye herhangi bir başvuruda bulunulmazken, AP'ye Kuddusi Akay, Remzi Uliç ve Baha Ataoğuz başvuruda bulunmuşlardır.¹⁰⁴

Yapılan deneme seçimleri sonucunda partilerin adayları netleşmiştir. AP'nin ön seçim sürecinde belediye başkan adayı Baha Ataoğuz, CHP'nin adayı Rusuhi Akalın, MP'nin adayı ise İl Başkanı Mehmet Can olarak belirlenmiştir. Bağımsız aday olarak ise Abdurrahman Temizdal belirlenmiştir.¹⁰⁵

Adayların belirlenmesinin ardından, her aday halk nezdinde destek kazanmak amacıyla merkez ve ilçelerde propaganda faaliyetlerine başlamayı kararlaştırmıştır. İlk yapılan açıklamaya göre, İlçe Seçim Kurulu tarafından propaganda alanı olarak Nasrullah Meydanı belirlenmiştir. Siyasi partiler, kura ile belirlenen saat dilimlerinde bu meydana propaganda konuşmalarını gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca, partiler propaganda faaliyetlerini belediye hoparlörü aracılığıyla, belirli bir ücret karşılığında yürütmüşlerdir. Siyasi partiler ve bağımsız adaylar, geçmişte olduğu gibi kahvehane ve kapalı salonlarda da konuşma yapma hakkına sahip olmuş; böylece propaganda alanı genişletilmiştir.¹⁰⁶

Seçim süreci boyunca siyasi partiler, amaç ve hedeflerini yazılı, sözlü ve görsel iletişim yöntemleriyle halka aktararak vaatlerini sunmuşlardır. Bu faaliyetlerle kamuoyunu etkilemeyi, kendi görüşlerini benimseterek halkı lehlerine yönlendirmeyi ve rakip partileri geri planda bırakmayı amaçlamışlardır. AP, yeni kurulmuş bir parti olmasına rağmen eski DP üyeleri ve onların destekçileri sayesinde halk karşısına tamamen yeni bir oluşum olarak çıkmamıştır. Bu bağlamda, belirli bir destekçi kitlesine sahip olan parti, seçimler öncesinde gerçekleştirdiği propaganda çalışmaları ve kongreler yoluyla seçmen sayısını artırmaya çalışmıştır. Kastamonu AP adaylarının seçim öncesindeki faaliyet ve çabaları basın yoluyla halka duyurulmuştur. Yapılan

¹⁰⁴ “Belediye Başkanı İçin Siyasi Partiler Denemelerini Yarın Yapıyor”, *Yeni Kastamonu*, 18 Haziran 1966, S.2536, s.1.

¹⁰⁵ “Siyasi Partilerin Belediye Başkan Adayları Belli Oldu”, *Yeni Kastamonu*, 20 Haziran 1966, S.2537, s.1.

¹⁰⁶ “Belediye Başkanı Seçimi İçin Propaganda Dun Başladı”, *Yeni Kastamonu*, 4 Temmuz 1966, S.2549, s.1.

kongre ve propaganda çalışmalarının yanı sıra, seçim öncesi dönemde halkı bilinçlendirme ve uyarmaya yönelik çeşitli yazılara da yer verilmiştir.

24 Temmuz Pazar günü gerçekleştirilecek belediye başkanlığı seçimleri için hazırlıklar tüm hızıyla sürdürülmüştür. Siyasi partiler de seçim öncesindeki hafta içerisinde programlarını oluşturarak propagandaya yönelik faaliyetlerini planlamışlardır. 18 Temmuz Pazartesi günü itibarıyla AP, CHP ve MP mensubu milletvekilleri açık hava mitinglerinde konuşmalar yaparak kamuoyuna seslerini duyurmuşlardır. Bu kapsamda, MP Kastamonu Milletvekili Adayı Adil Aydın, Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar, Manisa Milletvekili Saim Binicioğlu, Erzurum Milletvekili Necati Güven ve Konya Milletvekili İsmet Kapısız'ın 18 Temmuz Pazartesi günü Kastamonu'ya gelerek mitinglere katılmaları planlanmıştır. AP ve CHP milletvekilleri ile senatörlerinin Kastamonu'daki propagandaya doğrudan katılımı, seçim sürecinin oldukça çekişmeli geçeceğine işaret etmektedir. Öte yandan, AP seçim sürecinde aktif bir rol üstlenmiş; Parti İl Başkanı tarafından belediye hoparlörü aracılığıyla yapılan duyuruyla, partiye kayıtlı üyeler saat 20.00'de parti binasında gerçekleştirilecek toplantıya davet etmiştir. Söz konusu toplantıda, yaklaşan belediye başkanlığı seçiminde izlenecek stratejiler üzerine istişarelerde bulunulmuştur.¹⁰⁷

AP, yaklaşan belediye başkanlığı seçimleri öncesinde seçmen karşısına güçlü ve hazırlıklı çıkabilmek adına yoğun bir çalışma yürütmüştür. Bu çerçevede, AP Kastamonu Milletvekili Sabri Keskin, 20 Temmuz tarihinde Kastamonu'ya gelerek parti propagandalarına katılmıştır. Bir başka Milletvekili Nusret Tuna ise, Af Kanunu ve senato müzakereleri sebebiyle seçim çalışmalarına katılamayacağını bildirmiştir. Tuna dışındaki milletvekillerinin ise en geç 21 Temmuz itibarıyla Kastamonu'ya gelerek propaganda faaliyetlerine katılması beklenmiştir.¹⁰⁸

Yapılan istişareler ve planlamaların ardından adaylar kamuoyunda görünür olmaya başlamıştır. Bu süreçte, AP Kastamonu İl Başkanı Alaeddin Himmetoğlu *Yeni*

¹⁰⁷ "A.P. İl idare Heyeti Bu Akşam Partiye kayıtlı Üyelerle Toplantı Yapacak", *Yeni Kastamonu*, 16 Temmuz 1966, S.2560, s.1.

¹⁰⁸ "Sabri keskin Geldi", *Yeni Kastamonu*, 17 Temmuz 1966, S.2564, s.1.

Kastamonu Gazetesi'ne verdiği beyanatta Parti'nin tutumunu ve adayını kamuoyuna tanıtmıştır. Beyanat řu şekildedir:

“Önümüzdeki Pazar günü, değerli hemşerilerimiz il belediye başkanını seçmek üzere sandık başına gidecek ve önemli bir görev ifa edeceklerdir. Belediye başkanları, bir yandan belediye meclisinin hazırladığı bütçe ve programlar çerçevesinde şehrin imarına gayret gösterirken, diğeryandan temizlik, düzen, gıda ve yakacak gibi temel ihtiyaçların uygun fiyatlarla teminini sağlayarak vatandaşlara hizmet sunmalıdır.

Beldemiz, diğeryerlere kıyasla daha fazla imar ve bakım ihtiyacı içinde olduğundan, seçilecek başkanın daha çok çalışması ve atılım yapması zorunludur. Bu da yalnızca başkanın bireysel gayretiyle değil, onu tam anlamıyla destekleyecek bir belediye meclisi ve başta hükümet olmak üzere ilgili kurumların desteğiyle mümkün olacaktır.

Partimiz, şehrimize hizmet etme amacıyla yeniden çalışkan, yetkin ve temsil niteliği yüksek bir adayla göreve talip olmuştur.

Geçmiş seçimlerin ışığında belirtmek isterim ki, propaganda sürecinde çeşitli vaatler ve açıklamalar yapılmakta, hatta CHP İl Başkanı Sayın Seydibeyoğlu'nun ifadelerinde olduğuygibi, zaman zaman kırııcı ve küçük düşürücü söylemler kullanılmaktadır. Adalet Partisi olarak bu tür menfi propagandalardan uzak durmayı ilke edindik. Çünkü asılsız söylemlerle halkın yönlendirilmesi, görev ehliyetine sahip olmayan kişilerin seçilmesine yol açmakta ve bu durum, şehir halkının uzun yıllar boyunca temel ihtiyaçlardan mahrum kalmasına sebep olmaktadır.

Kısa bir süre önce yaşadığımız acı tecrübenin ardından, bu seçimde saygıdeğer hemşerilerimizin hiçbir propagandanın etkisinde kalmadan, adaylar arasında kendilerine en iyi hizmeti sunacak kişiyi isabetle seçeceklerine inancımız tamdır.

Bizler, iktidar partisine mensup teşkilatımızın tamamıyla birlikte, çalışkan ve liyakat sahibi adayımızla halkımıza hizmet etmeye talibiz. Saygıdeğer hemşerilerimizden, hiçbir dış etki altında kalmaksızın ve parti ayrımı gözetmeden, adayımız Baha Ataoğuz'a destek olmalarını rica ediyoruz.

Halkımızın vereceği oylar, sunduğumuz hizmet imkanlarını seferber etmemize vesile olacaktır. Kararımızı, görev bilinci yüksek bir teşkilatın huzuru içerisinde bekliyor; 24 Temmuz'da yapılacak seçim in belediyemiz ve halkımız için hayırlı sonuçlar doğurmasını Yüce Allah'tan diliyoruz.”¹⁰⁹

Yürütölen seçim çalışmalarının ardından, 24 Temmuz Pazar günü Kastamonu ilinde gerçekleştirilen belediye başkanlığı seçimlerinde kullanılan 4.904 oyun 2.268'ini alan bağımsız aday Abdurrahman Temizdal, Kastamonu Belediye Başkanı olarak seçilmiştir. Temizdal yapılan erken seçimde bağımsız aday olarak katılarak başkan olmuş olsa 1968 yerel seçimlerine AP adayı olarak katılmıştır.

¹⁰⁹ “A.P. İl Başkanı Himmetoğlu'nun Beyanatu: Çalışkan Adayımızla Hizmetinize Talibiz”, *Yeni Kastamonu*, 19 Temmuz 1966, S.2562, s.1.

Tablo 3.1 1966 yerel seçimi belediye başkanlığı seçim sonuçları¹¹⁰

Siyasi Parti	Aday	Geçerli Oy Sayısı
Bağımsız	Abdurrahman Temizdal	2268
Adalet Partisi	Baha Ataoğuz	1849
Cumhuriyet Halk Partisi	Dr. Rusuhi Akalın	487
Millet Partisi	Mehmet Can	300

3.1.1 1966 Yılında Kastamonu’da Belediye Başkanının Hizmetleri

Belediyeler, bağlı bulundukları il veya ilçenin ihtiyaçlarını karşılamak, düzeni sağlamak ve kentsel yaşamın gereksinimlerini karşılamakla yükümlü kamu kurumlarıdır. Görev alanları; imar çalışmaları, su ve kanalizasyon hizmetleri, kentsel altyapının geliştirilmesi, ulaşımın düzenlenmesi ile çevre sağlığının korunması gibi geniş kapsamlıdır. Bu görevlerin etkin şekilde yürütülmesinde belediye başkanları ve belediye meclisleri merkezi bir rol üstlenmektedir. Belediye faaliyetleri, öncelikle mecliste görüşülüp karara bağlanmakta; onay sonrası ise belediye başkanının talimatları doğrultusunda hayata geçirilmektedir. Kastamonu Belediyesi de, bu genel görev tanımını doğrultusunda, tarih boyunca şehir düzeni, ulaşım ve temel kamu hizmetlerinin sağlanmasında aktif bir rol oynamıştır. Özellikle 1965-1973 yılları arasında belediyenin yürüttüğü faaliyetler, yerel basında geniş yer bulmuş ve planlanan çalışmalar, Belediye Meclisi’nin onayıyla şekillenmiştir.

Bu bağlamda, 12 Şubat 1966 tarihinde gerçekleştirilen Belediye Meclisi toplantısı, dönemin belediye çalışmalarına ilişkin önemli kararların alındığı bir oturum olmuştur. Toplantıda altı gündem maddesi görüşülmüş; Belediye E.S.O. işletmesi ve Garaj bütçeleri detaylı şekilde incelenmiş, Devairden gelen yazılar değerlendirilmiş, Belediye Başkanı’nın raporlu olduğu döneme ait maaş konusu, un mutemetliği ve kömür tevziatına ilişkin şikâyetler ele alınmıştır. Söz konusu bütçe ve yazılar, ilgili bütçe komisyonuna havale edilerek detaylı inceleme süreci başlatılmıştır. Ayrıca, gündem dışı olarak Kahveciler Derneği’nin çay ve kahve fiyatlarına yaptığı zam talebi de değerlendirilmiş ve mağduriyetin giderilmesi amacıyla fiyatlara 5 kuruşluk artış yapılmasına karar verilmiştir.¹¹¹ Toplantının devamında, Belediye Başkanı’nın

¹¹⁰ Arslan, a.g.e., s.143.

¹¹¹ “Belediye Meclisi Bugün Saat 14’de Toplanacak”, *Yeni Kastamonu*, 12 Şubat 1966, S. 2460, s.1.

raporlu olduğu döneme ilişkin maaşının ödenmesi, kömür mutemetliği ile ilgili şikâyetlerin yeniden ele alınması için yeni bir toplantı yapılması ve un mutemedinin şartnameye uymadığı gerekçesiyle inceleme başlatılması kararlaştırılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda ise nihai kararlar verilmiştir.¹¹²

Bu toplantının ardından Belediye Meclisi, 1966 yılı bütçesini eksiklikleriyle birlikte belirleyerek bütçedeki açıkları kapatmak için gerekli tespitlerde bulunmuştur. Ayrıca, 1966 yılı belediye icraat programını hazırlayarak Belediye Meclisi'ne sunmuştur. Uzun ve kapsamlı istişareler neticesinde, Kastamonu ili için 1966 yılı şehir giderlerine ayrılacak bütçe tutarı 2 milyon 150 bin lira olarak kararlaştırılmıştır. Bu bütçe dâhilinde, şehir imarı, mülk akar inşaatları, park ve bahçe düzenlemeleri ile kamulaştırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi planlanmıştır.¹¹³

Özellikle yol yapımına yönelik projeler, bu dönemde öncelikli yatırımlar arasında yer almıştır. Bu kapsamda Nasrullah Adalet Çarşısı'nın beton kaplama ile yeniden inşası, eski otopark alanının betonlanması, Kefelli ile Vakıf Sanat Okulu yolunun Arnavut kaldırımla onarılması gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Tosya Caddesi kaldırımlarının yapımı, Püre Mahallesi Teyser yolu kaldırımlarının inşası, Çay Camii Hacı Kadın yolu parke döşemesi, ortaokul ile müze arasındaki yolun parke kaplaması, Adalet Çarşısı ile Nasrullah Parkı'nın parke kaplanması ve Sinanbey Parkı'nın arka yolunun parke ile kaplanması da planlanan ve uygulanan projeler arasındadır. Bunun yanı sıra, mülk akar inşaatları çerçevesinde kapalı hangar, Hükümet Parkı ve Sinanbey Parkı'nda çayhaneler, şadırvan ve oyun tesislerinin inşası hedeflenmiştir. Park ve bahçe düzenlemeleri kapsamında ise Nasrullah Parkı'nın tamamlanması ile Sinanbey ve Hükümet önü parklarının yapımı planlanmıştır.

Belediye Meclisi'nin bütçe ayırmada öncelik verdiği alanlardan biri de kamulaştırma faaliyetleri olmuştur. Bu kapsamda, Adalet Çarşısı ile Nasrullah yolu açılımı, Müftülük istimlak ve hela yapımı, Sinanbey yolunda kısmi istimlak, Hacı Kadı yolu açılımı ve istimlak, sebze haline kamulaştırma, pazar yeri hal inşası, Nasrullah helası yapımı, Sinanbey helası tamiri ve Bakırcılar helası tamiri gibi projeler

¹¹² “Belediye Meclisinin Dünkü Toplantısı uzun ve tartışmalı geçti”, *Yeni Kastamonu*, 16 Şubat 1966, S.2461, s. 1

¹¹³ “Belediye Bütçe Komisyonu Dun Bir Toplantı Yaptı”, *Yeni Kastamonu*, 22 Şubat 1966, S. 2466, s.1.

planlanmıştır. ¹¹⁴ İlerleyen süreçte, un ve kömür mutemetlerinin beyanlarını incelemekle görevli Belediye Meclisi tarafından oluşturulan komisyon, ilk toplantısını Belediye Meclisi salonunda gerçekleştirmeye karar vermiştir. Komisyon, başkan ve sözcü seçimini tamamlamış ve alınan kararlar doğrultusunda Mart ayı içerisinde olağanüstü bir toplantı düzenleme kararı alınmıştır.¹¹⁵

Kastamonu Belediyesi, imar çalışmalarında büyük bir titizlik ve ihtiyatla hareket etmiştir. Örneğin, Belediye Reisi 14 Mart 1966 tarihinde Belediye Meclisi'ni olağanüstü toplantıya çağırarak ortaokul yeri imar planının görüşülmesini talep etmiştir. Konunun karmaşıklığı nedeniyle hemen karar verilmemiş; üyelerin detaylı istişareler sonucunda nihai kararı vermeleri uygun görülmüştür.¹¹⁶

İmar planlarıyla eş zamanlı olarak, şehir elektrik şebekesinin yenilenmesi de Belediye Meclisi'nin önemli gündem maddeleri arasında yer almıştır. Bu kapsamda, Belediye Reisi 18 Mart 1966 tarihinde olağanüstü toplantı düzenleyerek, İller Bankası'nın şehir elektrik şebekesinin değiştirilmesi talebini meclise sunmuştur.¹¹⁷ olarak belirlenmiş ve bu hususun istişare edilmesi talep edilmiştir. Ayrıca, Meclis 31 Mayıs 1966 tarihinde toplanarak haziran ayı toplantılarına başlamaya karar vermiştir. Bu toplantılarda, elektrik fiyatlarının düşürülmesi konusu ele alınmıştır. Bu doğrultuda, Aleaddin Himmetoğlu başkanlığında gerçekleştirilen toplantıda öncelikle Belediye Elektrik İşletmesi'nin 1965 yılı hesapları müzakere edilmiş; yönetim tarafından hazırlanan fiyatlandırma raporu okunarak fiyatların düşürülmesi üzerinde istişarelerde bulunulmuştur.¹¹⁸ Yapılan görüşmeler sonucunda, elektriği en çok kullanan sanayi aboneliklerinden 30 kuruş, konut aboneliklerinden ise 40 kuruş alınmasına karar verilmiştir.¹¹⁹

Belediye'nin öncelik verdiği bir diğer temel ihtiyaç ise içme ve kullanma suyudur. Eski ve sık sık patlayan su borularının yarattığı sorunları gidermek amacıyla, Belediye

¹¹⁴ Belediye Meclisi Dun Sakın Bir Toplantı Yaptı 2 Milyon 150 Bin Liralık 1966 Yılı Bütçesi Kabul Edildi", *Yeni Kastamonu*, 23 Şubat 1966, S. 2467, s.1.

¹¹⁵ Ak ile Karayı Seçecek Olan Komisyon Bugün Toplanıyor", *Yeni Kastamonu*", 8 Mart 1966, S.2474, s.1.

¹¹⁶ "Belediye Meclisi Pazartesi Günü Toplanıyor", *Yeni Kastamonu*, 15 Mart 1966, S. 2624, s.1.

¹¹⁷ Şehir Elektrik Şebekesinin Islahı İçin Belediye Meclisi Cuma Günü Toplanıyor", *Yeni Kastamonu*, 15 Mart 1966, S. 2480, s.1.

¹¹⁸ Belediye Meclisi Yarın Toplanıyor", *Yeni Kastamonu*, 31 Mayıs 1966, S. 2521, s.1.

¹¹⁹ "Belediye Meclisi Dun Toplandı Elektrik Fiyatları Ucuzlatıldı", *Yeni Kastamonu*, 1 Haziran 1966, S. 2531, s.1.

Başkanı'nın talimatıyla Topçuoğlu Şadırvanına su taşıyan hattın onarılması için çalışmalar başlatılmıştır. Atatürk Caddesi üzerinde yaklaşık 50 metre uzunluğunda kazı yapılarak, eski borular daha dayanıklı demir borularla değiştirilmiş ve altyapının sürdürülebilirliği hedeflenmiştir.¹²⁰ Ancak su altyapısındaki sorunlar yalnızca bu bölgeyle sınırlı kalmamış, Şeyhoğlu Suyuna ait borulardan biri Sanat Okulu yakınlarında patlamıştır. Bu olay hem su kesintisine hem de çevresel kirliliğe yol açmış; belediye, aynı gün içerisinde hızlı müdahalede bulunarak onarım çalışmalarını başlatmış ve kısa sürede tamamlamayı hedeflemiştir tamamlanması hedeflenmiştir.¹²¹

Kastamonu Belediyesi, altyapı sorunlarına yönelik yaptığı hızlı müdahalelerin yanı sıra, yaşam kalitesini doğrudan etkileyen çevre temizliği konusunda da sorumluluklarını titizlikle yerine getirmiştir. Çünkü yaşanan çevrenin temizliği, bireylerin fiziksel sağlığının korunmasının yanında psikolojik açıdan da iyi hissetmelerinde kritik bir rol oynar. Bu gerçek doğrultusunda, şehirlerin sağlıklı ve yaşanabilir olması, halk sağlığı açısından belediyelerin aktif rolünü zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, Kastamonu Belediyesi şehir genelinde temizlik faaliyetlerini planlarken, özellikle çarşı merkezinde gündüz saatlerinde yapılan temizlik çalışmalarının toz kaldırarak gıda maddeleri ve işyerlerinin kirlenmesine yol açtığını tespit etmiştir. Bu sorunun önüne geçmek için temizlik faaliyetlerinin gece yarısından sonra yapılmasına karar verilmiş ve uygulamaya geçirilmiştir. Böylece hem sağlık riski azaltılmış hem de şehir temizliği daha etkin hale getirilmiştir.¹²²

Belediyenin temizlik konusundaki hassasiyeti, sadece kamu alanlarıyla sınırlı kalmamış; belediye idari yapılarında da sağlık ve estetik standartlarının yükseltilmesine yönelik adımlar atılmıştır. Belediye Başkanı Abdurrahman Temizdal'ın talimatıyla, belediye bahçesindeki havuz sağlık koşullarına uygun olmadığı gerekçesiyle temizlenmiş, aynı zamanda oturulamayacak derecede yıpranmış bank ve kanepeler ücretsiz olarak yenilenmiştir. Bu çalışmalar, belediyenin temizlik

¹²⁰ "Topçuoğlu Suyu", *Yeni Kastamonu*, 26 Temmuz 1966, S.3165, s.1.

¹²¹ "Şeyhoğlu Suyu Patladı", *Yeni Kastamonu*, 14 Eylül 1966, S.2610, s.1.

¹²² "Çarşı İçİ Geceleri Temizlenecek", *Yeni Kastamonu*, 27 Temmuz 1966, S.2569, s. 1.

ve düzen politikasının hem halk sağığı hem de şehir estetiğı açısından ne denli önemsendiğinin açık bir göstergesidir.¹²³

Belediyelerin görev alanı yalnızca bulundukları il veya ilçe sınırlarıyla sınırlı kalmamakta, gerektiğinde üst kurumlarla iş birliğı yaparak kamu yararını gözetmek üzere farklı illerde de temaslarda bulunmaları gerekmektedir. Bu sorumluluk bilinciyle hareket eden Kastamonu Belediye Başkanı Abdurrahman Temizdal, yol yapım faaliyetlerinin hızla ve etkin bir biçimde ilerlemesini sağlamak amacıyla Ankara'ya önemli bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaretin temel amacı, rotmiks asfalt işinde görev alacak işçilerin kısa sürede Kastamonu'ya ulaşmasını sağlayarak çalışmaların ivedilikle başlamasına olanak tanımaktır. Aynı zamanda, Ankara ziyaretinde Çatalzeytin'den gelecek elektrik nakil hatlarında kullanılacak beton direklerin, eski modeller yerine Plevne Caddesi'nde tercih edilen yeni model direklerle değiştirilmesini sağlamaya yönelik somut adımlar atılmıştır.¹²⁴ Bu girişimler, Belediye Başkanı'nın kentteki altyapı ve ulaşım yatırımlarını hızlandırma kararlılığını göstermektedir.

Bu kararlılığın ilk somut yansıması ise Kefeli Mahallesi'nde gerçekleşen kaldırım yenileme çalışmaları olmuştur. Burada, yol genişletme amaçlı olarak Kefeli Yokuşu'nun bitişiğinde yer alan bazı arsaların geri çekilmesiyle birlikte yol genişletme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.¹²⁵ Belediye, yaklaşan kış mevsimi öncesinde planlanan işleri tamamlamak için sonbaharın gelmesiyle birlikte kaldırım ve yol yapım çalışmalarını hızlandırmıştır. Özellikle Nasrullah Parkı çevresi ile otogarın yan yollarında yürütölen beton kaplama çalışmaları Eylül ayı itibarıyla devam etmekte olup, tamamlandığında bu yolların trafiğı açılması planlanmaktadır.¹²⁶

Buna paralel olarak, Kefeli Yokuşu'ndaki kaldırımlar tamamlanarak Eligözel Camii yakınlarına kadar uzatılmış, ayrıca Sanat Okulu Caddesi'ne yapılması planlanan kaldırımın ise yaklaşık 15 gün içerisinde tamamlanması hedeflenmiştir.¹²⁷

¹²³ "Belediye Bahçesinin Kanepeleri Tamir Ediliyor", *Yeni Kastamonu*, 27 Temmuz 1966, S. 2569, s.1.

¹²⁴ "Belediye Başkanı Dun Ankara'ya Gitti", *Yeni Kastamonu*, 2 Ağustos 1966, S.2302, s.1.

¹²⁵ "Kefeli Yolu Genişletiliyor", *Yeni Kastamonu*, 1 Ağustos 1966, S.2573, s.1.

¹²⁶ "Otogarın Yan Yolları Beton Olarak Yapılıyor", *Yeni Kastamonu*, 14 Eylül 1966, S.2610, s.1.

¹²⁷ "Yol Faaliyetleri", *Yeni Kastamonu*, 14 Eylül 1966, S.2610, s. 1.

Şehrin sokaklarında ise özellikle Kale Sokakları, inşaat artıkları, kum, çakıl ve çöplerle dolu olması nedeniyle geçilmesi güç bir hâl almıştır; diğer semtlerde de benzer sorunlar yaşanmıştır. Bu durum, halkın belediyeden çöp toplama ve temizlik çalışmalarında daha titiz ve özenli davranmasını talep etmesine yol açmıştır. Özellikle Cumhuriyet ve Atatürk Caddesi gibi ana arterlere yol düzenlemesi amacıyla kum dökülmüş olsa da, araçların geçişiyle bu kumlar toza dönüşerek çevrede yaşayanların rahatsızlığına ve yol kullanımında zorluklara neden olmuştur. Bu nedenle vatandaşlar, belediyeden itfaiye araçlarıyla düzenli yol yıkama ve su tutma işlemlerinin yapılmasını istemiştir.¹²⁸ Bununla birlikte, en sık dile getirilen şikâyetlerden biri de yapılan temizlik işlerinin başlangıçta düzenli gerçekleştirilmesine rağmen zamanla ihmal edilmesidir. Örneğin, Sümerbank çevresindeki köşe başlarında biriken çöplerin kötü koku yayması halkın dikkatini çekmiş ve bu sorunun belediye tarafından hassasiyetle ele alınması talep edilmiştir.¹²⁹

Öte yandan, belediyenin yılbaşında belirlediği yıllık icraat programı çerçevesinde projelerin planlandığı takvimde tamamlanması esastır. Ancak, Kastamonu Belediyesi'nin 1966 yılı için öngördüğü projelerden Kaybılar Deresi çalışmaları 1967 yılına kadar başlatılamamış; benzer şekilde, 1966 yılında tamamlanması planlanan Bakırcılar Çarşısı'ndaki tuvaletler ile Boyacılar içinden Adalet Çarşısı'na açılan yol gibi önemli projeler üzerinden bir yıl geçmesine rağmen hayata geçirilememiştir. Bu gecikmeler, kamuoyunda vaatlerin karşılanmadığı yönünde olumsuz algıların oluşmasına ve belediyeye yönelik eleştirilerin yoğunlaşmasına zemin hazırlamıştır.¹³⁰

Kastamonu'da altyapı, temizlik ve imar çalışmalarıyla birlikte, halkın gündelik yaşamını etkileyen ekonomik koşullar da belediye yönetiminin dikkatini çekmiştir. Şehir merkezindeki fiyatların yüksekliği, özellikle mesire alanlarında et fiyatlarının 12 lira olmasına rağmen şehir merkezinde çok daha yüksek fiyatların uygulanması halk tarafından eleştirilmiştir. Bu durumun gözden geçirilerek fiyat tarifelerinin düşürülmesi talep edilmiştir. Ancak, taleplerin ardından geçen bir ay içinde fiyatlarda istikrarsızlık sürmüş, aynı ürünün farklı mekânlarda 16, 20 ve 25 lira gibi farklı fiyatlarla satılması halkın dikkatini çekmiş ve belediyenin bu konuda müdahale etmesi

¹²⁸ "Sokaklar Yine Çöplük Haline Geldi", *Yeni Kastamonu*, 5 Temmuz 1967, S. 2550, s.1

¹²⁹ "Caddeler Yıkanmalı", *Yeni Kastamonu*, 14 Temmuz 1967, S. 2558, s.1

¹³⁰ "Belediye Başkanı Programlı İşlerin Sırasını Kaybetti", *Yeni Kastamonu*, 25 Temmuz 1967, S. 2862, s.1

gerektiği vurgulanmıştır. ¹³¹ Ayrıca, çarşı merkezinde daha ucuz olan ürünlerin mahalle arası bakkallarda daha yüksek fiyatlarla sunulması, tüketicilerin şikâyetlerine yol açmıştır. ¹³²

Belediye yönetimi, şehir merkezine yönelik çalışmaların yanı sıra ilçelerde yaşayan halkın da ihtiyaçlarına duyarlılık göstermiştir. Bu kapsamda, Belediye Başkanı Abdurrahman Temizdal'ın öncülüğünde Kastamonu'nun orman içi köylerine gıda yardımı ulaştırılması planlanmış; yardımın Nisan ayı başlarında başlaması ve bölge halkının temel ihtiyaçlarının karşılanarak toplumsal faydanın artırılması hedeflenmiştir. ¹³³ Bununla birlikte, kırsal kesimde yaşam kalitesini artırmaya yönelik altyapı çalışmaları da gündemde yer almıştır. İl Genel Meclisi'ne sunulan bir önerge ile Daday ilçesine bağlı köy yollarının iyileştirilmesi amaçlanmış; bu sayede ulaşım koşullarının daha elverişli hâle getirilmesi planlanmıştır. Oylama sonucunda verilecek nihai karar doğrultusunda söz konusu yol yapım çalışmalarına başlanması öngörülmüştür. ¹³⁴

1968 yılı için planlanan önemli altyapı yatırımlarının yanı sıra, Belediye Meclisi, il ve ilçelerdeki idari personelin barınma ihtiyaçlarını da gündemine almıştır. Bu kapsamda, kaymakam lojmanı bulunmayan ilçelere yeni lojmanların inşa edilmesine, mevcut lojmanların ise eksikliklerinin giderilerek daha kullanışlı hale getirilmesine karar verilmiştir. Böylece, ilçe yöneticilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve barınma sorunlarının çözülmesi hedeflenmiştir. ¹³⁵ Meclis toplantısında ayrıca bayındırlık, içme suyu, yol ve köprülerle ilgili projeler de ele alınmış; bu projelerin uygulanması veya mevcut yapıların iyileştirilmesi suretiyle halkın altyapı sorunlarının giderilmesi amaçlanmıştır. Ancak bu hususlar, daha detaylı görüşülmek üzere sonraki toplantılara bırakılmıştır. Projelerin meclis onayının alınmasının ardından hayata geçirilmesi halinde, vatandaşların altyapı konusundaki şikâyetlerinin azalması ve yaşam standartlarının yükselmesi beklenmektedir.

¹³¹“Fiyatlar Çok Pahalı”, *Yeni Kastamonu*, 27 Temmuz 1966, S. 2334, s.1

¹³² “Belediye Tarifleri Neden Tatbik Edilmiyor”, *Yeni Kastamonu*, 10 Ağustos 1966, S. 2581, s.1

¹³³ “Kastamonu Orman İçi Köylerine Gıda Yardımı Nisan Ayında Başlayacak”, *Yeni Kastamonu*”, 8 Ocak 1968, S. 3001 s.1.

¹³⁴ “Daday Köy Yolları”, *Yeni Kastamonu*, 8 Ocak 1968, S.3001 s.1.

¹³⁵ “İl Genel Meclisi Çalışmaları”, *Yenises*, 13 Ocak 1968, S. 4809, s.1.

Kastamonu Belediyesi, 1967 yılında ilçe ve köylerde gerçekleştirdiği 65 kilometrelik yol onarımı ve kumlama çalışmalarını, devlet ve çiftçiler arasında kurulan iş birliğiyle başarıyla tamamlamıştır. Bu süreçte çiftçilerden sağlanan traktör desteği ve mazot giderlerinin karşılanması, altyapı sorunlarının çözümünde önemli bir örnek teşkil etmiştir. Bu başarılı iş birliği modeli doğrultusunda, Belediye Meclisi 1968 yılı bütçesini 5.745.878 lira olarak belirleyerek, benzer altyapı çalışmalarının sürdürülmesini ve genişletilmesini kararlaştırmıştır. Belirlenen bütçe ile ilgili kurumlara kaynak tahsis edilerek, öncelikle imar çalışmalarına başlanması planlanmıştır.¹³⁶

Bunun yanı sıra, 1968 yılı yatırımları arasında Kastamonu merkeze bağlı Tosya ilçesinin uç köylerinin elektrikleştirilmesi projesi öncelik kazanmıştır. Bu proje ile kırsal bölgelerde yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmiştir.¹³⁷ Ayrıca, aynı yıl başlanması planlanan Karaçomak Barajı için bütçeden 1,5 milyon lira ayrılmış; bu bütçe ile istismak işlemlerinin tamamlanması ve şantiye binalarının kurulması amaçlanmıştır. Baraj inşaatının 1968 yılında başlaması planlanmakta olup, projenin toplam maliyetinin 24 milyon lira olması öngörülmüştür.¹³⁸ Söz konusu bütçe ve yatırımlar, Kastamonu'nun altyapı gelişimi ve kırsal kalkınma stratejisinin temel taşlarını oluşturmakta, halkın ihtiyaçlarına yanıt veren kapsamlı bir hizmet anlayışının göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Kastamonu Belediyesi, yalnızca il merkezinde değil, ilçeler ve köylerde de kapsamlı çalışmalar yürütmüştür. 1967 yılında, çiftçi-devlet iş birliği esasına dayalı yürütülen faaliyetler kapsamında, Tosya ilçesine bağlı iki köyün içme suyu altyapısı başarıyla kullanıma sunulmuştur. Aynı dönemde, Tosya'daki köy meydanları düzenlenerek genişletilmiş ve böylelikle halkın kullanımına yönelik alanlar artırılmıştır. Bunun yanı sıra, Tosya'nın önemli tarımsal ürünü olan pirincin sel ve taşkınlardan korunması amacıyla sulama kanalları 11 metre genişletilmiş ve çeltik tarlalarının zarar görmesinin önüne geçilmiştir.¹³⁹ Bu faaliyetler, belediyenin kırsal kalkınmaya yönelik somut adımları olarak ön plana çıkmakta; aynı zamanda çiftçiler ile devlet arasındaki

¹³⁶ “Yol Yapımı ve Onarımı”, *Yenises*, 22 Ocak 1968, S.4816, s.1.

¹³⁷ “1968’de 3 Köy Daha Elektriğe Kavuşacak”, *Yeni Kastamonu*, 23 Ocak 1968, S. 3014 s.1.

¹³⁸ “Bu Yıl Karaçomak Barajının Şantiye Binaları Yapılacak”, *Yeni Kastamonu*, 25 Ocak 1968, S. 4819 s.1

¹³⁹ “Köy İçme Suları, Açılan Köy Meydanları, Taşkından Korunma”, *Yenises*, 29 Şubat 1968, S. 3046, s.1.

iş birliğinin etkinliğini göstererek, işgücü ve zaman tasarrufu sağlamış, projelerin daha kısa sürede ve daha geniş kapsamda tamamlanmasına olanak tanımıştır. Böylece, altyapı iyileştirmeleriyle birlikte tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ve kırsal yaşam kalitesi önemli ölçüde artırılmıştır.

1968 yılı bütçesinin kabul edilmesinin ardından, belediyenin önümüzdeki dönemde gerçekleştireceği çalışmaların planlanması hızla tamamlanmıştır. Aleaddin Himmetoğlu başkanlığındaki bütçe komisyonu, bütçe kalemlerini detaylandırarak cari harcamalar için 1.440.131 lira, yatırım harcamaları için 337.721 lira ve sermaye teşkilatı ile transfer harcamalarına 857.398 lira ayrılmasını kararlaştırmıştır. Bu bütçeye bağlı olarak, belediye açık sebze halinin eksikliklerinin giderilmesi, Topçuoğlu ve Kazancılar umumi tuvaletlerinin inşası, İmam Hatip yan yolunda istinat duvarlarının yapılması, Çevkani yangın havuzunun tamamlanması ve Belediye Caddesi'nin beton yol ile kaplanması gibi önemli altyapı projelerini hayata geçirmeyi hedeflemiştir. Bununla birlikte, belediye sosyal sorumluluk alanında da kapsamlı bir destek programı oluşturmuş; kültürel ve sportif faaliyetlere kaynak ayırarak toplumun sosyal gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda, şehir bandosunun kurulumu için 42.000 lira, Kastamonuspor'a 25.000 lira, güreş kulübüne 10.000 lira, Komünizmle Mücadele Derneği'ne 10.000 lira, Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti'ne 10.000 lira ve İmam Hatip Okulu'na 5.000 lira bütçe tahsis edilmiştir. Ayrılan bu bütçelerle ilgili olarak yeniden toplanacak olan meclis, faaliyetlerin başlatılması kararını vereceğini belirtmiştir.¹⁴⁰

Kastamonu Belediyesi'nin yürüttüğü faaliyetler, sadece fiziksel altyapı yatırımlarıyla sınırlı kalmayıp, sosyal ve idari alanlarda da kapsamlı düzenlemeleri içermiştir. Belediye, kırsal ve kentsel alanlarda yaptığı yol, su, elektrikleştirme ve kamulaştırma çalışmalarının yanı sıra, kamu hizmetlerini iyileştirmeye yönelik lojman inşası, temizlik ve düzen faaliyetleri gibi pek çok alanda halkın yaşam kalitesini artırmayı amaçlamıştır. Ayrıca, kültürel ve sportif alanlara yönelik sağlanan bütçe destekleri, belediyenin toplumsal kalkınmaya verdiği önemi ortaya koymaktadır. Bu dönemde yapılan yatırımlar, iş birliği esasına dayalı planlamalar ve bütçe yönetimi ile halkın ihtiyaçlarına karşı duyarlı, bütüncül ve sürdürülebilir bir hizmet anlayışının göstergesi

¹⁴⁰ “Belediye Meclisi Bu Yıl İçerisinde Yapılacak Olan İşleri Tespit Etti”, *Yenises*, 23 Şubat 1968, S. 4844, s.1.

olmuştur. Sonuç olarak, Kastamonu Belediyesi'nin bu dönemdeki çalışmaları bölgenin sosyal ve ekonomik gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

3.1.2 Kastamonu Adalet Partisi Üyelerinin İstifa ve İhraç Kararları

AP'nin kuruluş sürecinde, eski DP mensupları ile partinin ideolojik yapısına uygun olduğunu düşünen birçok kişi partinin kadrolarına katılmıştır. Ancak ilerleyen dönemlerde bazı üyeler, partinin vaatlerini yerine getirmemesi, partide kalmak istememeleri veya başka siyasi partilerin şartları ile ideolojik yaklaşımları daha cazip bulmaları gibi çeşitli nedenlerle partiden istifa etmişlerdir.

Bunun yanı sıra, parti yönetimi bazı üyelerin davranışları ve faaliyetlerinden duyduğu memnuniyetsizlik nedeniyle, bu üyeleri partiden ihraç etme yoluna gitmiştir. 1965–1973 yılları arasında Kastamonu ilinde AP'de çok sayıda istifa ve ihraç gerçekleşmiştir. Kastamonu basınından edinilen bilgilere göre, söz konusu istifa ve ihraçlar hem merkez hem de taşra teşkilatlarında şu şekilde gerçekleşmiştir:

3.1.3 1966-1968 Yılı Kastamonu Merkez Adalet Partisi Üyelerinin İstifa ve İhraç Kararları

Adalet Partisi'nin Kastamonu teşkilatında, 1960'lı yılların sonlarına doğru yaşanan gelişmeler, parti içi huzursuzluğun kamuoyuna yansımalarına neden olmuştur. Özellikle aday belirleme sürecinde ortaya çıkan tepkiler, parti tabanında ciddi bir hayal kırıklığına yol açmıştır. Bu sürecin en dikkat çekici örneklerinden biri, milletvekili aday Abdullah Yahyaoğlu'nun açıklamalarında kendini göstermiştir. Yahyaoğlu, aday yoklamalarının ardından yaptığı sert açıklamada, yalnızca Adalet Partisi'ne gönül verenleri değil, tüm vatandaşları hayal kırıklığına uğratan bir siyasi tiyatronun sahnelendiğini öne sürmüştü, bu süreçte partinin saygın isminin perde arkasında kullanıldığını ve memleket gençlerinin onurunun zedelendiğini ifade etmiştir. Bu gerekçeyle partiden istifa ettiğini duyuran Yahyaoğlu, seçimlere bağımsız aday olarak

katılacağını ve oy pusulasında yer alacak aslan sembolünün “yiğitlik ve mertliği” simgeleyeceğini belirtmiştir.¹⁴¹

Yahyaoğlu’nun ardından partiden ayrılan bir diğer önemli isim, AP üyesi İsmail Hakkı Yılanlıoğlu olmuştur. Yılanlıoğlu da istifa gerekçelerini detaylı bir biçimde kamuoyuyla paylaşarak, partiye başlangıçta büyük bir umutla katıldıklarını, ancak zamanla bu umutların yerini derin bir hayal kırıklığına bıraktığını dile getirmiştir. Özellikle parti yönetiminin ve meclis grubunun ciddi meseleler karşısında yeterli irade ve sorumluluk sergilemediğini savunan Yılanlıoğlu, altı ay içinde en az 25 kez toplanması gereken grubun yalnızca 5 kez bir araya geldiğini, bu toplantıların da içerik açısından yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Siyasi partiler ve seçim kanunu, toprak reformu gibi ülkenin geleceğini ilgilendiren konularda ilgisiz, oyalayıcı ve reaksiyoner bir tutum sergilendiğini belirten Yılanlıoğlu, yöneticilerin halkı aldattığını ve milletin güvenini boşa çıkardığını ifade etmiştir. Buna ek olarak, vergi reformları gibi ekonomik alanlarda da halkla çelişen söylem ve eylemler sergilendiğini belirten Yılanlıoğlu, partinin bu yapısıyla memleketin sorunlarına çözüm üretmekten uzak olduğunu dile getirmiştir. Ona göre Adalet Partisi, halkın duygularını istismar eden farklı grupların oluşturduğu tepkisel bir yapıya dönüşmüş, idealist bir ekip eliyle halka hizmet etme amacından uzaklaşmıştır. Yılanlıoğlu, bu kanaatleri doğrultusunda partide kalmanın vicdani bir sorumlulukla bağdaşmadığını belirterek, istifasını kamuoyuyla paylaşmış ve millete hakikati açıklamayı bir görev olarak gördüğünü ifade etmiştir.¹⁴²

Bu istifa dalgasına katılan bir diğer isim ise AP Kastamonu İl Sekreteri Nurettin Meriç olmuştur. Meriç, partinin Kastamonu teşkilatını siyasi ortamın son derece kritik olduğu bir dönemde kurduğunu ve uzun yıllar boyunca farklı görevlerde hizmet verdiğini vurgulamıştır. Ancak zaman içerisinde, parti teşkilatının asli görevlerini bir kenara bırakarak, memur atamalarında keyfiyet ve kişisel menfaat doğrultusunda hareket ettiğini, bu durumun da kamuoyunda partiye yönelik ciddi bir güvensizlik yarattığını ifade etmiştir. Meriç’e göre, Adalet Partisi’nin yereldeki bazı aktörleri şahsi çıkarlarını ön plana çıkarmış, söz sahibi olma hevesiyle teşkilatın kurumsal yapısına

¹⁴¹ Abdullah Yahyaoğlu A.P. den istifa etti ve Adaylığını Bağımsız olarak Koydu”, *Yeni Kastamonu*, 1 Eylül 1965, S. 2355, s.1.

¹⁴² “Yılanlıoğlu A.P.’den Niçin Ayrıldı”, *Terazi*, 1 Ekim 1965, S.1, s.4.

zarar vermiştir. Neticede, bu tür davranışlar yalnızca ilgili kişileri değil, topyekûn parti teşkilatını ve mensuplarını kamuoyu nezdinde zan altında bırakmıştır. Meriç, daha sonra istifasına ilişkin yaptığı kişisel değerlendirmede, bir idareci olarak Partiler Kanunu ve parti tüzüğünün yüklediği sorumlulukları, mevcut teşkilat anlayışıyla artık taşımayacağını belirtmiştir. Teşkilatın tehdit, küfür ve keyfî yöntemlerle yönetilmeye çalışıldığını; şahsi menfaatlerin öncelik kazandığını ve bu yapının hiçbir şekilde olumlu sonuçlar doğuramayacağını ifade etmiştir. Yaklaşık yedi yıldır partide çeşitli görevlerde yer aldığını hatırlatan Meriç, mevcut İl İdare Heyeti anlayışı içinde çalışmaya artık vicdanen imkân bulamadığını dile getirerek hem sekreterlik hem de İl İdare Kurulu üyeliğinden istifa ettiğini açıklamıştır. Bununla birlikte partinin bir neferi olarak elinden geldiğince hizmet etmeye devam edeceğini de vurgulamıştır.

Kastamonu ili AP üyesi Nurettin Meriç de AP'den istifa etmiştir. İstifasına ilişkin dilekçesi ise şu şekildedir: “Siyasi hadiselerin ve ortamın son derece kritik ve tehlikeli olduğu bir anda Adalet Partimizin Kastamonu teşkilatını kurdum. Bugüne kadar hem İl Başkanı hem de İl İdare sekreterliğinde çalıştım. Halen İl Sekreteri üyesi bulunmaktayım. Milletimizin asıl davranışı sayesinde partimiz iktidara gelmiş ve memleket hizmetinde muazzam hamlelere başlamışlar. Partimizin ve hükümetimizin çok iyi niyetlerle giriştiği kalkınma çabalarına muvazi olarak gerek parlamento üyelerimizin gerekse parti teşkilatımızın da iyi çalışarak vilayetimiz için neticeler elde etmeleri lazım iken, bu çeşit çalışmaları bir tarafa bırakarak bilhassa sebepsiz bir suru memurları atamak suret ile çok örnekler vermişlerdir. Hareketlerinin altında şahsi menfaatler, söz sahibi olma gayretleri türlü davranışlar yatmaktadır. Bu hareketle neticesi efkarı umumiye ye bu yapanlarla birlikte topyekun parti ve parti teşkilatını bizleri suçlamaktadır.”¹⁴³

Nurettin Meriç'in yanı sıra AP İl İdare Kurulu üyelerinden Şafik Köseoğlu'nun da benzer gerekçelerle görevlerinden istifa ettiği bildirilmiştir. Her iki ismin istifası, parti yönetimi tarafından kabul edilmiş ve yerlerine yedek üyelerin çağırılması kararlaştırılmıştır. Ancak yedek üyeler arasında ilk iki sırada yer alan Aleaddin Himmetoğlu ile Hayri Darende'nin görevi kabul etmeyeceklerini bildirmeleri üzerine yeni üyelerin kimliklerinin belirlenmesi süreci belirsizliğe sürüklenmiştir. Öte yandan,

¹⁴³ AP'den Önemli İstifalar”, *Yeni Kastamonu*, 4 Eylül 1967, S.2898, s.1.

Meriç ve Köseoğlu hakkında partiden ihraç edilme talebi gündeme getirilmişse de, bu konunun görüşülebilmesi için gerekli çoğunluk sağlanamadığından, konu ileri bir tarihe ertelenmiştir.¹⁴⁴

İstifa ve ihraç kararlarının ardından, teşkilat içindeki huzursuzluk daha da belirgin hâle gelmiş; bazı parti mensupları ek ihraç taleplerinde bulunmuştur. Özellikle AP milletvekilleri ile Yönetim Kurulu üyelerinden bazıları, eski İl Başkanı Aleaddin Himmetoğlu ve onunla yakın ilişkide bulunan isimlerin partiden ihraç edilmesini istemiştir. Ancak bu taleplerin arka planındaki gerekçeler netlik kazanmamış; partide hâkim olan gruplaşmanın etkileri somut biçimde ortaya çıkmıştır.¹⁴⁵ Parti içinden yapılan bir açıklamada, Himmetoğlu'nun ihracına yönelik taleplerin uzun süredir gündemde olduğu ancak uygulamaya geçilmediği belirtilmiş; "Liste resmî olarak belli değildir. Ancak kimlerin ihraç edileceği zihinlerde bellidir. Aleaddin Himmetoğlu gibi güçlü bir AP' linin ihracı zor olacaktır." ifadeleriyle sürecin belirsizliğine işaret edilmiştir.¹⁴⁶

Öte yandan, teşkilattaki bu dağınıklık yalnızca erkek üyelerle sınırlı kalmamış, Kadınlar Kolu'na da yansımıştır. İl Sekreteri Nurettin Meriç'in istifasının ardından, Kadınlar Kolu Başkanı olan eşi de partiden ayrılmayı düşündüğünü belirtmiş; bu durumun Kadınlar Kolu'nun tamamen dağılmasıyla sonuçlanabileceği yönünde bazı uyarılar yapılmıştır. Böylelikle, yaşanan istifalar ve iç çekişmeler yalnızca bireysel değil, kurumsal yapıyı da tehdit eden bir boyuta ulaşmıştır.¹⁴⁷

Parti içerisinde uzun süredir gündemde olan ihraç meselesi, sadece teşkilat düzeyinde değil, milletvekilleri arasında da ciddi gerilimlere yol açmıştır. Kastamonu milletvekillerinden Osman Zeki Oktay, bu süreci doğrudan eleştirerek "Bu, Sabri Keskin'in yeni bir manevrasıdır. İhraçlara kesinlikle karşıyım" ifadelerini kullanmış ve söz konusu ihtilaf, Meclis'e de yansımıştır. Oktay ile Sabri Keskin arasında yaşanan bu gerginlik, Meclis Genel Kurulu'nda fiziki bir kavgaya dönüşmüş ve olayda Oktay üstünlük sağlamıştır. Parti içindeki bu gibi olaylar, yalnızca fikir ayrılıkları ile sınırlı

¹⁴⁴ "Meriç ile Köseoğlu'nun Partiden İhraçları İsteniyor", *Yeni Kastamonu*, 14 Eylül 1967, S.2905, s. 1.

¹⁴⁵ "Senatör A.Nusret Tuna'nın Durumunu Zayıflatmak İçin Aleaddin Himmetoğlu ve Şurekası A.P'den İhraç Edilmek İsteniyor", *Yeni Kastamonu*, 21 Ekim 1967, S.2936, s.1.

¹⁴⁶ "A.P. de Hazırlanan Kara Liste", *Yeni Kastamonu*, 26 Ekim 1967, S.2940, s.1.

¹⁴⁷ "A.P. Kadınlar Kolu Dağılıyor", *Yeni Kastamonu*, 2 Kasım 1967, S.2946, s.1.

kalmamış, fiziksel çatışmalara varacak ölçüde bir kutuplaşmanın yaşandığını da gözler önüne sermiştir.¹⁴⁸

Öte yandan, Adalet Partisi Kastamonu İl Başkanı, ihraçlar konusuna ilişkin kendisine yöneltilen bir soruya, “Basında ihraçlar hakkında çeşitli haberler ve yorumlar yer almaktadır. Ancak İl İdare Kurulumuzun şu aşamada bu konuda herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır.” şeklinde yanıt vererek, kurumsal düzeyde bu sürece mesafe koymaya çalışmıştır. Bu açıklama, parti içindeki karışıklıkların yerel yönetimler tarafından kontrol altına alınmaya çalışıldığını, ancak merkez ve teşkilat düzeyinde farklı yaklaşımların sürdüğünü ortaya koymaktadır.¹⁴⁹

Adalet Partisi Kastamonu teşkilatında devam eden ihraç süreci, parti içi tansiyonun yüksek seyrettiği kritik bir evreyi temsil etmektedir. İhraç talepleriyle gündeme gelen ve istifalarının onaylanması beklenen adaylar arasında, AP İl Haysiyet Divanı’nın kararları belirleyici olmuştur. Divan, ihracı önerilen dört kişiden yalnızca Nurettin Meriç’in partiden ihracını uygun bulurken, eski İl Başkanı Aleaddin Himmetoğlu, Atıf Yücebiyık ve Baha Ataoğuz hakkında daha hafif yaptırımlar uygulamıştır.¹⁵⁰ Ancak ilerleyen süreçte, Divan’ın partinin zararına hareket ettikleri gerekçesiyle Himmetoğlu, Ataoğuz ve Meriç’in partiden ihracına hükmettiği; ihraç edilenlerin ise itiraz hakkını kullanacakları bilgisi edinilmiştir.¹⁵¹

İhraç kararı sonrası eski İl Başkanı Aleaddin Himmetoğlu, henüz kararın kendisine tebliğ edilmediğini belirtmiş ve siyasi yaşamındaki duruşunu şu sözlerle özetlemiştir: “1951 yılından beri siyasi hayatın içerisindeyim. Bu süreçte siyaset yoluyla en ufak bir menfaat sağlamayı amaçlamadım ve siyasi hayatım boyunca aynı doğrultuda hareket ederek siyaseti kişisel çıkarlar için kullanmadan memleket meseleleriyle ilgilenmeye devam edeceğim. Tüm partilerde zaman zaman menfaat odaklı kişilerin yönetime geçtiği vakalar olmuştur; ancak bu durumun sonu hiç iyi olmamış ve bu yola girenler sonunda mahcup olmuştur. Halk, özellikle siyasetçilerin davranışlarını

¹⁴⁸ İhraçlar Konusu A.P.’yi Karıştırıyor”, *Yeni Kastamonu*, 10 Kasım 1967, S.2953, s.1.

¹⁴⁹ “A.P. İl Başkanı Mustafa Sarımsakçı’nın Gazetemize Demeci”, *Yeni Kastamonu*, 15 Kasım 1967, S.2957, s.1.

¹⁵⁰ “A.P. İl Haysiyet Divanı Sadece Meriç’in İhracını Uygun Bulmuş”, *Yeni Kastamonu*, 18 Kasım 1967, S.2960, s.1

¹⁵¹ “A.P’den Beklenen İhraçlar Yapıldı”, *Yeni Kastamonu*, 5 Aralık 1967, S. 2975, s.1.

yakından ve ilgiyle takip etmektedir. Bunu bilmenin önemli ve faydalı olduğuna inanıyorum.”¹⁵²

Partideki ihraçlar meselesi kamuoyunda büyük yankı uyandırmış, yerel basında çeşitli haber ve yorumlara konu olmuştur. Bu bağlamda, Yeni Kastamonu Gazetesi’nin sorularını yanıtlayan AP İl Başkanı Mustafa Sarımsakçı, kamuoyundaki yanlış bilgilendirmelere açıklık getirmiştir. Sarımsakçı, “Yerli basında daha önce genel idare kurulunun ihraç kararlarını kaldırdığına dair haberler yer almıştır. Biz ise ihraçların kaldırılmadığını, konunun Haysiyet Divanı’na gönderildiğini belirtmiştik. Buna rağmen Haysiyet Divanı’nın ihraçları kaldırdığına dair yeni haberler çıkmıştır. Ancak bu haberler tamamen asılsızdır. İhraçlar kaldırılmamıştır çünkü Haysiyet Divanı henüz bu konuyu görüşmemiştir. Üstelik, Divan çoğunluk sağlanamadığı için toplantı bile yapamamıştır. Yenises Gazetesi’nin bu konudaki haberleri doğru değildir.” ifadeleriyle konuya ilişkin duruşunu ortaya koymuştur.¹⁵³

3.1.4 1966-1968 Yılı Kastamonu İlçeleri Adalet Partisi Üyeleri İstifa ve İhraç Kararları

Merkez teşkilatında yaşanan hareketliliklere paralel olarak, Kastamonu’nun ilçelerinde de önemli istifa dalgaları gözlemlenmiştir. En büyük istifa hareketi, Devrekani ilçesinde meydana gelmiş; burada toplam 264 kişi Adalet Partisi’nden istifa ederek Millet Partisi’ne geçiş yapmıştır. Ayrıca Saraydurak köyünden Osman Köy ve 72 arkadaşı, Seydiler nahiyesinden Mehmet Karagöz, Salih Yılmaz ve 126 kişi ile Salih Taçtan ve Alâeddin Bey’in öncülüğündeki 62 kişilik grup da Adalet Partisi’nden ayrılarak Milliyetçi Hareket Partisi’ne katılmıştır. Bu istifa hareketlerinin belirtilen sayılarla sınırlı kalmayacağı, önümüzdeki dönemde de artarak devam edeceği öngörülmüştür.¹⁵⁴

¹⁵² “A.P. ‘sinden İhraç Olunan A. Himmetoğlu’nun Demeci”, *Yeni Kastamonu*, 5 Aralık 1967, S. 2975, s.1.

¹⁵³ “A.P. İl Başkanı Mustafa Sarımsakçı: İHRAÇLAR KALKMAMIŞTIR diyor”, *Yeni Kastamonu*, 12 Nisan 1968, S.3075, s. 1.

¹⁵⁴ “Devrekani’de A.P. ve C.H.P.’den İstifa Eden 264 Kişi M.P’ye Kaydoldu”, *Yeni Kastamonu*, 9 Ağustos 1965 Sayı 2335 s.1.

Bunun yanı sıra, Daday ilçesinden de partiye yönelik önemli bir istifa haberi gelmiştir. Daday AP İlçe Kurulu üyesi Necati Sevin, Adalet Partisi'nden istifa etmiş ve bu kararını noter huzurunda resmî olarak onaylatmıştır.¹⁵⁵

1967 yılında Adalet Partisi İl Haysiyet Divanı, Hasan Altan başkanlığında toplanarak partinin disiplin meselelerini ele almıştır. İl Genel Meclisi seçimlerinde parti grup kararına uymayarak kendi partileri dışındaki adaylara oy veren Tosya İl Genel Meclisi Üyesi İhsan Eken, İnebolu İl Genel Meclisi Üyesi Mahir Sarıahmetoğlu ve Taşköprü İl Genel Meclisi Üyesi Hasan Yaman, bu tutumları nedeniyle altı ay süreyle görevden uzaklaştırılmıştır.¹⁵⁶ Disiplin süreci Bozkurt ilçesinde de devam etmiş; İlçe Başkanı Mehmet Misican çeşitli gerekçelerle İl Haysiyet Divanı'na sevk edilerek bir yıl süreyle partiden ihraç edilmiştir. Bozkurt İlçe Başkanlığı görevine ise "Nusretçi" lakabıyla tanınan Sami Akkuş atanmıştır.¹⁵⁷

Benzer biçimde, Araç ilçesinde partinin gücünde ciddi bir azalma gözlenmiş; çok sayıda istifa gerçekleşmiştir. Bu kapsamda, ilçenin sevilen ve tanınan isimlerinden Gençlik Kulübü Başkanı Mustafa Özdemir'in yanı sıra Aziz Tuncel, Nurettin Özdemir, Necati Tutun, Lütfi Tekin ve Mehmet Salır'da Adalet Partisi'nden ayrılarak Millet Partisi'ne geçmiştir. İlerleyen dönemlerde ilçeden yaklaşık 30 kişinin daha partiden istifa edeceği öngörülmüştür.¹⁵⁸

Daday ilçesine bağlı Adalar köyünden İsmail Yılmaz ve beraberindeki 80 kişi, kendilerine verilen vaatlerin yerine getirilmemesi ve köy yollarının yapılmaması gerekçesiyle Adalet Partisi'nden istifa etmiştir. Benzer istifaların yakın zamanda Adalar, Tunuslar, Müsellimler, Çayözü, Değirmenözü, Kızınsini ve Yayla köylerinde de yaşanacağı öngörülmüştür.¹⁵⁹ Zamanla Daday halkının uzun süredir maruz kaldığı partizan uygulamalar ve en alt düzey kamu görevlilerine kadar uzanan siyasi baskılar nedeniyle partiye yönelik tepkiler artmış; bu durum, partiden soğuma ve ilçede Adalet Partisi'nden ayrılanların sayısında belirgin bir yükselişe sebep olmuştur. Ayrılan

¹⁵⁵ AP den İstifa", *Yeni Kastamonu*, 7 Ekim 1965, S.2382, s. 1.

¹⁵⁶ "İhsan Eken ve Mahir Sarıahmetoglu A.P. den İhraç Edildi", *Yeni Kastamonu*, 1 Şubat 1967, S. 2725, s.1.

¹⁵⁷ "Bozkurt AP İlçe Başkanı Partiden Kovuldu", *Yeni Kastamonu*, 21 Temmuz 1967, S.2869, s.1.

¹⁵⁸ "A.P. Araç'ta Yıkılıyor", *Yeni Kastamonu*, 23 Ekim 1967, S.2937, s.1.

¹⁵⁹ "Daday'da A.P.'den Çözümler", *Yeni Kastamonu*, 8 Kasım 1967, S.2951, s.1

birçok kişinin Cumhuriyet Halk Partisi'ne yönelmesi, ilçedeki siyasi dengelerde değişimin sinyallerini vermiştir.¹⁶⁰

Benzer şekilde, İnebolu ilçesinde de partide önemli ayrılıklar yaşanmıştır. AP İlçe Başkanı Şevket Tamer ile İkinci Başkan Muammer Köksal, İnebolu Belediye Başkanlığı adaylığı konusundaki anlaşmazlıklar sebebiyle hem görevlerinden hem de partiden istifa etmişlerdir.¹⁶¹

Kastamonu'nun birçok ilçe ve köyünde yaşanan toplu istifalar, Adalet Partisi'ne yönelik artan memnuniyetsizliğin açık bir göstergesi olmuştur. Verilen sözlerin tutulmaması, köy yollarının yapılmaması ve partizan uygulamalar gibi nedenlerle halkın partiye olan güveni sarsılmıştır. Bu durumun son örneği, Taşköprü'ye bağlı Küçüksu köyünde görülmüştür. Aralarında 23 kadının da bulunduğu 83 kişi AP'den istifa ederek CHP'ye katılmıştır. İstifa edenlerden Mahir Çeviren, "A.P., verdiği vaatlerin hiçbirini yerine getirmedi. Köylüyü ihmal etti. Bu nedenle CHP'ye geçtik," sözleriyle köy halkının ortak düşüncesini yansıtmıştır. Bu gelişmeler, AP'nin kırsal alanda gücünü kaybetmeye başladığını ortaya koymuştur.¹⁶²

3.2 1968 Yılı Yerel Seçimleri

AP, 1968 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlere Genel Başkan Süleyman Demirel liderliğinde katılmıştır.¹⁶³ Bu seçimlerde AP'nin yanı sıra; CHP, TBP, CMKP, YTP, CGP, TİP ve MP olmak üzere toplam sekiz siyasi parti yer almıştır. Seçimin en güçlü iki rakibi CHP ve AP olmuştur. Bu iki parti yürüttükleri seçim kampanyalarında sıklıkla birbirlerini eleştirmiş; karşı tarafı yermeye ve kendilerini ön plana çıkarmaya yönelik bir propaganda stratejisi benimsemişlerdir. CHP seçimlere İsmet İnönü'nün liderliğinde katılırken, AP ise Süleyman Demirel'in liderliğinde seçim mücadelesini yürütmüştür. İnönü, "*CHP ortanın solundadır*" ifadesiyle partinin konumunu açıkça ortaya koyarken, Demirel ise "*AP ortanın sağındadır*" diyerek kendi siyasal

¹⁶⁰ "Daday'da Halk A.P'den İyice Soğudu", *Yeni Kastamonu*, 18 Kasım 1967, S.2960, s.1.

¹⁶¹ "İnebolu'da A.P. Başkanı ve İkinci Başkanı İstifa Ettiler", *Yeni Kastamonu*, 12 Nisan 1968, S.3075, s. 1.

¹⁶² "Küçüksu Köyünden 83 kişi A.P. den İstifa Edip C.H.P ye Kaydoldu", *Yeni Kastamonu*, 26 Nisan 1968, S. 3086, s.1.

¹⁶³ Kemal Avcı, Yerel Seçim Kampanyalarında Halkla İlişkiler:2014 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri Örneği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s.88.

pozisyonunu belirtmiştir.¹⁶⁴ İsmet İnönü, halkın temel sorunları olan ısınma, hava kirliliği, ucuz gıda temini ve pazar yeri eksikliği gibi konuları gündeme getirerek seçmene doğrudan hitap etmeye çalışmıştır. Süleyman Demirel ise seçim kampanyasını yoksulluk, işsizlik, huzur, istikrar ve dönemin önemli sorunlarından biri olan eğitim eksikliği gibi meseleler üzerine kurarak halkın desteğini kazanmayı hedeflemiştir.¹⁶⁵

17 Eylül 1967 tarihinde yapılması planlanan yerel seçimler, Yüksek Seçim Kurulu'nun aldığı karar doğrultusunda 2 Haziran 1968 tarihine ertelenmiştir.¹⁶⁶ Siyasi partiler, bu erteleme sürecini kendi lehlerine çevirmiş ve propaganda faaliyetlerini sürdürmüştür. Seçime katılım oranı %65,75 olarak gerçekleşmiştir. Seçim sürecini etkin şekilde değerlendiren AP, %49,06 oy oranı ile birinci olmuştur. CHP ise %27,90 oy alarak seçimleri ikinci sırada tamamlamıştır. Diğer partilerin oy oranları oldukça düşük kalmış; TİP ve TBP hiçbir belediye başkanlığını kazanamamıştır. 1968 yerel seçimleri sonucunda Türkiye genelindeki 67 ilin belediye başkanlıklarından 33'ü AP, 20'si CHP, 11'i bağımsız adaylar ve 3'ü CGP tarafından kazanılmıştır.

Tablo 3.2 1968 yılı yerel seçimleri Türkiye geneli oyların ve başkanlıkların siyasi partilere dağılımı yerel seçim sonuçları¹⁶⁷

Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan Başkanlık Sayısı
Adalet Partisi	1.507.984	693
Cumhuriyet Halk Partisi	994.938	292
Cumhuriyetçi Güven Partisi	104.187	23
Millet Partisi	60.662	12
Türkiye İşçi Partisi	54.796	-
Türkiye Birlik Partisi	31.014	-
Yeni Türkiye Partisi	15.997	9
Bağımsızlar	438.233	202

¹⁶⁴ Avcı, a.g.m.,2014, s.89.

¹⁶⁵ BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.6; BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.7; BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No:47.282.

¹⁶⁶ Tükenmez, a.g.m., s.56.

¹⁶⁷ https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1968/KesinSecimSonuclari/1968_Belediye_Ba%C5%9Fkanligi_Secimleri_Sonucu.pdf (Erişim Tarihi: 15.05.2025)

3.2.1 1968 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu Belediye Başkanlığı Seçimleri

Mahallî seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte siyasi partiler belediye başkan adaylarını açıklamaya başlamıştır. Ancak AP'nin henüz bir aday belirlememiş olması, kamuoyunda çeşitli söylentilere yol açmıştır. Parti yönetiminin güçlü bir aday bulamadığı için ismini gizli tuttuğu ya da aday belirleme sürecinde yaşanan belirsizlik nedeniyle açıklama yapmadığı düşünülmüştür.¹⁶⁸ Bu durumun temelinde, partide yaşanan yoğun istifa ve ihraçların etkili olduğu da düşünülmektedir.

Köy muhtarlarıyla yapılan görüşmelere göre, AP bir önceki yıla kıyasla yaklaşık %20 düzeyinde oy kaybına uğramıştır. Bu kaybın, özellikle sağ eğilimli partilere, başta MHP'ye, yönelişten kaynaklandığı düşünülmektedir. Buna karşın, CHP'nin oylarında herhangi bir düşüş gözlemlenmemiştir. Göl mıntıkasında ise AP'nin desteğinde daha belirgin bir azalma yaşanabileceği öngörülmüştür.¹⁶⁹

Uzun süren belirsizliklerin ardından Kastamonu Belediye Başkan adayları netleşmiştir. AP'nin adayı Abdurrahman Temizdal olmuştur. Daha önce bağımsız olarak siyaset sahnesinde yer alan Temizdal, bu seçimde yapılan tüm teklifleri geri çevirerek AP saflarında yer alacağını açıklamıştır.¹⁷⁰ Temizdal'ın rakipleri ise CHP'den İsmet Topçu, MP'den İhsan Küçükarslan ve bağımsız adaylar Faik Kavuklu ile Hüseyin Yalçinkaya olmuştur.¹⁷¹

2 Haziran 1968 tarihinde gerçekleştirilen belediye başkanlığı seçimlerine göre, Kastamonu'da kayıtlı seçmen sayısı 40.412'dir. Bu seçmenlerden 24.471'i oy kullanmış olup geçerli oy sayısı 22.420 olarak belirlenmiştir. Seçim sonuçlarına göre AP 11.292 oy alarak birinci sırada yer almıştır. CHP 4.775 oy alırken, CGP 142 oy, MP 610 oy ve bağımsız adaylar 4.875 oy toplamıştır. Buna karşılık TBP, CKMP, TİP ve YTP oy alamamıştır. Böylece belediye başkanlığı seçimini AP üyesi Abdurrahman Temizdal kazanmıştır.¹⁷²

¹⁶⁸ "AP Belediye Başkan Adaylarını Gizli Tutuyor", *Yenises*, 15 Nisan 1968, S. 4884, s.1.

¹⁶⁹ "A.P. Göl Mıntıkasında yüzde 20 geriledi", *Yeni Kastamonu*, 18 Nisan 1968, S.3079 s.1.

¹⁷⁰ "A.P Belediye Adayı Abdurrahman Temizdal", *Yeni Kastamonu*, 24 Nisan 1968, S. 3084, s.1.

¹⁷¹ "Belediye Başkanlığı Adayları Belli oldu", *Yeni Kastamonu*, 29 Nisan 1968, S. 3089 s.1.

¹⁷² Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK), Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları-Kastamonu (2 Haziran 1968).

Tablo 3.3 1968 yerel seçimi Kastamonu Belediye Başkanlığı seçim sonuçları

Siyasi Parti Adı	Aday	Geçerli Oy Sayısı
Adalet Partisi	Abdurrahman Temizdal	11.292
Cumhuriyet Halk Partisi	İsmet Topçu	4.775

3.2.2 1968 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu İlçeleri Seçim Sonuçları

2 Haziran 1968 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçim sonuçlarının ülke genelinde açıklanmasının ardından Kastamonu ve ilçelerinde yapılan değerlendirmelere göre, Kastamonu, İhsangazi, Azdavay, Cide, İnebolu, Taşköprü, Ağlı ve Bozkurt ilçelerinin belediye başkanlıklarını AP kazanmıştır. Öte yandan CHP, Daday, Araç ve Çatalzeytin ilçelerinde; bağımsız adaylar ise Küre ve Devrekani ilçelerinde belediye başkanlıklarını kazanmıştır.¹⁷³

Tablo 3.4 1968 yılı yerel seçimlerinde Kastamonu ilçeleri aday ve oy oranları¹⁷⁴

Belediye Adı	Siyasi Parti Adı	Aday	Geçerli Oy Sayısı
Araç	CHP	İbrahim İplikçioğlu	680
İhsangazi	AP	Numan Omuzluoğlu	631
Azdavay	AP	Hilmi Gökçen	260
Cide	AP	Memduh İmer	576
Çatalzeytin	CHP	Seyfettin Karahan	276
Daday	CHP	Hüseyin Ataşalar	349
Devrekani	Bağımsız	Süleyman Demirbilek	546
İnebolu	AP	Celasin Karakocaoğlu	936
Abana	CHP	Memduh Türe Şekerci	381
Bozkurt	AP	Kazım Özcan	724
Küre	Bağımsız	Rahmi Özkan	388
Ağlı	AP	Tevfik Özcan	669
Taşköprü	AP	Mustafa Zeki Yılmaz	1329
Tosya	Bağımsız	Mehmet Erkaragülle	1822

¹⁷³ “Seçimler Neticelendi”, *Açık Söz*, 10 Haziran 1968, S.2, s.1.

¹⁷⁴ 2 Haziran 1968 Mahalli Seçimler Sonuçları, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları Matbaası, Ankara, 1969, s.2.

3.2.3 1968 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu Belediye Meclis Üyeliği Seçimleri

AP, dönem içerisinde çok fazla istifa talebiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, parti içerisindeki huzursuzluğun artmasına neden olmuştur. Yaşanan gelişmeler, partinin il örgütünün belediye başkan adayını belirleme ve belediye meclisi üyelerini seçme sürecinde ciddi sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Sonuç olarak parti, zayıf ve yetersiz görülen bir aday listesiyle seçime katılmak durumunda kalmıştır. Belirlenen aday listesinde şu isimler yer almıştır: Niyazi Önder, Muharrem Yazıcı, Nihat Keskin, Hüseyin Polat, Rasim Arslan, Şerafettin Selvi, Hüseyin Afat, Niyazi Sirkeci, Muammer Yorgancı, Mustafa Mekikçi, Mahir Kavaklı, Hamdi Küçükçü, Kemal Karlı, Ahmet Bıyıklı, Yurdanur Tiftik, Şemsettin Keskin, Salim Turşucu, İsmail Hançer, Enver Eroğlu, Numan Kapıcı, Refik Tokatlı, İhsan Kıbrıslı, Hasan Ortakçı, Selahattin Çubukçu ve Salim Bayraktör.¹⁷⁵ Ayrıca, AP Yönetim Kurulu'nun üç kişilik kontenjan hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Parti teşkilatının genel zayıflığı nedeniyle karar alma süreçlerinde yeterince hızlı ve etkili hareket edememesi, seçim sürecinde dezavantaj oluşturmuştur. Bu kapsamda, İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi seçimleri öncesinde parti içerisinde yoğun kulis faaliyetleri başlamış ve bu faaliyetler kısa sürede hız kazanmıştır. Özellikle belediye meclisine seçilen üyeler arasında encümen üyeliklerinin paylaşımı konusunda uzlaşma sağlanamadığına dair bilgiler kamuoyuna yansımıştır.¹⁷⁶

2 Haziran 1968 tarihinde gerçekleştirilen belediye meclis üyeliği seçimlerine ilişkin sonuçlara göre, Kastamonu'da kayıtlı 40.412 seçmenden 23.379'u oy kullanmış olup 19.824 oy geçerli sayılmıştır. Seçimlerde AP 9.676 oy alarak 15 asil 10 yedek üye kazanırken, CHP 5.231 oy ile 8 asil 1 yedek ve MP ise 140 oy ile 2 asil 3 yedek üyelik elde etmiştir. Buna karşılık TBP, TİP ve YTP herhangi bir oy elde edememiştir. En yüksek temsil oranı AP'ye ait olmuştur. AP'den belediye meclisi üyeliğine seçilen isimler şu şekildedir: Hayri Darende, Yunus Topaloğlu, Cahit İmam vekili, Niyazi Önder, Muharrem Yazıcı, Nihat Keskin, Hüseyin Polat, Rasim Arslan, Şerafettin

¹⁷⁵ "A.P. Belediye Meclisi Seçimine Oldukça Zayıf Bir Liste ile Katılıyor", *Yeni Kastamonu*, 29 Nisan 1968, S.3089, s. 1.

¹⁷⁶ "A.P. İl Genel Meclisi Meclis ve Belediye Meclis Gruplarında Kulis", *Yeni Kastamonu*, 7 Haziran 1968, S. 3121, s.1.

Selvi, Hüseyin Afadoğlu, Niyazi Sirkecioğlu, Muammer Yorgancı, Mustafa Mekikçi, Hamdi Kütükçü ve Mahir Kavaklı.¹⁷⁷

Tablo 3.5 1968 Belediye Meclis Üyeliği seçim sonuçları¹⁷⁸

Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan Asil Üyelik	Kazanılan Yedek Üyelik
Adalet Partisi	9676	15	10
Cumhuriyet Halk Partisi	5231	8	1
Millet Partisi	140	2	3

3.2.4 1968 Yılında Kastamonu’da Adalet Partili Belediye Başkanının Hizmetleri

Kastamonu’da halk, çevre temizliği ve şehir düzenine ilişkin memnuniyetsizliklerini sıkça dile getirmiş; bu şikâyetler yerel basında da geniş yer bulmuştur. Sorunlar farklı boyutlarda ortaya çıkmıştır. Örneğin, belediyenin sokak aralarına kamyon park edilmesini yasaklamasına rağmen, denetimlerin yetersiz kalması nedeniyle vatandaşlar araçlarını evlerinin önüne park etmeye devam etmiş, böylece sokak araları adeta otoparka dönüşmüştür. Bu durum karşısında halk, belediyenin ihmalkârlığına son vermesini ve alınan kararların etkin bir şekilde uygulanıp düzenli olarak denetlenmesini talep etmiştir.¹⁷⁹

Ulaşım konusunda yaşanan aksaklıklar da eleştirilerin odak noktasını oluşturmuştur. Belediyenin düzenlediği dolmuş sefer saatleri halk tarafından yetersiz bulunmuş, özellikle mesai ve okul çıkış saatlerinde şoförlerin seferleri sonlandırması ciddi sıkıntılara neden olmuştur. Ayrıca, ihtiyaç duyulan güzergâhlara dolmuş hizmetinin ulaştırılamaması da tepki çekmiştir. Bu sorun, dönemin belediyeçilik anlayışında planlama eksikliğini ve toplu ulaşımında yaşanan koordinasyon problemlerini ortaya

¹⁷⁷ “Belediye Meclisi Seçilen Üyeler Belli Oldu”, *Yeni Kastamonu*, 4 Haziran 1968, S.3118, s.1.

¹⁷⁸ Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK), Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları-Kastamonu (2 Haziran 1968).

¹⁷⁹ “Belediye Caddesinin Hali”, *Yeni Kastamonu*, 9 Ocak 1968, S. 3002 s.1.

koymaktadır. Halk, bu duruma tepki göstererek belediyeden ulaşım hizmetlerinde daha düzenli ve kapsayıcı bir çözüm üretmesini beklemiştir.¹⁸⁰

Şikâyetler bununla da sınırlı kalmamış, yolların bakım ve onarım eksiklikleri de gündeme gelmiştir. Daha önce yapılan onarımların yetersiz kalması ve yolların çamurla kaplanması, halkın tepkisini artırmış; kinayeli ifadelerle “yollarda bir karış kuru alan görmek mutluluk vericidir” şeklinde açıklamalar basına yansımıştır. Bu ifadeler, yol altyapısına yönelik memnuniyetsizliğin derinliğini göstermesi açısından dikkat çekici olmuştur.¹⁸¹

İl Genel Meclisi, 1969 yılında toplantı düzenleyerek eksiklere ilişki yapılandırmalar yapmayı planlamıştır. Bu yapılandırma için ilk toplantısında köy yolları ile köy içme sularının yapımı talebini ele almıştır.¹⁸² Sonraki oturumda aynı konu görüşülerek onaylanmıştır. Ayrıca, Azdavay ve Daday ilçelerinin sınırlarının belirlenmesi konusu da ele alınmış, bu konu bir sonraki toplantıya bırakılarak oturum sona erdirilmiştir.¹⁸³ Bu süreçte İl Genel Meclisi de çeşitli sorunların çözümü için de toplantılar gerçekleştirmiştir. Nitekim 15 Ocak 1969 tarihinde Hasan Basri Kurdoğlu başkanlığında yapılan toplantıda Araç ilçesinin İhsangazi bucağının merkez ilçe Araç’a bağlanmasına karar verilmiştir. Aynı oturumda, Küre ilçesine bağlı Ağlı bucağına ilçe teşkilatı kurulması talebi, Vilayet İdare Kurulu ve Mülkiye Komisyonu tarafından uygun görülmeyle reddedilmiş, Genel Meclis de bu kararı onaylamıştır. Bu kararlar, yerel yönetimlerde ilçe yapılanması ve idari sınır düzenlemeleri konusundaki merkezi kontrolün ne kadar belirleyici olduğunu göstermektedir.¹⁸⁴

Elektrik sorunu ise halkın bir diğer şikâyet konusunu oluşturmuştur. Çatalağzı bölgesinden sağlanan enerji ile yaşanan sıkıntıların giderilmesi beklenmiş, ancak sonuç beklentileri karşılamamıştır. Halk, bu durum karşısında belediyeye yönelik memnuniyetsizliklerini dile getirerek önceki dönemlerde yaşanan elektrik sıkıntılarını arar hâle geldiklerini ifade etmiş ve sorunun çözümü için acil tedbirlerin alınmasını

¹⁸⁰ “Belediye Minibüslerinin Daha Verimli Çalışması İsteniyor”, *Yeni Kastamonu*, 9 Şubat 1968, S. 3029 s.1.

¹⁸¹ “Şehirde Çamursuz 1 cm. Kare Yer Yok”, *Yeni Kastamonu*, 15 Şubat 1968, S. 3025 s.1.

¹⁸² Yenises, 2 Ocak 1969, “İl Genel Meclisi Çalışmalarına Devam Ediyor”, *Yenises*, 2 Ocak 1969, S.5105, s.1.

¹⁸³ “İl Genel Meclisi Çalışmaları”, *Yenises*, S.5109, s.1.

¹⁸⁴ “Ağlı’nın İlçe Olma Talebi Red edildi”, *Doğrusöz*, 21 Ocak 1969, S.6746, s.1.

istemiştir. Bu tablo, şehirleşme sürecinde altyapı sorunlarının sadece yerel değil, aynı zamanda bölgesel enerji politikalarıyla da bağlantılı olduğunu göstermektedir.¹⁸⁵

Belediye Meclisi, 21 Ocak 1969 tarihinde gerçekleştirdiği toplantıda 1969 yılı bütçesini belirlemiş ve Kastamonu için 5.620.378 liralık bütçe tespit edilmiştir. Bütçe komisyonunun görüşmeleri sonucunda cari harcamalar için 2.641.505 lira ayrılmış, imar planlarına ilişkin konular ise teknik kurula havale edilmiştir.¹⁸⁶ Bu dönemde yol yapım çalışmalarına da hız verilmiş; Çarşı merkezinde yer alan Yalçın Caddesi'nde kaldırımların yapımına başlanmış, altyapı çalışmalarının tamamlanmasının ardından Karayolları tarafından asfaltlama gerçekleştirilmiş ve bozuk yollar yenilenerek halkın kullanımına sunulmuştur. Bu gelişmeler, belediyenin eleştiriler karşısında bazı adımlar atmaya çalıştığını, ancak bütçe kısıtları ve planlama sorunları nedeniyle talepleri tam anlamıyla karşılayamadığını ortaya koymaktadır.¹⁸⁷

Sanayi çarşısının gelişimi ise esnafların dükkânlarını taşımalarıyla birlikte hız kazanmış, bu süreçte elektrik ve su tesisatı gibi altyapı eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır.¹⁸⁸ Ancak bu düzenlemeler yeterli olmamış; bozuk yolların yarattığı çamur problemi, esnaf için ciddi bir sorun olarak varlığını sürdürmüştür. Hatta bu durum bazı esnafların dükkânlarına taşınmasını bile engellemiştir. Yapılan şikâyetler üzerine belediye kumlama çalışmalarına başlamış, ancak bu çözüm kalıcı bir etki yaratamamıştır. Bu tablo, dönemin belediyeçilik anlayışında uzun vadeli planlamanın yetersizliğini ortaya koymaktadır.¹⁸⁹

Bu süreçte İl Genel Meclisi 1970 yılı bütçesini 5.564.248 lira olarak belirlemiş, bunun 3.341.070 lirasını cari harcamalara, 1.218.531 lirasını yatırımlara ayırmıştır. Yatırım programı kapsamında Cide ilçesinde bir otel ve iş hanının tamamlanması hedeflenmiş, ayrıca Kastamonu'ya ait kiremit fabrikasının Orman Teşkilatı'na devri gündeme gelmiştir. Ancak Hasan Basri Kurdoğlu, fabrikanın kapatılmasına karşı çıkarak rasyonel işletilmesi için çaba göstereceğini belirtmiştir. Bu tartışmalar, yerel

¹⁸⁵ “Elektrik Ceyranı Sık Sık Kesiliyor Eski Günleri Mumla Arıyoruz” *Yeni Kastamonu*, 29 Ocak 1969, S. 3019 s.1.

¹⁸⁶ “Belediye Bütçesi 2 Milyon 641 Bin 505 Lira Olarak Kabul Edildi”, *Yenises*, 19 Şubat 1969, S.5144, s.1.

¹⁸⁷ “Şehrin Yollarının Asfaltlanmasına Başlandı”, *Doğrusöz*, 9 Haziran 1969, S.6837, s.1.

¹⁸⁸ “Sanayi Çarşısının Elektrik ve Suyu Yapılıyor”, *Doğrusöz*, 16 Haziran 1969, S.6838, s.1.

¹⁸⁹ “Sanayi çarşısının Yolları Kumlanıyor”, *Doğrusöz*, 3 Şubat 1970, S..6871, s.1

ekonominin geliştirilmesinde üretim tesislerinin korunmasına verilen önemin göstergesidir.¹⁹⁰

Öte yandan, Akkaya yolunun tamamlanmasının gecikmesi halk arasında yoğun eleştirilere yol açmıştır. Çukur ve engebelerle dolu yolun motosiklet kullanıcıları için oluşturduğu tehlikeler, basın aracılığıyla kamuoyuna duyurulmuş, halk belediyeden daha fazla sorumluluk üstlenmesini talep etmiştir. Bu durum, dönemin ulaşım yatırımlarında planlama ve denetim eksikliklerini gözler önüne sermektedir.¹⁹¹

Belediyenin yol yapım planları ise oldukça kapsamlıdır. Belediye Caddesi, Hacı Kadı Yolu, İkinci Hükümet Caddesi, Dumlupınar Caddesi, Tosya Caddesi, Kırıkçeşme Yolu, Sanat Okulu Altı, İsmailbey-Kışla arası, Deveciler ve Kuyulukavak yolları bu kapsamda yeniden yapılması planlanan alanlar arasında yer almıştır. Ayrıca, geçtiğimiz yıl yapımına başlanıp yarım kalan Eski İstasyon Caddesi'nde asfaltlama çalışmalarına yeniden başlanması, belediyenin uzun süredir devam eden yol sorunlarını çözüme çabalarının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak tüm bu girişimlere rağmen, yol altyapısındaki gecikmeler ve planlama eksiklikleri, şehir içi ulaşımın düzenlenmesinde kalıcı çözümler üretilemediğini ortaya koymaktadır.¹⁹² Yaklaşık üç-dört yıl önce yenilenen Belediye Caddesi yolları, 1970 yılı itibarıyla yoğun kullanıma bağlı olarak çukur ve bozukluklarla dolmuş; bu durum hem yaya hem de taşıt trafiğinin güvenli ve rahat ilerlemesini güçleştirmiştir. Halk, söz konusu yolun yeniden düzenlenmesi ve iyileştirilmesi talebiyle belediyeye başvurmuştur. Bu talepler, belediyenin altyapı bakım ve onarım konusundaki yetersizliklerinin devam ettiğine işaret etmektedir.¹⁹³

Şubat ayında gerçekleştirilen Belediye Meclisi toplantısında 1972 yılı bütçesi 3.204.283 lira olarak belirlenmiş; bando giderleri için ayrılan 40.000 liranın ise yol ve kanalizasyon giderlerinde kullanılmasına karar verilmiştir. Bu karar, kısıtlı bütçe

¹⁹⁰ “İl Genel Meclisi Toplantısı Sona Erdi”, *Doğrusöz*, 20 Ocak 1970, S.6869 s.1.

¹⁹¹ “Akkaya Yolundan Şikâyetler Devam Ediyor”, *Karadeniz*, 9 Mart 1970, S.257, s.1.

¹⁹² “Eski İstasyon Yolu Asfaltlanıyor”, *Karadeniz*, 11 Mart 1970, S. 259, s.1.

¹⁹³ “Belediye Caddesi Kalbura Döndü”, *Karadeniz*, S.314, s.1

kaynaklarının öncelikle ve ihtiyaç duyulan altyapı yatırımlarına yönlendirilmesi açısından önemli bir gösterge olmuştur.¹⁹⁴

Belediyeye yöneltilen yol şikâyetleri doğrultusunda, belediye ile Karayolları iş birliği yaparak şehir merkezindeki çukurların doldurulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Ancak yapılan çalışmalar, vatandaşlar tarafından tam anlamıyla memnuniyet yaratmamış; bu sürecin Belediye Başkanı Abdurrahman Temizdal ve zabıta ekiplerinin denetiminde yürütülmesi, kamuoyundaki duyarlılığı artırmayı ve hizmet kalitesini yükseltmeyi amaçlamıştır.¹⁹⁵

1973 yılı Kastamonu il bütçesi Belediye Meclisi tarafından 4 milyon lira olarak kabul edilmiş; bu bütçeden 481.000 liranın yol ve kanalizasyon çalışmalarına ayrıldığı belirtilmiştir. Yapılan planlamaya göre yol ve kaldırım yapımına 218.658 lira, kanalizasyon yapımına 155.626 lira, yol onarımına 50.000 lira, önceki yıl tamamlanamayan kanalizasyon çalışmalarına 15.613 lira ve tamamlanmamış yollara 41.450 lira harcanması kararlaştırılmıştır. Bu bütçe dağılımı, belediyenin altyapı hizmetlerine yönelik ihtiyaçları karşılamada bütçe yönetimi konusunda gösterdiği hassasiyeti yansıtmaktadır.¹⁹⁶

Kastamonu’da 1969-1973 yılları arasında yaşanan altyapı sorunları, belediyenin sınırlı bütçe ve planlama kapasitesi nedeniyle halkın temel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığını göstermektedir; özellikle yol yapımı, elektrik, su ve ulaşım hizmetlerinde ortaya çıkan aksaklıklar, halkın yaşam kalitesini olumsuz etkilerken, belediyenin sınırlı kaynaklarla sorunları gidermeye yönelik girişimleri gecikmiş ve kısmi kalmıştır. Bu dönemde yapılan yatırımlar ve bütçe planlamaları, sorunların tam anlamıyla çözülmesine yetmemiş, ancak belediyenin mevcut koşullar altında hizmet sunma çabası ve halkın taleplerine yanıt arayışı açıkça görülmüştür.

¹⁹⁴ “Belediye Meclisi Şubat Döneminin Son Toplantısını Dün Yaptı”, *Karadeniz*, 1 Mart 1972, S.914, s.1.

¹⁹⁵ “Şehir Asfaltının Çukur Yerleri Dolduruluyor”, *Karadeniz*, 5 Nisan 1972, S. 944, s.1.

¹⁹⁶ “Belediyenin 1973 Yatırım Programı Belli Oldu”, *Doğrusöz*, 21 Mart 1973, S. .6946, s.1.

3.2.5 1968-1973 Yılı Kastamonu Merkez Adalet Partisi Üyeleri İstifa ve İhraç Kararları

Adalet Partisi Merkez Haysiyet Divanı'nın aldığı karar doğrultusunda, parti içindeki disiplin süreci kapsamında Aleaddin Himmetoğlu, Atıf Yücebıyık, Baha Ataoğuz ve Nurettin Meriç partiden ihraç edilmiştir. Bu gelişmenin ardından, söz konusu ihraçların parti içindeki huzursuzluğu derinleştirebileceği değerlendirilmiş; ayrıca başka bazı üyelerin de ihraç edileceği ve bu sayının yaklaşık ona ulaşacağı yönünde çeşitli iddialar kamuoyuna yansımıştır. Öte yandan, ihraç edilmesi beklenen bazı isimlerin süreci beklemeksizin kendi istekleriyle partiden istifa etmeleri de gündeme gelmiş, ancak kararların kesinleşmesiyle bu beklentiler boşa çıkmıştır.¹⁹⁷

İl Haysiyet Divanı'nın kararıyla ihraç edilen Aleaddin Himmetoğlu, Baha Ataoğuz ve Nurettin Meriç'in Merkez Haysiyet Divanı'na yaptıkları itirazlar sonuçsuz kalmış, itirazların reddedilmesiyle birlikte ihraç kararları kesinlik kazanmıştır. Aynı şekilde, İl Haysiyet Divanı tarafından hakkında ihraç kararı verilen Atıf Yücebıyık'ın başvurusu da Merkez Kurul tarafından uygun bulunmamış ve onun da partiden çıkarılmasına karar verilmiştir.¹⁹⁸ Nihayetinde, 5 Nisan tarihinde yapılan duyuruyla söz konusu belirsizlik sona ermiş; İl Yönetim Kurulu'nun Aleaddin Himmetoğlu'nun yeniden partiye kabulüne ilişkin karar aldığı basın aracılığıyla kamuoyuna bildirilmiştir. Böylece Himmetoğlu'nun ihracı kaldırılmış ve seçimler öncesinde Adalet Partisi'ne yeniden üye olması sağlanmıştır.¹⁹⁹

Aleaddin Himmetoğlu'nun partiye geri kabul edilmesiyle birlikte, kamuoyunda diğer ihraçların da kaldırılacağına dair söylentiler yayılmaya başlamıştır. Bu iddiaların basında geniş yer bulması üzerine, Adalet Partisi Kastamonu İl Başkanı Mustafa Sarımsakçı bir basın açıklaması yaparak spekülasyonlara son vermeyi amaçlamıştır. Sarımsakçı açıklamasında, Genel Başkan'ın Kastamonu'daki ihraç süreçlerine herhangi bir müdahalesinin bulunmadığını, diğer ihraçların kaldırılmasının söz konusu

¹⁹⁷ AP den yeni ihraçlar bekleniyor", *Yeni Kastamonu*, 18 Ocak 1968, S. 3010 s.1.

¹⁹⁸ "A.P'de Genel Af mı", *Yeni Kastamonu*, 7 Mart 1968, S. 3030 s.1.

¹⁹⁹ "Yuvaya Döndüler", *Yeni Kastamonu*, 5 Nisan 1968, S.3069 s.1.

olmadığını ve bu konuda kamuoyuna yansıyan tertip ya da kasıtlı düzenlemelerin gerçeği yansıtmadığını ifade etmiştir.²⁰⁰

Bu gelişmelerin hemen sonrasında ise partideki istifalar dikkat çekici bir boyut kazanmıştır. Senato ve Adalet Divanı Başkanı Ahmet Nusret Tuna ile Kastamonu Milletvekili Osman Zeki Oktay, “Partimizi ve şereflerimizi kurtaramayacağımıza inandık” şeklindeki ifadelerle Adalet Partisi’nden istifa ettiklerini kamuoyuna duyurmuşlardır. Bu istifalar, parti içindeki çözülmenin yalnızca yerel düzeyde değil, aynı zamanda üst düzey kadrolarda da etkili olduğunu ortaya koymuştur.²⁰¹

Adalet Partisi’ndeki iç gerilim yalnızca ihraç ve istifa süreçleriyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda parti içi görev değişiklikleri ve yetki kayıplarıyla da devam etmiştir. Bu kapsamda, Kastamonu Milletvekili, Genel İdare Kurulu üyesi ve Teşkilat Başkanvekili Sabri Keskin’in, bazı önemli evrakların kaybolmasından sorumlu tutulduğu ve bu gerekçeyle AP Genel İdare Kurulu kararıyla görevinden uzaklaştırıldığı bildirilmiştir.²⁰² Söz konusu gelişmenin basına yansımalarının ardından, Kastamonu İl Başkanı Mustafa Sarımsakçı kamuoyuna yaptığı açıklamada, Keskin’in görevden alınmadığını, yoğun siyasi çalışmaları ve başlayacak Güney Amerika gezisi nedeniyle kendi isteğiyle istifa ettiğini ifade ederek haberlerin yanlış yansıtıldığını belirtmiştir.²⁰³

Parti içindeki bu tür tartışmalı gelişmeler sadece teşkilat düzeyiyle sınırlı kalmamış, yerel yönetim kadrolarına da yansımıştır. Kastamonu Belediye Meclisi toplantısında, Belediye Başkan Vekili Rasim Arslan’ın görevlerini ve meclis üyeliği sorumluluklarını yeterince yerine getirmediği gerekçesiyle görevden affına karar verilmişti ²⁰⁴ Bu kararın ardından, AP Belediye Meclis Grubu Başkanı Hayri Derende, Vilayet’ten gelen açıklamaların tatmin edici olmadığını belirterek, Arslan’ın üyelik sıfatının kaldırılmasını teklif etmiştir. Öte yandan, parti içi disiplini sağlamaya yönelik olarak Ankara AP Müsteşar Haysiyet Divanı’nın da önemli bir gündemle toplanması planlanmıştır. 1970 mali yılı bütçesine “kırmızı oy” vererek bütçenin reddine ve

²⁰⁰ “A.P. İl Başkanı İhraçlar Kaldırılmış Değildir”, *Yeni Kastamonu*, 6 Nisan 1968, S. 3070 s.1.

²⁰¹ “Nusret Tuna ve Osman Oktay İstifa Ettiler”, *Yeni Kastamonu*, 19 Ağustos 1968, S.3184, s.1.

²⁰² “Sabri Keskin AP Teşkilat BŞK. Vekilliğinden Uzaklaştırıldı”, *Yeni Kastamonu*, 27 Ağustos 1968, S.3191, s.1.

²⁰³ “A.P: İl Başkanı açıklıyor: Sabri Keskin AP teşkilat başkan vekilliğinden uzaklaştırılmamış istifa etmiştir”, *Yeni Kastamonu*, 29 Ağustos 1968, S.3192, s. 1.

²⁰⁴ “Belediye Başkan Vekili Rasim Arslan bu görevinden ve belediye meclisi üyeliğinden affedildi”, *Yeni Kastamonu*, 7 Şubat 1969, Sayı 3307, s.1.

dolayısıyla İkinci Demirel Hükûmeti'nin düşmesine neden olan, kamuoyunda “39'lar” olarak anılan milletvekillerinin durumunu görüşmek üzere Divan'ın cumartesi günü bir araya geleceği duyurulmuştur. Siyasi çevrelerin değerlendirmelerine göre, yapılacak toplantıda mecliste beyaz oy kullanan üyeler hakkında ihraç dışı, daha hafif yaptırımların uygulanabileceği; buna karşılık parti disiplinine direnç gösterenlerin kesin olarak ihraç edileceği öngörülmüştür.²⁰⁵

3.2.6 1968-1973 Yılı Kastamonu İlçeleri Adalet Partisi Üyeleri İhraç ve İstifa Kararları

Kastamonu ilinin Çatalzeytin ilçesinde, İl İdare Kurulu üyelerinden Fehmi Akın'ın ilçedeki bazı memurların başka yerlere atanması talebini içeren Senatör Nusret Tuna'ya yazdığı mektup, bölge halkı tarafından tepkiyle karşılanmış ve kamuoyunda önemli bir hoşnutsuzluk yaratmıştır. Bu olumsuz gelişmelerin ardından, İl İdare Kurulu üyeleri Yılmaz Özdemir, Yılmaz Kara, Metin Arak ve Necati Çelik hem görevlerinden hem de Adalet Partisi'nden istifa etmişlerdir.²⁰⁶

Benzer şekilde, Kastamonu ilinin Devrekani ilçesinde de Adalet Partisi ciddi bir sarsıntı yaşamıştır. İlçe AP Yönetim Kurulu İkinci Başkanı Hasan Beyoğlu, Sekreter Satı Aydın, Muhasip Ahmet Malaçoğlu ve üyelerden Ahmet Karakaş görevlerinden istifa etmişlerdir. Bu toplu istifalar, partide yaşanan çözülmenin ve siyasi istikrarsızlığın devam edeceğine işaret eden önemli bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.²⁰⁷ Devrekani'de yaşanan istifalar, parti içindeki çözülmenin derinleşerek diğer üyelerin de aynı yönde hareket etmesine zemin hazırlamıştır. İlçe Yönetim Kurulu'nun asil üyelerinin ardından yedek üyeler de görevlerinden ayrılmaya başlamıştır. Bu kapsamda, Osman Sarı, Ahmet Yalçın ve Asım Aslan gibi yedek üyelerin istifalarıyla birlikte, Yönetim Kurulu'nda yalnızca üç-dört kişinin kaldığı bilinmektedir. Bu durum, Adalet Partisi'nin yerel düzeydeki örgütlenme yapısında önemli bir zayıflama olarak değerlendirilmiştir.²⁰⁸

²⁰⁵ “AP Haysiyet Divanı”, *Açıksöz*, 12 Mart 1970, S. 86, s.1.

²⁰⁶ “Çatalzeytin AP Gençlik kolundan istifalar başladı”, *Yeni Kastamonu*, 16 Ağustos 1968, S.3182, s. 1.

²⁰⁷ “Devrekani de AP Dağılıyor”, *Yeni Kastamonu*, 9 Nisan 1969, S. 3354, s.1.

²⁰⁸ “A.P den istifalar birbirini takip ediyor”, *Yeni Kastamonu*, 19 Nisan 1969, S.3363, s. 1.

Siyasi atmosferin etkisiyle halkın ve partinin kendi tabanının artan memnuniyetsizliği, partideki çözülme sürecini hızlandırmıştır. Bu dönemde, Mergüze köyünün tanınan isimlerinden Abidin Karaşoğlu, Ahmet Alıcı, Hamdi İlişikoğlu, Salih Söğüt, Mehmet Sağlık, Mustafa Omuzlu ve İhsan Ayanoğlu gibi önemli şahsiyetler Adalet Partisi'nden istifa ederek Cumhuriyet Halk Partisi'ne geçiş yapmışlardır. Bu gelişme, istifa dalgasının devam edeceği beklentilerini güçlendirmiştir.²⁰⁹

Öte yandan, Azdavay Belediye Başkanı Emekli Albay Hilmi Gökçen'in Adalet Partisi'nden ihraç edilmesi talebi, önce Azdavay İlçe İdare Kurulu tarafından ele alınmış ve ardından konu daha üst merci olan Kastamonu İl İdare Kurulu'na sevk edilmiştir. İl İdare Kurulu, yaptığı inceleme sonucu ihraç talebini haklı bularak dosyayı nihai karar için Haysiyet Divanı'na göndermiştir. Bu süreç, partinin disiplin mekanizmasının işleyişi açısından önemli bir örnek teşkil etmiş ve Haysiyet Divanı'nın vereceği kararın, partinin iç işleyişi ile yerel siyaset dengeleri üzerinde belirleyici etkiler yaratması beklenmiştir.²¹⁰

3.3 1973 Yılı Yerel Seçimleri

Yerel seçimler, il ve ilçelerde belediye başkanları ile yönetim organlarının belirlenmesini sağlamaktadır. 1973 yerel seçimleri, 9 Aralık 1973 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu seçimler, 12 Mart 1971 askeri müdahalesinin ardından yapılmış olup dönemin siyasi atmosferinde yaşanan olumsuz ve çalkantılı gelişmelerden etkilenmiştir. 12 Mart Müdahalesi, sadece halkı değil siyasi partileri de derinden etkilemiş; bu süreçte hem siyasilere hem de iktidara karşı kamuoyunda ciddi bir güven kaybı yaşanmıştır.

1973 yerel seçimlerinde başlıca siyasi aktörler, Alparslan Türkeş'in liderliğindeki MHP, Necmettin Erbakan'ın kurduğu MSP, Süleyman Demirel'in genel başkanlığını yaptığı AP ve AP'den kopan bir kesimin kurduğu DP olmuştur. DP, seçimlere Ferruh Bozbeyli liderliğinde katılmıştır.

²⁰⁹ "AP İlimizde İyice Çöküyor", *Yeni Kastamonu*, 2 Ekim 1969, S.3395, s.2.

²¹⁰ Karadeniz, 18 Eylül 1970, "Azdavay Belediye Başkanı A.P'den İhraç Ediliyor", S.422, s.1.

1968 genel seçimlerinde ülke genelinde iktidarda bulunan AP, 12 Mart Müdahalesi sonrasında halkın güvenini büyük ölçüde kaybetmiştir. Bu durum, partinin oy oranının düşmesine yol açmış ve 1973 yerel seçimlerinde yüzde 32 ile ikinci sırada yer almasına neden olmuştur. Aynı dönemde, daha önce kapatılmış olan DP yeniden açılarak siyasi arenada rol almış ve yaklaşık yüzde 10 oy oranı elde etmiştir. Diğer siyasi partilerin toplam oy oranı ise yaklaşık yüzde 20 civarında olmuştur.²¹¹

Tablo 3.6 1973 yılı yerel seçimleri Türkiye geneli oyların ve başkanlıkların siyasi partilere dağılımı²¹²

Siyasi Parti Adı	Geçerli Oy Sayısı	Kazanılan Başkanlık Sayısı
Cumhuriyet Halk Partisi	716.040	554
Adalet Partisi	1.470.040	643
Demokrat Parti	293.999	104
Milli Selamet Partisi	167.376	31
Cumhuriyetçi Güven Partisi	60.330	37
Milliyetçi Hareket Partisi	3.923	-
Millet Partisi	3.944	-
Türkiye Birlik Partisi	1.660	-
Bağımsızlar	586.380	246

3.3.1 1973 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu Belediye Başkanlığı Seçimleri

9 Aralık 1973 tarihinde gerçekleştirilecek olan yerel seçimler için siyasi partiler hazırlıklara başlamış olup bu hazırlıklar basın aracılığıyla halka duyurulmaya başlanmıştır. Yerel seçimlerle ilgili ilk haberler arasında belediye başkanlığı adaylarının belirlenmesi yer almıştır. Partilerin adayları şu şekildedir: AP adayı Mustafa Sabri Yazıcı, CHP adayları Mustafa Kasım ve Ahmet Bozkurt. Adaylıkları henüz kesinleşmemiş olmakla birlikte, başka adayın çıkmaması halinde bu isimlerin adaylıklarının kesinleşmesi yüksek ihtimal olarak görülmüştür.²¹³

²¹¹ <https://secim.milliyet.com.tr/> (Erişim tarihi:04.05.2025)

²¹² https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1973/KesinSecimSonuclari/1973_Belediye_Baskanl%C4%B1g%C4%B1_Secimleri_Sonucu.pdf (Erişim Tarihi: 15.05.2025)

²¹³ “Belediye Başkanı Adayları Belli Oldu”, *Doğrusöz*, 7 Kasım 1973, S.6959, s.1

9 Aralık 1973 tarihinde Kastamonu ilinde Kastamonu Belediyesi ile on iki ilçe ve üç beldenin belediye başkanını seçmek üzere 46.443 seçmen sandık başına geçmiştir. Seçim sonuçlarının açıklanması ile Kastamonu İl Belediye Başkanlığı'na CHP adayı Mustafa Kasım seçilmiş ve AP Kastamonu merkezde seçimleri kaybetmiştir.²¹⁴ Seçimlerde en çok oy alan ikinci parti ise AP olmuştur. 1968 seçimlerinde Kastamonu'da iktidarda bulunan AP, 1973 yılında oy oranında yaklaşık %10'luk bir düşüş yaşamış ve ikinci sıraya gerilemiştir. Seçimlerde Kastamonu'da dört siyasi parti aday gösterirken, bağımsız aday olarak ise 10 kişi yarışmıştır. Bağımsız adaylar arasında en yüksek oyu alan kişi, önceki seçimlerde AP'den belediye başkanı seçilen Abdurrahman Temizdal olmuştur.

1960 askeri darbesiyle iktidardan düşürülerek kapatılan DP, 1973 seçimlerinde yeniden siyasi sahneye dönmüştür. Kastamonu Belediye Başkanlığı seçimlerine Abdullah Fuat Tüfekçi liderliğinde katılan DP, toplam 14 parti ve aday arasında %1,53 oy oranıyla 12'nci sırada yer almıştır. Seçim sonucunda siyasi partilerin oy oranlarında bazıları ilerleme kaydederken, bazıları gerileme göstermiştir.

Tablo 3.7 1973 Yerel seçimi Kastamonu Belediye Başkanlığı seçim sonuçları²¹⁵

Siyasi Parti Adı	Aday	Geçerli Oy Sayısı
Cumhuriyet Halk Partisi	Mustafa Kasım	2.008
Adalet Partisi	Mustafa Sabri Yazıcı	1.340
Bağımsız	Abdurrahman Temizdal	914
Bağımsız	Erol Üstüntepe	657
Bağımsız	Hikmet Tan	596
Milliyetçi Hareket Partisi	Hüseyin Eroğlu	175
Bağımsız	Ahmet Bozkurt	149
Bağımsız	Hüseyin Zeytinli	124
Bağımsız	Ali İhsan Tekkeşin	108
Bağımsız	Hikmet Haliloğlu	102
Demokrat Parti	Abdullah Fuat Tüfekçi	102
Bağımsız	Necla Erbaş	63
Bağımsız	İsmail Gezer	5

²¹⁴ Yeni Belediye Başkanı Mustafa Kasım", *Doğrusöz*, 10 Aralık 1973, S.6951, s.1.

²¹⁵ 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, İl Genel Meclisi Üyeleri, Belediye Başkanı, Belediye Meclisi Üyeleri Seçimleri, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, C.I, s.88-89.

3.3.2 1973 Yılı Yerel Seçimleri Kastamonu İlçeleri Seçim Sonuçları

Yapılan mahallî seçim sonuçlarına göre, Kastamonu ilinde toplam 16 belediye başkanlığı seçimi gerçekleştirilmiş olup bunların 6'sını CHP, 5'ini AP ve 5'ini bağımsız adaylar kazanmıştır. AP'nin kazandığı belediye başkanlıkları ise şu şekildedir: Bozkurt ilçesi Kazım Özcan, Tosya ilçesi Mehmet Erkaragülle, Çatalzeytin ilçesi Seyfettin Karahan, Seydiler ilçesi Şevket Gençoğlu ve İhsangazi ilçesi Numan Omuzlu²¹⁶.

Tablo 3.8 1973 yılı yerel seçimlerinde Kastamonu ilçeleri aday ve oy oranları²¹⁷

Belediye	Siyasi Parti Adı	Aday	Geçerli Oy
İhsangazi	AP	-	673
Abana	CHP	Mahmut Türe Şekerci	422
Araç	AP	İbrahim İplikçioğlu	313
Azdavay	CHP	Hilmi Gökçen	406
Bozkurt	AP	Kazım Özcan	517
Cide	Bağımsız	Memduh İmer	492
Çatalzeytin	AP	Seyfettin Karahan	280
Daday	CHP	Şakir Uğur	548
Devrekani	Bağımsız	Süleyman Demirbilek	828
Seydiler	AP	Şevket Gençoğlu	636
İnebolu	CHP	Selim Çıdamal	827
Küre	CHP	Ayhan Er	498
Taşköprü	Bağımsız	Mustafa Zeki Yılmaz	968
Tosya	AP	Mehmet Erkaragülle	729

1973 yerel seçimlerinin Kastamonu ilçeleri bazındaki sonuçları incelendiğinde, 12 Mart 1971 Muhtırasının etkilerinin, genel seçimlerde olduğu gibi yerel seçim sonuçlarına da yansıdığı gözlemlenmiştir. 1968 yerel seçimlerinde Kastamonu ili ve birçok ilçede AP belediye başkanlıklarını elde etmişken, 1973 seçimlerine gelindiğinde, AP'nin ülke genelinde oy oranında önemli bir düşüş yaşandığı ve halkın

²¹⁶ “İlimizde 16 Belediye Başkanlığının 6'sı CHP,5'i AP, 5'i Bağımsızlar tarafından kazanıldı”, *Doğrusöz*, 10 Aralık 1973, S.6951, s

²¹⁷ 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, İl Genel Meclisi Üyeleri, Belediye Başkanı, Belediye Meclisi Üyeleri Seçimleri, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, C.I, s.88-89-90.

beklentilerini karşılayamadığı görülmüştür. Bu gelişme neticesinde, Kastamonu iline bağlı yalnızca sınırlı sayıda ilçe ve bir belde AP tarafından kazanılmıştır. Bu dramatik oy kaybının temel nedenleri arasında 12 Mart Muhtırasının yarattığı siyasi atmosfer, halkın taleplerinin karşılanamaması ve AP'nin birçok eski üyesinin köken aldığı DP'nin yeniden seçimlere katılması nedeniyle parti tabanında yaşanan erozyon yer almıştır. Bu bağlamda, AP'nin kaybettiği oyların önemli bir kısmının DP lehine yöneldiği söylenebilir.

3.3.3 1973 Yılı Yerel Seçimlerinde Kastamonu Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları

9 Aralık 1973 tarihinde gerçekleştirilen belediye meclis üyeliği seçimlerine ilişkin verilere göre, kayıtlı seçmen sayısı 46.443'tür. Seçime katılan seçmen sayısı 26.851 olup kullanılan oyların 20.325'i geçerli sayılmıştır.

Tablo 3.9 1973 yılı yerel seçimleri Kastamonu belediye meclis üyeliği seçim sonuçları²¹⁸

Siyasi Parti Adı	Aldığı Oy Sayısı
Adalet Partisi	1.551
Cumhuriyet Halk Partisi	2.390
Milliyetçi Hareket Partisi	215
Milli Selamet Partisi	1.045
Demokrat Parti	186
Bağımsızlar	1.063

²¹⁸ 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, İl Genel Meclisi Üyeleri, Belediye Başkanı, Belediye Meclisi Üyeleri Seçimleri, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, s.175-176.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma, 1965-1973 yılları arasında Kastamonu basınında Adalet Partisi'nin (AP) yansımalarını ve partinin yerel düzeydeki faaliyetlerini incelemiştir. Demokrat Parti'nin kapatılmasının ardından kurulan AP, siyasi mirasını devralarak kısa sürede hem ulusal hem de yerel düzeyde önemli bir güç haline gelmiştir. Ragıp Gümüşpala önderliğinde kurulan bu parti, resmî olarak DP'nin devamı olmasa da halk nezdinde onun ideolojik temsilcisi olarak algılanmış ve bu durum AP'nin siyasete avantajlı bir şekilde başlamasını sağlamıştır.

1965-1973 dönemi, AP'nin Türkiye siyasi tarihinde en güçlü olduğu yıllar olarak dikkat çekmektedir. Bu süreçte parti, genel ve yerel seçimlerde yüksek oy oranları elde etmiş; Kastamonu'da ise %60'lara varan oranlarla önemli bir siyasi aktör haline gelmiştir. Kastamonu basınındaki haber ve yorumlar, AP'nin yalnızca seçim başarısıyla değil, aynı zamanda belediye hizmetleri, imar çalışmaları ve halkın taleplerine duyarlı politikalarıyla da öne çıktığını göstermektedir. Yerel yönetimler aracılığıyla gerçekleştirilen projeler, partinin bölge halkı nezdindeki saygınlığını artırmış ve güçlü bir toplumsal taban oluşturmaya katkı sağlamıştır.

Bununla birlikte, 1970'li yılların başında parti içinde yaşanan çatışmalar, istifalar ve ihraçlar, AP'nin siyasi istikrarını zayıflatmıştır. Basında geniş yankı bulan bu gelişmeler, partinin kamuoyundaki imajını olumsuz etkilemiş ve desteğin azalmasına neden olmuştur. Bu iç krizler, AP'nin tek başına iktidar olma ihtimalini ortadan kaldırmış ve koalisyon hükümetlerinde yer almasına yol açmıştır. Dolayısıyla, güçlü bir yükselişin ardından gelen bu kırılma, hem siyasi gelişmelerde hem de basın yansımalarında açık biçimde görülmüştür.

Çalışmada incelenen Kastamonu basını, AP'nin yerel siyasi konumunu anlamada önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Gazetelerdeki haberler, seçim kampanyalarından aday tanıtımlarına, mitinglerden yerel yönetim faaliyetlerine kadar geniş bir yelpazede bilgi sunmaktadır. Ancak basının partiye yaklaşımında görülen tutarsızlıklar, yerel medyanın siyaset üzerindeki etkisinin karmaşık bir yapıya sahip

olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, basının yalnızca bir bilgi aktarıcısı değil, aynı zamanda siyasal süreçleri etkileyen bir aktör olduğunu göstermektedir.

Genel olarak, 1965-1973 döneminde AP'nin Kastamonu'da halkın desteğini kazandığı, yerel ihtiyaçlara yönelik etkin politikalar uyguladığı ve bu süreçte basında önemli bir yer edindiği görülmüştür. Ancak, parti içi krizlerin etkisiyle 1970'lerin başında bu etkinliğin zayıflaması, siyasal istikrarın yalnızca seçmen desteğiyle değil, parti içi bütünlüğün korunmasıyla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bu araştırma, literatürdeki boşluğu kısmen doldurarak, yerel basının siyasal süreçlerdeki rolünü analiz etmesi bakımından önemlidir. Ayrıca, Kastamonu örneği üzerinden yürütülen bu çalışma, bölgesel siyaset ve medya ilişkileri konusunda yeni araştırmalara zemin hazırlamaktadır. Gelecek çalışmaların farklı iller ve dönemlerle karşılaştırmalı olarak yürütülmesi, siyaset-medya ilişkisini daha kapsamlı biçimde anlamaya katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA, Fon Kodu:30.1.0.0, Yer No: 54.329.3

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.278.4

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.282.3

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.282.2

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.282.5

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.282.6

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.282.7

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.282.8

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.282.1

BCA, Fon Kodu: 20.1.0.0, Yer No: 54.329.4

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.278.4

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 54.329.7

BCA, Fon Kodu: 30.1.0.0, Yer No: 47.279.4

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi Hal Tercümeleri ve Zabıt Cerideleri

SDN:593

SDN:591

SDN:262

SDN:265

SDN:263

SDN:845

SDN:843

SDN:1114

SDN:1115

SDN:110.

SDN:100.

SDN:430

Gazeteler

Açıksöz 10 Haziran 1968.

Açıksöz 13 Ekim 1969.

Açıksöz 1 Mayıs 1969.

Açıksöz 12 Mart 1970.

Adalet 30 Nisan 1969.

Adalet 1 Mayıs 1969.

Adalet 11 Haziran 1969.

Adalet 23 Temmuz 1969.

Adalet 30 Temmuz 1969.

Azdavay Haftası 24 Kasım 1973.

Cide Postası 14 Aralık 1973.

Doğrusöz 16 Ocak 1969.

Doğrusöz 21 Ocak 1969.

Doğrusöz 9 Haziran 1969.

Doğrusöz 16 Haziran 1969.

Doğrusöz 20 Ocak 1970.

Doğrusöz 3 Şubat 1970.

Doğrusöz 21 Ekim 1972.

Doğrusöz 21 Mart 1973.

Doğrusöz 29 Ağustos 1973.

Doğrusöz 14 Eylül 1973.

Doğrusöz 22 Ekim 1973.

Doğrusöz 7 Kasım 1973.

Doğrusöz 10 Aralık 1973.

Doğrusöz 21 Mart 1973.

Karadeniz 17 Ocak 1970.

Karadeniz 27 Şubat 1970.

Karadeniz 9 Mart 1970.

Karadeniz 11 Mart 1970.

Karadeniz 18 Eylül 1970.

Karadeniz 28 Ekim 1970.

Karadeniz 2 Kasım 1970.

Karadeniz 1 Mart 1972.

Karadeniz 5 Nisan 1972.

Küre'nin Sesi 10 Kasım 1973.

Tosya Açıksöz 6 Aralık 1973.

Yeni Kastamonu 2 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 13 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 16 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 20 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 21 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 25 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 27 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 2 Ağustos 1965.

Yeni Kastamonu 7 Ağustos 1965.

Yeni Kastamonu 9 Ağustos 1965.

Yeni Kastamonu 13 Ağustos 1965.

Yeni Kastamonu 1 Eylül 1965.

Yeni Kastamonu 14 Eylül 1965.

Yeni Kastamonu 20 Eylül 1965.

Yeni Kastamonu 21 Eylül 1965.

Yeni Kastamonu 11 Ekim 1965.

Yeni Kastamonu 13 Ekim 1965.

Yeni Kastamonu 7 Ekim 1965.

Yeni Kastamonu 14 Ekim 1965.

Yeni Kastamonu 21 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 27 Temmuz 1965.

Yeni Kastamonu 12 Şubat 1966.

Yeni Kastamonu 16 Şubat 1966.

Yeni Kastamonu 22 Şubat 1966.

Yeni Kastamonu 23 Şubat 1966.

Yeni Kastamonu 25 Şubat 1966.

Yeni Kastamonu 26 Şubat 1966.

Yeni Kastamonu 8 Mart 1966.

Yeni Kastamonu 11 Mart 1966.

Yeni Kastamonu 15 Mart 1966.

Yeni Kastamonu 20 Nisan 1966.

Yeni Kastamonu 10 Mayıs 1966.

Yeni Kastamonu 14 Mayıs 1966.

Yeni Kastamonu 19 Mayıs 1966.

Yeni Kastamonu 31 Mayıs 1966.

Yeni Kastamonu 1 Haziran 1966.

Yeni Kastamonu 2 Haziran 1966.

Yeni Kastamonu 4 Haziran 1966.

Yeni Kastamonu 8 Haziran 1966.

Yeni Kastamonu 18 Haziran 1966.

Yeni Kastamonu 20 Haziran 1966.

Yeni Kastamonu 4 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 5 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 11 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 12 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 13 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 14 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 15 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 16 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 17 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 19 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 21 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 22 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 25 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 26 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 27 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 28 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 30 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 2 Ağustos 1966

Yeni Kastamonu 6 Ağustos 1966.

Yeni Kastamonu 10 Ağustos 1966.

Yeni Kastamonu 30 Ağustos 1966.

Yeni Kastamonu 14 Eylül 1966.

Yeni Kastamonu 19 Eylül 1966.

Yeni Kastamonu 27 Eylül 1966.

Yeni Kastamonu 28 Eylül 1966.

Yeni Kastamonu 30 Eylül 1966.

Yeni Kastamonu 3 Ekim 1966.

Yeni Kastamonu 12 Ekim 1966.

Yeni Kastamonu 30 Ekim 1966.

Yeni Kastamonu 14 Ocak 1967.

Yeni Kastamonu 24 Ocak 1967.

Yeni Kastamonu 1 Şubat 1967.

Yeni Kastamonu 2 Şubat 1967.

Yeni Kastamonu 25 Şubat 1967.

Yeni Kastamonu 18 Mart 1967.

Yeni Kastamonu 10 Mayıs 1967.

Yeni Kastamonu 21 Temmuz 1967.

Yeni Kastamonu 25 Temmuz 1967.

Yeni Kastamonu 2 Ağustos 1967.

Yeni Kastamonu 4 Ağustos 1967.

Yeni Kastamonu 4 Eylül 1967.

Yeni Kastamonu 14 Eylül 1967.

Yeni Kastamonu 30 Eylül 1967.

Yeni Kastamonu 5 Ekim 1967.

Yeni Kastamonu 6 Ekim 1967.

Yeni Kastamonu 21 Ekim 1967.

Yeni Kastamonu 23 Ekim 1967.

Yeni Kastamonu 26 Ekim 1967.

Yeni Kastamonu 2 Kasım 1967.

Yeni Kastamonu 8 Kasım 1967.

Yeni Kastamonu 10 Kasım 1967.

Yeni Kastamonu 15 Kasım 1967.

Yeni Kastamonu 18 Kasım 1967.

Yeni Kastamonu 29 Kasım 1967.

Yeni Kastamonu 5 Aralık 1967.

Yeni Kastamonu 8 Ocak 1968.

Yeni Kastamonu 9 Ocak 1968.

Yeni Kastamonu 11 Ocak 1968.

Yeni Kastamonu 9 Şubat 1968.

Yeni Kastamonu 15 Şubat 1968.

Yeni Kastamonu 29 Şubat 1968.

Yeni Kastamonu 7 Mart 1968.

Yeni Kastamonu 5 Nisan 1968.

Yeni Kastamonu 6 Nisan 1968.

Yeni Kastamonu 12 Nisan 1968.

Yeni Kastamonu 18 Nisan 1968.

Yeni Kastamonu 19 Nisan 1968.

Yeni Kastamonu 26 Nisan 1968.

Yeni Kastamonu 24 Nisan 1968.

Yeni Kastamonu 29 Nisan 1968.

Yeni Kastamonu 6 Mayıs 1968.

Yeni Kastamonu 22 Mayıs 1968.

Yeni Kastamonu 3 Haziran 1968.

Yeni Kastamonu 7 Haziran 1968.

Yeni Kastamonu 11 Haziran 1968.

Yeni Kastamonu 27 Temmuz 1966.

Yeni Kastamonu 5 Ağustos 1968.

Yeni Kastamonu 13 Ağustos 1968.

Yeni Kastamonu 16 Ağustos 1968.

Yeni Kastamonu 19 Ağustos 1968.

Yeni Kastamonu 27 Ağustos 1968.

Yeni Kastamonu 29 Ağustos 1968.

Yeni Kastamonu 29 Ocak 1969.

Yeni Kastamonu 7 Şubat 1969.

Yeni Kastamonu 9 Nisan 1969.

Yeni Kastamonu 19 Nisan 1969.

Yeni Kastamonu 2 Ekim 1969.

Yeni Kastamonu 4 Kasım 1968.

Yeni Kastamonu 11 Kasım 1968.

Yeni Kastamonu 14 Kasım 1968.

Yenises 13 Ocak 1968.

Yenises 22 Ocak 1968.

Yenises 25 Ocak 1968.

Yenises 23 Şubat 1968.

Yenises 2 Ocak 1969.

Yenises 22 Ocak 1969.

Yenises 19 Şubat 1969.

Yenises 25 Mart 1969.

Yenises 9 Nisan 1969.

Yenises 6 Mayıs 1969.

Hür Anadolu 11 Mayıs 1966.

Hür Anadolu 14 Mayıs 1966.

Hür Anadolu 11 Haziran 1966.

Hür Anadolu 21 Haziran 1966.

Hür Anadolu 21 Temmuz 1966.

Terazi 23 Eylül 1965.

Terazi 20 Eylül 1965.

Terazi 1 Ekim 1965.

Terazi 23 Eylül 1965.

Kaynaklar

Adalet Partisi. Tüzük ve Program. Ankara 1964.

Ahmad, F. *Modern Türkiye'nin Oluşumu. İstanbul Kaynak Yayınları, 2012.*

Akyıldız A. “Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 7, (2016).

Albayrak M. *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960). Ankara Phoenix Yayınları, 2004.*

Altınbaş H. “İzmir’de Adalet Partisi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Üniversitesi Dergisi* 19, (2019).

Armağan S. “Memleketimizde Son Parlamento Seçimleri (1968-1973)”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 11, (1974).

Armağan S. “Türkiye’de Parlamento Seçimleri”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 33, (1967).

Bozkır G. “Cumhuriyet Halk Partisinde Bülent Ecevit ve Ortanın Solu Düşüncesi” . *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi* 4(14), (2005).

Çavuşoğlu H. “Süleyman Demirel’in Siyasi Hayatı ve Kişisel Özellikleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 21, (2016).

Çoker F. “Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri “(1966- 1980)”. Ankara Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2.

Demir, Ş. *Demokrat Parti’den 27 Mayıs Darbesine Olaylar. İstanbul Timaş Yayınları, 2011.*

Demir Ş. *Türkiye’de Askeri Darbeler ve Vesayet. Ankara TİAV Yayınları, 2020.*

Demir Ş. *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes. Ankara Paraf Yayınları, 2010.*

Duman D. S.S.İ. “Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)”. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7(8), (2013).

Erkmen A. “Türkiye’de 1950 ile 2002 Yılları Arasında Uygulanan Genel Seçim Sistemlerinin Halk İdaresine Etkisi”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17(3), (2018).

- Fedayi C. “Adalet Partisi’nin Birinci Dönemi 1965-1971”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 16 (57), (2016).
- Eroğlu C. *Demokrat Parti: Tarihi İdeolojisi*. Ankara İmge Kitabevi, 1990.
- İlhan M. “Türk Silahlı Kuvvetlerinde Tarihi Tasfiye: EMİNSU Olayı”. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 110(217), (2015).
- Kahya P. *Adalet Partisi İktidarında Propaganda*. Akademisyen Kitabevi, 2019.
- Karataş M. “Türkiye’de Asker- Sivil İlişkileri Bağlamında 12 Mart Muhtırası ve Partiler Ustu Hükümet Modeli Üzerine Bir Değerlendirme”. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi* 2(3), (2019).
- Kaya H. *Adalet Partisi ve Ragıp Gümüşpala (1961-1965)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Kaya M.O. *Türk Siyasal Hayatında Adalet Partisi (1961-1971)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. 2004
- Keskin Y.Z. “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2, (2012).
- Kaynar M.K. Nurettin Kalkan, *Cumhuriyet Dönemi Partiler Seçimler Beyannameler (1923-1980)*. Ankara TBMM Basımevi, 2022.
- Koç A. “1965 Genel Seçimleri Öncesinde “Ortanın Solu” Söyleminin Ortaya Çıkışı”. *Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 6, 2, (2017).
- Koçak C. *Türkiye’de Demokrat Parti Dönemi ve 27 Mayıs*. İstanbul İletişim Yayınları, 2013.
- Komşuoğlu A. *1969 Seçimleri ve XIV. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yüzüncü Yılında TBMM Oluşumu Çalışma Şartları ve İşlevleri.2*. Ankara TBMM Yayınları, 2020.
- Kuru H. *Türk Siyasal Yaşamında Adalet Partisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 1966.
- Özbodun E. *Türkiye’de Demokratikleşme Süreci (Anayasa Yapımı ve Anayasa Yargısı)*. İstanbul Üniversitesi Bilgi Yayınları, 2014.
- Pür E. “Kastamonu Milletvekilleri ve TBMM’de ki Faaliyetleri (1961-1980)”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31, (2022).

- Pür E. “Kastamonu Senatörleri ve Cumhuriyet Senatosu’ndaki Faaliyetleri (1961-1980)”. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 8/15, (2022).
- Savcı B. “1965 Milletvekilleri Seçimi Üzerine Bir Analiz”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 20(4), (1965).
- Sobacı M. Z. “Türkiye’nin Koalisyon Tecrübesi: Modeller ve Siyasal Gerçeklikler”. Ankara SETA Perspektif, 2015.
- Şahin E.- B.T. “Demokrat Parti’nin Kuruluş Sureci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)”. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1(2-20), (2015).
- Şahin T. *Türkiye’de Çok Partili Dönemde Sağ Merkez ve Muhafazakâr Partilerin Reklam Stratejileri: Demokrat Parti, Adalet Partisi, Anavatan Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi Örneği*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Şimşek D. “Türk Siyasal Yaşamında İlk Koalisyon Hükümeti: CHP-AP Koalisyonu (1961-1962)”. Ankara Uluslararası Asya ve Afrika Çalışmalar Kongresi, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 2012.
- Tansi M. D. “Türk Modernleşme Tarihi Surecinde Adalet Partisi Bağlamında Muhafazakâr Siyaset Arayışı”. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (2021).
- Toktaş Ş. *Türk Siyasal Hayatından Görünümler: 1965 Genel Seçimleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi*. Ankara TBMM Yayınları, 2020.
- Tükenmez B. *Adalet Partisi Ağrı Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri*. Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Tunaya T.Z. *Türkiye’de Siyasi Partiler*. İstanbul İletişim Yayınları, 2009.
- Türk H.S. “Türkiye’de Seçim Uygulamaları/ Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği”. *Anayasa Yargısı Dergisi* (2006).
- “Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961-1964)”. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakıf Yayınları.
- Yalçın D. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2010.
- Yolcu T. “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sureci ile Birlikte Tek Başına İktidar Olan Partilere Yönelik Genel Bir Değerlendirme”. *Turkıs Studies* 2019.

İnternet Kaynakları

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1965, <https://data.tuik.gov.tr> 19.07.2025 tarihinde erişildi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1965: Kastamonu İli 19.07.2025 tarihinde erişildi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1973, <https://data.tuik.gov.tr>, 19.07.2025 tarihinde erişildi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçları, 1973 – Kastamonu İli, <https://data.tuik.gov.tr>, 19.07.2025 tarihinde erişildi.

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1968/KesinSecimSonuclari/1968_Belediye_Ba%C5%9Fkanligi_Secimleri_Sonucu.pdf, 15.05.202 tarihinde erişildi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları-Kastamonu 02.06.2025 tarihinde erişildi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları-Kastamonu 02.06.2025 tarihinde erişildi.

<https://secim.milliyet.com.tr/> 04.05.2025 tarihinde erişildi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). “1973 Genel Seçimleri İl Bazında Katılım ve Oy Dağılımı”. <https://data.tuik.gov>, 05.08.2025 tarihinde erişildi.

<https://www.yenisafak.com/secim-1973>, 15.05.2025 tarihinde erişildi.

<https://www.haberler.com/secim/1965/ap-secim-sonucu-kastamonu/>, 23.05.2025 tarihinde erişildi.

EKLER

EK A Yeni Kastamonu Gazetesi'nin 1966 yılı Belediye Başkan Adayları ile İlgili Manşeti

Alaattinç Mah.
Keten Sokak 5
(Belediye arkası)
Kastamonu
Telefon :
1342

yeni
Kastamonu

Sayı
5
Temmuz 1966
Fiatı 15 Kr.

Yıl : 9
GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE
Sayı : 2550

Su Sıkıntısı Başladı

Terkos Keson Kuyularında Su Azaldı

Yaz mevsiminin gelmesiyle birlikte şehrimizde su sıkıntısı baş göstermiştir. Terkos şebekesinin suyu geçen senelerde olduğu gibi bu yıl da şehrimizin yüksek kısımlarına çıkmamaktadır. Terkos şebekesine su çekilen Olukbaşında ki keson kuyularında su seviyesi çok aşağıya düşmüş ve günde ancak bir saat su çekilebilmektedir. Bu durumda şebekeye yeteri kadar su verilememekte ve dolayısıyla şehrimizin yüksek kısımları susuz kalmaktadır. İlgililerin belirttiğine göre su sıkıntısı şehrimizde yaz aylarında çekilecek, bunun önüne geçmeye imkan olmadığı, ancak Karaçomak barajı yapıldığı gün bol suya kavuşulacağını söylemiştir.

TERFi

Kıymetli trafik komiserimiz Ahmet Saygılı'nın 60 lira Asli maaştan 70 liraya terfi etmiş olduğu nu haber almış bulunuyoruz Meslekteki liyaketleri dolayısıyla her zaman taktir ettiğimiz zabitan Komiserimizi tebrik eder başarılar dileriz.

BAŞKAN ADAYLARI KESİNLEŞTİ

24 Temmuz Pazar günü yapılacak Belediye Başkanı seçimi için siyasi partilerin ve bağımsız adayın adaylıkları kesinleşmiştir. Adaylıkların kesinleştiğini İlçe Seçim Kurulu Dünyan ilan etmiştir.

Belediye Başkanlığına C.H.P. Jen Rusuhi Akalın, Adalet Partisinden Baha Ataoğuz, Millet Partisinden Mehmet Can ve bağımsız Abdurrahman Temizdal (Tarzan) adaylıklarını koymuşlardır.

Seçim propagandaları başlamış ve siyasi partilerin adayları ile bağımsız aday seçim komiteleri kurmuşlar ve gizli, gizli faaliyetlere başlamışlardır.

Sopa ile vurarak öldürdüler

Cide — İlçemize bağlı Ortaca köyünden Mecit Acar aynı köyden Recep Ay'a taş atması üzerine olay yerine gelen köy muhtarı Faik Ay ve Fehmi Durmuş'a bıçakla saldırmıştır. Tecavüze uğrayan her üç şahıs Mecit Acar'a sopa ile vurarak öldürmüşlerdir.

M.P. Adayı Mehmet Can

Parklara Çay ve Meşrubat için Büfeler ne zaman yapılacaktır

Belediye Meclisinin Şubat toplantısında bazı üyelerinin dile getirmesi üzerine yapılmasına karar verilen işlerden lazım olan bir husus bugüne kadar Belediye Başkanları tarafından ele alınmadığı gibi belkide aklına da gelmediği ihtimal dahilindedir. Memleketimizin hiç bir eğlence yeri olmadığı bilindiği halde bugüne kadar e'e alınmayan bu işi vatandaşların arzu ve fikirlerine tercüman olarak hatırlatmayı uygun bulduk. Akşamları hava almak ve eğlenmek amacıyla mevcut parkları hınca hınç dolduran kadın, erkek ve çocukların zaruretleri ya da parkın bir kenarına büfe veya çayhanası kurulması Belediye Meclisinin kararı o zaman vatandaşları memnun etmiş idi. Eğer bu iş şimdiye kadar yapılmış olsaydı buradan temin edilecek soğuk ve sıcak meşrubat hem halkımızın ihtiyacını temin eder ve hemde Belediye'ye gelir sağlamış olur.

Adayların Faaliyeti

Söylendiğine göre, A.P. Belediye Reis adayları Baha Ataoğuz'un sabahları ehil hayvanlarını sürüye yerleştirilen kadın seçmenlerle hasbıhaline karşılık C.H.P. aday. Dr. Rusuhi Akalın faaliyetine Şehir Kulübü müdavimlerinden başlamıştır. Her ne kadar Dr. Akalın seçmen müdavimlere ismarladığı kahve paraları ni ödemeyi seçmen müdavimlerine yüzünden tutmak olsa da, hâli hazır kahve ocuğuna müterakim borç miktarı in sandığı kadar kabızık olmadığı söylenmektedir.

Bu iki pehlivana karşılık M.P. adayları ve son Senato seçimlerinde ustasının radyo konuşmalarını teyyp'ten kopyaya özenen Mehmet Can ile şöförler muhtelin desteğini taşıyan ve urba'yı hergün üstüyen Tarzan Abdurrahman'ın Ataoğuz Akalın kapışmasından ne pay alacakları yavaş yavaş merak edilmektedir. Herhâlde öyle görünür ki, kadınlar Kolunun atacağı seyek ve şüpheli Doktor Akalın'ın zafesinde büyük rol oynayacaktır.

GAMİSCİ

Sokaklar Yine çöplük Haline geldi

Şehrimiz sokakları son günlerde yine eski haline gelmiş ve çöplüğe dönmüştür. Bilhassa kale semti civarında bulunan sokaklardan inşaat artığı, çakıl ve çöplerden seçilmez olmuştur. Belediye'nin dikkatini çekerek,

İran Şehinşahi Çok iyi ve sıhhattedir

Son günlerde bir iki gazetede Fransa'nın İci Paris Dergisinden naklen İran Şehinşahi'nin hastalığı konusunda bazı haberler yayınlanmıştır. İran Basın Bürosu bu haberi resmen tekbil ve Milette Şehinşahi'nin son derece iyi ve sıhhatte olduğunu belirtmekle görevlendirilmiştir.

Yarın: Fazla kilo süt çocuklar içinde tehlike!

Devlet Nüshası

HUR

Anadolu

Günlük Siyasal Tarafsız Halk Gazetesi Sayı : 33

CUMARTESİ

11

Haziran 1966

15 kuruştur.

Yazar: Mustafa Ayvadoğlu

Mas'ul Müdür: Yurdanur Tiftik

BAKIMCI: Hürriyet Kırtekin

Basın Pans. No 1

KASTAMONU

BelEdiyenin geniş çapta Belediye Bahçesi faaliyetleri temizlenmeli

Belediyece sokakların asfalt yapılması kararı alınmış ve faaliyete geçilmiştir. Belediyenin

geniş çapta faaliyeti arasında bu kaldırım meselesinin ele alınması halkın memnuniyetini celbetmiştir. Bu suretle şehrin sokakları medeni bir sima kazanacaktır. Belediyemizin bu şekilde çalışmalarını takdir ve şükranla karşılar başarıyla şekilde devamını temenni ederiz.

Cumhurbaşkanı Johnson, Federal Hükümetin Toplum Hükümeti Bürosu yeni Başkanı Roger Wilkins ile görüşüyor. Bu biro 1964 Kamu Hakları Kanunu çerçevesi dahilinde umuma ait yerlerde ırk tefrikinin kaldırılması ile ilgili problemlerinin halledilmesi hususunda halka yardımcı olacaktır.

Rakılar bozuk çıkıyor

Hayat pahalılığı sebeplerinden biride tekel maddelerinin çok pahalı olmasıdır. Bundan başka okuyucularımızdan ve halktan edindiğimiz bilgiye göre yeni rakı ham ve çok bozuktur. gittikçe ağıza alınmaz bir hale gelmektedir. Şişesi 5 liradan

ESKİ KASTAMONU

Yazan: İhsan Özanoğlu

Geçen sayıdan devam

Resmi kayıtlara ve ilmi vesikalara göre yılanlı külliyesi pervaneler devrinde Darüşşifa idi. Burada Dr. yetiştiren müessesesi vardı. Darüşşifa külliyesi büyük bir yangın geçirdi harap oldu. Depremler daha çok tahribat yaptı. Külliye'den bu gün bir kapı hol kaldı. Külliye'nin doğu kesimindeki tıbbiye yerine medrese kuruldu. İbrahim paşa adında bir hayır sever külliye'nin bir kısmında inşa etti. Bir zaman sonra bu medresede yandı. yerine dergâhın imareti kuruldu. bu imarette zamanında yakut kış;

İlkokul İmtihanları bitti

İlkokul imtihanları sona ermiştir. bir kaç gün içinde diplomalar verilecektir. Bu öğrenim yılı Kastamonu'da da bahari randıman alındığı ilgililer tarafından söylenmektedir.

ŞEN FIKRALAR :

Bir günde

Bektaşkiye şöyle bir sual açıldı :

— Geçen sene ramazan yazı gelmişti O sıcak günlerde Ramazana nasıl çıkardınız.

— Efendim! biz ihvandan otuz kişi bir araya geldik ; ha gayret dedik , otuz kişi bir günde çıkarıverdik .

Fıkraçı

Pek yakında KASTAMONU PEHLİVANLARI

Yazan : İhsan Özanoğlu

Odun buhranı son haddini buldu

Orman idaresince odun kaçakçılığının önlenmesi için teşkilat seferber edilmiştir. Hatta köy muhtarlarına bile kaçakçıları yakalama yetkisi verilmiştir. Şekre ancak clima, armut gibi bahçe mahsulleri cinsinden odun gelmektedir. Bu bahçe mahsullerinde çok az ve işe yaramaz haldedir. Yetkililer harç verme korkusundan odun satıcılarının orman işletmesine yaklaşmadıklarını söylemektedir.

Devamı var

Yeni Yeri :
Atatürkçü İlah.
Keten Sokak 5
(Belediye arkası)
Kastamonu
Telefon :
1342

21 Ekim 1966

Devlet Nuru
Salı
19
Temmuz 1966
Fiatı 15 Kr.
Sayı : 2562

Yıl : 9
GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE

yeni Kastamonu

A.P. İL BAŞKANI HİMMETOĞLU'NUN BEYANATI

«Çalışkan Adayımızla Hizmetinize Talibiz»

Pazar günü yapılacak Belediye Başkanı seçimi dolayısıyla Adalet Partisi İl Başkanı Alaeddin Himmetoğlu'nun gazetemize verdiği beyanata aşağıda aynen neşrediyoruz.

Önümüzdeki Pazar günü hemşehrilerimiz üçüncü defa olarak Belediye Reisi seçmek üzere sandık başına gidecekler ve çok kıymetli vazifelerini ifa edeceklerdir.

Hepimizin malumudur ki Belediye Reisleri bir taraftan meclisin hazırlayacağı bütçe ve programları dahilinde şehrin imarını gayret gösterdikleri gibi diğer taraftan da şehrimizin temizliği, nizam ve intizam, yiyecek ve yakacak gibi ihtiyaç maddelerinin ucuz ve kolaylıkla temini gibi sair cereamlı işleri ile meşgul olup hemşehrilerimiz a her türlü hizmetinde olduklarını açıkça göstermelidirler.

Beldemiz diğer yerlere nisbetle çok daha fazla ıncıma, bakıma muhtaç olan bir şehir olduğundan, seçilecek olan Belediye Reisi daha da fazla çalışmaya, hamle yapmaya mecburdur. Bu işe yalnız reisin şahsi gayreti ile değil onu tam manası ile destekleyecek bir Belediye Meclisinin ve Hükümetimizin başta

müesseselerin yardımı ile mümkün olur.

Partimiz hemşehrilerimize ve bu güzel beldeye hizmet edebilmek gayesi ile telrar çalışkan ve her hususta beldemizi temsil edebilecek bir adaya vazifeye talip olmuştur.

Geçirdiğimiz seçimlerin ışığı altında şunu belirtmek istiyoruz,

Seçim propagadalarında türlü sözler söyleniyor, vaidlerde bulunuluyor ve hatta C.H.P. İl Başkanı Sayın Seydibeyoğlu'nun beyanında da temas ettiği gibi kırıcı, terzili edici adayların şahıslarını küçük düşürücü beyanlarda bulunuluyor, nefsi müdafaa şeklinde olsa parti olarak bu hallerden kaçınacağız. Zira bu aslı esası olmayan menfi propagandalar sebebi ile vazife görme kabiliyeti, bilgisi ve tecrübesi olmayan bir adayın seçilmesi

halinde aylar ve yıllarca bu şehrin ihtiyaçlarına bakılmamak sureti ile en büyük zararı hemşehrilerimiz görüyor.

Bir seneden daha az bir müddet evvel geçirdiğimiz çok acı tecrübelerden sonra bu seçimde muhterem hemşehrilerimiz hiç bir propaganda'nın tesiri altında kalmadan mevcut adaylar içinde kendis ne en iyi hizmet edebilecek olanı kolaylıkla seçecektir. Bunda en ufak bir şüphemiz yoktur.

Bizler iktidar partisi ne mensup topyekün teş-

kilatımızla çalışkan ve becerikli, aklı başında bir adayımızla hizmetinize talip oluyoruz ve muhterem hemşehrilerimizden hiç bir tesir altında kalmadan ve parti farkı gözetmeden adayımız Baha Atroğuz'a topyekün rey vermelerini rica ediyoruz.

Bizlere vereceğiniz reyler yukarıda arzettiğimiz bütün imkanlarımızı searber ederek sizlere hizmet etmenin yolunu açacaktır. Vereceğiniz kararı, kendinden emin teşkilatların huzuru içinde beklediğimizi ifade ile 24 Temmuz'da

yapılacak e imin beldemizin hayrına olacak şekilde neticelenmesini Cenabı haktan temenni ediyoruz.

A.P. İl Başkanı
Alaeddin Himmetoğlu

Cevdet Sunay Belediye Meclisine teşekkür etti

Cumhurbaşkanımız Sayın Cevdet Sunay, şehrimizi ziyaretleri sırasında Belediye Meclisi tarafından verilen Hemşehrilik Beratı vesilesiyle aşağıdaki yazıyı göndererek teşekkür etmiştir.

Belediye Başkanlığına
Kastamonu

Belediye Meclisinizle nâciz şahsıma tevcih ettiğiniz hemşehrilik beratı memnun ve bahtiyar etmiştir.

Asıl Kastamonu halkı ve vatandaşlarımızı temsilen Meclisinizin temiz duygularına teşekkür eder, sayın hemşehrilerimin lâyik olduğu büyük refah ve saadete ve beldenin arzulanan inkişafa kısa zamanda kavuşmasını dilerim.

İMZA
CEVDET SUNAY
Cumhurbaşkanı

A. P. si Adayı Yarın Nasrullah Meydanında konuşma Yapacak

Adalet Partisi Belediye Başkanı Adayı Baha Atroğuz bugün Belediye Devamı Sayfa 4 de

EK F Yeni Kastamonu Gazetesi'nin Eski Adalet Partisi Adayının Açıklamasıyla İlgili Manşeti

Salı
5
Aralık 1967
Tel: 1342
Piyas 25 Kuruş

Yeni
Kastamonu
GÜNLÜK BAĞIMSIZ SİYASİ HALK GAZETESİ

Başkan ve Yürütür için De-
taşat ağız Kartıvı yapılı
Yeni Kastamonu Mithanısı
1342

Yıl: 11 TÜRÜK ULUSUNUN YANINDA, KULA KUL OLMANIN KARŞISINDAYIZ Sayı: 2975

Adalet Partisinden ihraç Olunan A. Himmetoğlu'nun Demeci

"İdareyi Zaman Zaman Menfaatçıların Ele Aldıkları Görülmüştür."

BAŞYAZI
Mevzuat
Hazretleri

Cezari yandı, bitti, kıl oldu. Zamanında tedbir alınmadı, böyle olur mu? Hayır, Ahşap işi-
simaler betona çevrileydi-
di. Şimdi buna tartış-
mak faydasızdır. Fakat
bir hile diktiği çekmek
istiyorsun. Gelen iftaya-
ye, Cezari kapısı yarım
saat kadar açılmamış.
Savdan için beklemiş
Eğri iftaya içeriye he-
sen girebilse kıl ateşi
bir aralık sayfa söndür-
mek, buna basar, zarar
ziyana yol açmamak in-
sân dahlinin imiş. Fak-
kat ah o gün bir ola-
nasa mevnat hazretleri
ah. Milyonlar servetler
yanıp kıl olsa da mev-
natın gözü hoş tutula-
cak. O hırsplanmayacak
interse tufan olsun, gü-
ten tag yağın. Yeter ki
mevnat harretleri öse-
lenmiş.
Dışarı dünyam
sarımsak gülmüşdür
biyle sufil.
Bir, kışfırı saçları-
yor. Sistemi saçları-
yor.

A.P. den
Beklenen
ihraçlar
Yapıldı

Himmetoğlu,
Ataoguz,
Meriç artık
A.P. ii
Değil

A.P. ii Hayiyet Di-
vanı aldığı bir karar ile
Aliaddin Himmetoğlu,
Baba Ataoguz ve Nuretti-
nin Meriç'i partiyeye za-
rari haraketlerde bulun-
dukları gerekçesi ile ih-
raç etmiştir.
Burç edilmiştir.
Methet Hayiyet Di-
vanı ile itirada bulun-
acakları görülmüştür.

A. HIMMETOĞLU
(Nereden Nereye?)

Antenimize
Çarpanlar
Hazretleri NECATİ OZ

Sivil Savunma Ekibi
Nerede?.

Evvelki geceleri yağın sırasında bir ara Hük-
metin hapishane cephesindeki kampanı tahliyesine
teşebbüs edildi. Belçi Bayramıya nezaretinde yap-
tırılmak istenen bu tahliye orada bulunan sorum-
suz ve illetlerin kiplerinden yararlanmak istemeyi
terliği veya müdirliliği var mıdır, yok mudur? Bu
soruları dairesinin teğeli ettiği yağın ve kurtama
ekipleri var mıdır, yok mudur? Varsa bunlar ki-
yet içinde kalmalar diye mi teğeli edilmelidir.

Kaleci Metin

Etenliliği ve sağlan karakteriyle örnek sporcu
olarak gösterdiği Metin'i. Bolada klas bir maş
çıkardığını memnuniyetle haber aldık. Fakat bizim
için sorun, bu gösteren sağlan seçiyeli çoğun-
dandır. Her neyse olan edenle bulduk. Kasta-
monspor-la aynı zamanda daha başka sporcular da
varlar, oynatmak istemeyen, tevazu ve dirliliği ol-
dan burakmayan. Zaman zaman onlardan da bahse-
deceği sine.

Himmetoğlu

Himmetoğlu yoldur
Sanmayın ki solcudur
Kabahatı çok büyük
Karşı köyden kölcüdür.

Meriç

Meriç gibi çarpan
Vakitsizce taparın
Nurettinin, cıvanm
Niye böyle saçarsın?

Ataoguz

Bu hırsından Baba,İ
Bir kongre var ki: yula-İ
Ataoguz gam çekme
Partisinin kuvveti

Meriç Selfet

Yeni zaman zaman menfa-
atçıların ele aldıkları
görülmesi kadınlardan-
dır. Ama bunun sonu-
su bu zaman gelinceye
bu yola girecek sonun-
da mahcup çıkarsındır.
Halkıya, bilhassa siya-
silerin hareketlerini çok
yakından ve ilgi ile iz-
lemektedir. Bu böyle
ce bitmenin faydalı ola-
cağı kasıtlıdır.

Direnme

Şu maddin TON ile
ya mahut Federasyon
halkı kafaya verip mem-
leket sahısa, yeni mifak
tubuları, saçağa halk
mıdır. Memleket isim
ve ifisim temil etkil-
lerini tanıdın bu Son
dışarı ve Derneği'ler,
ortaya bir de DİREN-
ME mevzuu çıkarmış-
lar.
Bu münafıkları ba-
rıştırmak mecburiyetin-
deyir. Saçakları acı-
lırlı tubularları yemeye
mevur kaldıkları gün
beyazların da son gü-
ni olacaktır.
Bu melek dışı mek
tek teğetkilerine hatı-
mak mecburiyetindeyim.
Siz, kimi temil ediyen-
sınız? Bu memleketin
Devamı sayfa 2 de

Kassadan Hisse

Manyaklık

Manyaklık bir ruh
hastalığıdır. Çeyti te-
kilferi ve dir. Kimi man-
yaklar kurtuldu olursa
kaylarla konuşur. Ki-
mi manyaklar olurdu ol-
maz: çoğrakla fahiye
kalktıkları atılır. Ki-
mi manyaklar yuna bu-
na sürerler, kimi man-
yaklar herşeye çıkarlar.
Bir de bu hastaların
hepsini bitiren alışıp
olan manyaklar vardır ki
Devamı Sayfa 2 de

Bag

İnsanın bağlu :
Kolesterin :
Devletin bağlu :
Etiler ayakara :

ÖZÜ

Teknik bir zorunlu başlık çıkıyor.
halk sebebyle Gazetesi-
zin dışarı sayıya bir
kısım nüshaları ayrıh

Gelir Vergisi 3
Taksit Ödeme Süresi
Uzatıldı

30 Kasım'da sona er-
tuler. 15 Aralık 1967
en gelir Vergisi 3 tak-
siti ödeme süresi Maliye
kadar uzatılmıştır.
Bakanlıktan alınan tel

GERÇEK

Bir Konferans üzerine

Kırsal Derneği Kastamonu Şubesi'nin, Çe-
tin Altan'ın davet ederek Halk Eğitim ad-
monda konferans verildiğiği" bildirildi. "Halk
yemusa gelir mi? Çetin Altan'ın verdiği, tak-
dir ettiği halde benim hoşuma gitti."...
Kırsal, millî derneklerindendir, Belli
sosyal amaçları vardır. Bu dernek konferan-
sıla halka yararlı olmak gerekmesini de-
yiyor. Sosyal amaçlarının dışına çıkmamalı-
dır. Çilek bir sirtırmelere, tıbbîlara yol
açabilecek konularda görüşleri kapamalıdır.
Sonra konferansçıyı kıyafeti içinde de kas-
saletle dermek; iç içeyle, sık dokumalıdır.
Çetin Altan, Kırsal derneğinin prensipleri du-
şuna çıkmadan konferans veremez mi? Pek-
li verebilir. Vakıtleyle çok güzel sohbetlerini
dinlemişdir İstanbul radyosunda Altan'ın. Bu-
na rağmen Çetin Altan'ın Kırsal veya ben-
zeri dernekler adına konferans vermesi yine
de doğru değildir. Çünkü "Halk", Türkiye'de
bir siyasi ve sosyal fikirlerin belli bağ-
ları arasında girmiştir. Çetin Altan'ın başka
bir yerdeki konuşmasını başka birlekle dinle-
rim, vakkim (olmamıştır ya) Kırsalca organize
edilecek konferansa şiddetle karşı çıkarm.

Sizi şünya getirecektin :
Şehrimiz Yeşilay Derneği yöneticileri Nec-
ip Fazıl'a Halk Eğitim salomonu konferans
verdiklerini ve yakında açılacak serbiler
delayıyla çok büyük bir hataya düşmüşler-
dir. Bu sığın örneği kışfırı, Atatürk öğre-
tisi ve rejim aleyhtarı olduğu cinsine bili-
nir. Necip Fazıl da, bu yörünce inkar etme-
mekle ne kelime, bu üretilerle ifkile eder.
Şu hakler şehrimiz Yeşilay Derneği yö-
neticilerinin böyle bir kışfırı konferans ver-
dikleri, önel bir amaç gütmüyor. (ki böyle-
ol-
dığını sanıyoruz) kamanyile bir gailit, ese-
ridir.
Atatürk'ün eseri olan eski Halkvî salo-
monu bir Atatürk dıpmamı- konuşmasını
salome olgu ine biabittin esel verikile ve id-
ari makamları bu konuda gösterdikleri hoş-
rû bile göre affedilmek cinsindendir.

Sos

Bag

İnsanın bağlu :
Kolesterin :
Devletin bağlu :
Etiler ayakara :

ÖZÜ

Teknik bir zorunlu başlık çıkıyor.
halk sebebyle Gazetesi-
zin dışarı sayıya bir
kısım nüshaları ayrıh

ÖZÜ

Teknik bir zorunlu başlık çıkıyor.
halk sebebyle Gazetesi-
zin dışarı sayıya bir
kısım nüshaları ayrıh

AÇIK SÖZ

DÜNYADA HİÇBİR HAKİKAT KALMASIN NİHAN

10 Haziran 1968 Pazartesi	Sahibi RUHİ ERGİN (Fahri) Sorumlu Müdür RAŞİD ÜNDEYİCİ İdare Müdürü MEHMET BAKAR
Fiat (25) Kuruş	
Tosya Mahkemi NECEDET BİRİŞ	

Sayı : 2

— HAFTALIK MİLLİYETÇİ KÜLTÜREL SİYASİ GAZETE —

Yıl : 1

Seçimler Neticelendi

AP itimizde iki Senatörlük aldı.

2 Haziran kısmi senato ve mahalli seçimlerin kat'i neticeleri bütün yarıta belli olmuştur. Son duruma göre kısmi senato seçimlerinde AP'si 38

CHP'si 13, MP'si 1 ve GP'si de 1 Senatör çıkarmışlardır.

İlimizde de Senatörlükler AP'sinden A. Nusret Tuna ile Mehmet Çamlıca arasında paylaşılmıştır. Mahalli seçimlerde ise Kastamonu, Tosya, Azdavay, İnebolu, Tayköprü, Merzûze, Ağlı Bozkurt ve Cide belediye başkanlıklarını AP'si, Daday, Araç ve Çatalzeytin belediye başkanlıklarını CHP'si Küre ve Devrekani belediye başkanlıklarını da bağımsızlar kazanmışlardır.

Seçimlerde yurdan bir çok yerlerinde yaralama ve ölümlerle biteren olaylar olmuştur.

İlçemizde ise, tasniflerde usulsüz iptal yapıldığı gerekçeyle bağımsız aday Hasan Tosyalı tarafından ilçe seçim kuruluna itirazda bulunulmuş ve itirazı yerinde gören ilçe seçim kurulu, (28) sandığın tasnifini yeni den yapmıştır. Savcılıkta takkikata devam edilmektedir.

BASMAKALE Tosya Hizmet Bekliyor

Bir memlekette iktidarlar veya aynı iktidarın icraatçıları değişebilir. Bu değişimleri gerektiren sebeplerin başında, yenilerden daha başarılı hizmetler beklemek umodur.

"Politikamızın muhabirliği tatlı vadedir, kışlara ray menfaati sağlamamakla kalmaz, onlara bir şahsiyette kazandırır. Fakat halk oyu, beklediğini bulamazsa (4) yıl sonra reylerin gölgesinde bahsettikleri bu şahsiyeti, iserse silip, süpürür, atar. Bu sebeple, seçilenlerin namus sözü olarak yaptıkları vadedlerini yerine getirmelidir. Yerine getiremedikleri veya başaramadıkları hizmetleri, halkın huzuruna çıkıp, sebepleriyle anlatmalıdır.

Tosya, hizmet bekliyor. Artık, seçim dokodolarını bir tarafa bırakıp muhalifimuvafiki elele çalışmalıdır. Vatandaşlık, memleketseverlik budur.

Açıksöz

Hammadde Tosyanın Fabrika Çorum'un

Tosyalıları, hatta tüm Kastamonuluları üzen bir haber patladı geçen hafta.

"Ham maddesi Tosya'dan temin edilecek kereste fabrikası Çorum'a kurulacak mı?"

Aklın hafızasının alınyacağı bir karar bu.

Neden mi?

Bir kere bu fabrika, ham maddeyi yetiştiren Tosya'nın hakkıdır. Zira Tosya, mülk sahibi, msl sahibi durumundadır. Bu, Türk Petrollerinin emsali rafinerilerinde işlenmesine benzer. Neden külfet bizim de nimet Çorum'un olsun?

İkinci jık ise şudur. Fabrika işletmeciliğinde esas olan, maliye-

tin ucuz olmasıdır. Halbuki, mezkur fabrika Çorum'a kurulmakla, evvel emirde ham madde nakliyatı, maliyeti yükseltecektir. Bu da başarısız bir devlet işletmeciliği örneği olacaktır.

Üçüncü sebep, Tosya'nın gittiği sanayi işletme olmasına, verilecek de katkıda bulunmak mecburiyetindedir. Tosya'da halen devlete ait hiç bir fabrika yoktur. Şahsi teşebbüsün çığ gibi büyüyen fabrika ve sanayi tesisleri yanında, devlet işletmeciliği sıfırdır.

Halbuki devletin, sanayileşmek savaşında şahsi teşebbüsleri destekleyici ve teşvik edici olması gerekmektedir.

Kastamonu'nun değerli parlamento üyelerinden bu konu üzerine görüşlerini bekliyoruz.

BUNLARI

* Bazı kişilerin oturduğu ve sigara içtiği tarzlının, toplum üzerinde alerji yarattığını

* Dilikah Mahallesi Muhtarlığına seçilen Kâzım Filiz'in, mahallenin 4 yıllık kalkınma planını hazırlamak üzere, İhtiyar meclisini belediye hopörlörü ile toplantıya çağırıldığını,

* Seçimi kaybeden bağımsız aday Hasan Tosyalı'nın, seçimi yenilemek gayretleri içinde olduğunu,

* Mehmet Erkaragülle'nin Belediye Başkanı seçilmesine Terzi Hasan-Yarıncının dükkanında karar verildiği şayalarının çıktığını, ve bir adayında buna körükörüne inandığını,

* Eski Başkan Mahmut Bamyacı'nın, belediye Meclisi azalarının evlerinin önüne cıvalı ampul taktırdığını

* Eski Belediye başkanı Mahmut Bamyacı'nın yol seferberliğinden arda kalan enkazı temizleme işini, yeni başkan Mehmet Erkaragülle'nin üzerine yüklediğini,

* Geçtiğimiz Cuma namazında genç bir vaizin, Yenicamde Peygamber efendimizin doğumunu anlatacakken ölümünü anlattığı ve sonradan cemaatten birinin ikazı üzerine işi düzelttiğini,

* Cumhuriyet Meydanını genişletmek için köprünün y a n taraflarına y a y a kaldırım yapılması işi 1966 programına alındığı halde, köprü başındaki petrol ofisinin BAZI SEBEPLERLE buradan kaldırılmadığını ve bu yüzden de, 1966 programının 1968 yılında dahi uygulanmadığını, (İSTİHBARATÇI)

BİLİYORMUSUNUZ ?

il Genel Meclisine İlçemizden AP İki ve MP'side bir üye Çıkardı

2 Haziran seçimlerinde ilçemizden İl Genel Meclisine AP'sinden Meşale Gazetesi Sahibi Mehmet Bakır'la Necati İrgi ve MP'sin

den de Mustafa Kolçak seçilmişlerdir.

İl Genel Meclisinin ilçemizi temsil edecek olan üyelerimizle tebrik ederiz.

İlimizde Her Geçen Gün AP güçleniyor

Kastamonulu'lar ve kazaları AP ye karşı deyil CHP sine karşı baş kaldırıyor

12 Ekim seçimleri ne yaklaşıyor ne uzaklaşıyor. A.P. si olarak güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

Milletvekili Adaylarımız Çalışmalara Başladı

Milliyetçi adaylarımızda Sabri Kerkin Mustafa Topçular, Orhan Demir Naci Bredelilioğlu, seçim propagandasına başlamışlardır. Her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

Seçim İşlerini Yürütmek İçin Seçim Komitesi Kuruldu

Seçim işlerini yürüten komite, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

Her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

Her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

Her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

SOLA SERMAYE OLANLAR

Gün geçmez ki Kastamonu'da Sabri Kerkin AP adayları tutan bir adaydır. Her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

İlimizde yapılacak Kağıt Fabrikası için Etüt Heyeti yakında geliyor

Yerli makamlardan öğretilmişlere göre ilimizde yapılacak kağıt fabrikası için etüt heyeti yakında geliyor. Her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

Belediye imar planını uygulamak ve lüzumlu yardımı temin için belediye reisi Ankara'ya gitti

Belediye Reisi Abdurrahman Temizel, imar planını uygulamak için Ankara'ya gitti. Her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

Adalet Partisi Merkez İlçe Teşkilatı Seçimlerde Bütün Gücüyle Çalışacaktır

Her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

İçten Teşekkür ve Duygularım

Naci Bredelilioğlu T.K.İ. Genel Md. Muavini
12 Ekim'de yapılacak olan Milletvekili seçimleri için Kastamonu'da yaptığımız aday adaylığı çalışmalarıyla bu seçimlerde, çok kıymetli hemşehrilerimize, merhaba bulduğumuz Adalet Partisi ve Partimizin seadinde şahıslara gösterdiği büyük teveccüh ve desteklerini, rahmetini en kadirce tesellî kaynağı ve manevi teselli olmaktadır.
Bu büyük destekleri, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor. Bu aralar, gücümüzün artmasıyla birlikte, her geçen gün AP'nin güçleniyor ve şiddetleniyor.

EK I Adalet Partisi Milletvekili Ahmet Muzaffer Akdoğanlı

EK J Adalet Partisi Kastamonu Milletvekili Ahmet Şevket Bohça

EK K Adalet Partisi Kastamonu Milletvekili Sabri Keskin

A black and white portrait of a man with short, dark hair, wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a dark tie. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The portrait is mounted on a light-colored card.

Doğduğu yer	Karshamir	Biri üçü birleşip birlikte yaşadıkları yerlerdir	Eski - Karshamir
Aile ve soyadı	Hilmi Öztürk	Konu ile alakalı her türlü soruları sorulabilir	Nezere, Valide
Başvurusu ve sınava adı	Emine Cemile	İhtiyaç duymaz ve soru sormaz olduğu içindir	1/6 -
Doğduğu yer ve tarihi	Karshamir, Erzurum 1539	Tamamı hakkında kaynak vardır ama nisiçin	
Tahsil	Sivas İktisadi Lisesi	Erzurum'da münevver okumuştur ama bu durum ve okul hayatı bilinmiyor	
İhtisapî diğer	Almanca	Türkçesiyle de okumuş, ihtisap ve söyl konuşur	Türkçe - Almanca 2/6 -
Bilimsel	İktisadi	Kaynak ihtisap okumuş olduğu bilinmiyor	Karshamir
Karşılığı		Yerleşme sebebiyle tarih	14 Ekim 1923
İhtisap ihtisap		Konuyla ilgili	
İhtisap ve diğer		Konuyla ilgili tarih	24-10-1923

OTURDUGU YER [1]	
ANKARA	DIŞARDA
Nispetiye Cad. 7. katlı daire	Fındıklı cad. 8. katlı daire
	Nispetiye Cad. 8. katlı daire
Tel: 12345	Tel: 12345

[1] Adres doğrultusunda rakit yerleşimden önceki oturma yerleri de yazılabilir.

[illegible]

EK M Adalet Partisi Kastamonu Milletvekili Mustafa Kemal Topçular Hal Tercümesi

3. Mersin
845

Sıra No	Adı Soyadı	Doğum Yılı	Tarih
1	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
2	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
3	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
4	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
5	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
6	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
7	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
8	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
9	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904
10	Mustafa Kemal Topçular	1904	1904

HAAL TERCÜMESİ (Kısak)

1936 tarihinde Türkiye'de doğan. İlk okulu Türkiye'de orta ve Liseyi Kastamonu Lisesinde okudu. 1941 - 1944 yılında Sivas Fakültesinde hukuk okudu. 1945-1946 tarihinde Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'ye istisna edildi. Sivas bölgesi fen memuru, Sivas Bölge Müdürü, Sivas Şeker Fabrikası, ve anında Kayseri, Ertan ve Tuzluk Şeker Fabrikalarında Fabrika Müdürü görevini yaptı.

[illegible]